

4 1962

planinski vestnik

POŠTNA PLACANA V GOTOVINI

planinski vestnik 4 1962

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE | LETNIK XVIII | APRIL

VSEBINA:

DR. MARIJAN BRECELJ, NOVI PREDSEDNIK PSJ	145
GESAUSE Marjan Lipovšek	147
VISOKOGORSKI CENTRI ZA SMUCANJE C. P.	150
PO DIREKTNI NA AIGUILLE VERTE Metod Humar	152
ZAVETJE V BELI Boris Režek	157
USODA KRVAVIČNIKOVH POBOV Vlado Habjan	159
V VISEVEM SEVEROZAHODNEM ZLEBU Raško Dolhar, Trbiž	162
VAROVANJE V ALPINISTIKI Ing. Stane Jurca	164
NA VRSTI SO ANDI Sandi Blažina	170
BOBOTOV KUK Miha Potočnik, ml.	172
NA ROB ROBANOVEGA KOTA T. O.	174
IZ SKOFJE LOKE NA LUBNIK Lolže Zupane	176
DRUŠTVENE NOVICE	182
IZ OBČNIH ZBOROV	185
IZ PLANINSKE LITERATURE	185
RAZGLED PO SVETU	189
IZ UREDNIŠKE LISTNICE	191
IZ KARTOTEKE PRVENSTVENIH VZPGNOV	192

NASLOVNA STRAN:

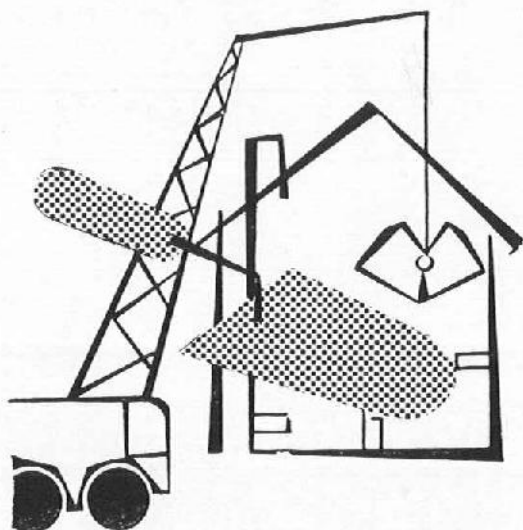
Snežne strmine — v ozadju Brana in
Planjava — Foto Ferdo Premru

PRILOGA:

Ratitovec z Dražgoš — Foto. ing. Tone
Mlakar

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS — urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvannajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje Gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 900.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 225.— (naročnina za inozemstvo din 1600.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-14-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odповedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odповedi, ki jih naročniki izroče Upravi do 1. decembra za prihodnje leto

Gradbeno podjetje

»OBNOVA« IZOLA

izvaja

strokovno in po konkurenčnih
cenah vsa gradbena
in gradbeno obrtniška dela
solidno in kvalitetno!

Priporoča se za naročila gradbenih del
ob slovenski obali

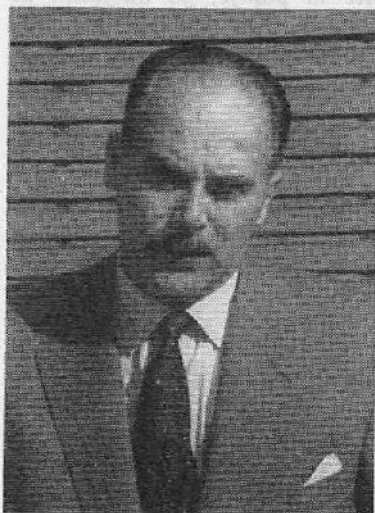
TELEFON: 42-44, 41-17

planinski vestnik

62. letnik

april 1962

Dr. Marijan Breclj, novi predsednik PSJ

Na letošnji skupščini PSJ na Papuku je bil izvoljen za predsednika vrhovnega planinskega foruma v državi dr. Marijan Breclj, član Zveznega izvršnega sveta in državni sekretar za blagovni promet. Slovensko dnevno in športno časopisje je to skupščino in njene sklepe sicer zabeležilo, ni pa ob tej priložnosti dovolj poudarilo pomena, ki ga ima planinstvo za duhovno in telesno razvedrilo za široke množice delovnih ljudi. O skupščini zato objavljamo daljše poročilo, o novem predsedniku pa zapišimo na tem mestu, posebno mlajšim planinskim rodovom, da je z njim naši planinski organizaciji stopil na čelo mož, ki je bil z našimi gorami vse svoje življenje intimno povezan.

Pot v hribe mu je pokazal oče dr. Anton Breclj, ugledni ljubljanski zdravnik, z njim ga je za gore navduševal tudi Josip Abram-Trentar, ki ga pozna svetovna javnost iz Kugyjevih knjig, predvsem iz knjige o Triglavu. Oba sta bila med tistimi goriškimi izobraženci, katerim se imamo zahvaliti za utrditev naših narodnih meja na zahodu in sta tudi na planinstvo gledala kot na del nacionalne kulture.

Kdor se spominja tistih časov, ve, s kakšnim navdušenjem so takrat mladi ljudje iskali v gorah lepoto, doživetje, preizkušnje in izkušnje, zanos svoje mladosti in njeno potrditev. Dr. Marijana Breclja je s svojimi drznimi konturami, s svojo širjavo in višavo primamil Martuljek, gorski svet, ki je zaradi svoje edinstvenosti določen, da nam ohrani za zmerom svojo prvobitno podobo. Sem je zahajal nedeljo za nedeljo, o počitnicah, na dopust, tu se je predajal gorskim čarom, smučal in plezal v prijateljski navezi s pokojnim Jožetom Černičem, znanim športnikom in smučarskim učiteljem, in z drugimi prijatelji. Plezal je v Kukovi špici, v Siroki peči, v Amfiteatru, v Špikovem grebenu, na Veliki Ponci, v severni steni Triglava, pa tudi v znani smeri v Frdamanih pólích. In kje še vse! In kolikokrat!

Kako je povezoval etične in športne vrednote planinstva v NOB, je sam popisal v predlanskem letniku našega glasila v članku »Moja prva partizanska tura«. Kot eden od naših predvojnih vodilnih naprednih osebnosti je v NOB bil med tistimi vodniki našega ljudstva, ki so nas povedli v strmem vzponu k širokim perspektivam nacionalne in socialne svobode.

S tega vrha se je po vojni kljub najodgovornejšim nalogam, ki mu jih je družba nalagala, vedno znova vračal k virom gorniške sreče, k planinskemu weekendu in dopustu. V družbi z dr. Miho Potočnikom je preplezal vrsto težavnih smeri. Naj omenim tisti dve v globokem miru nad zeleno Krmo v Debeli peči in Velikem Dražkem vrhu, eno najdaljših smeri v triglavski steni, dolgo nemško, in naše najlepše prečenje, Zlatorogove stene, ki so povezane med seboj skoraj vse vertikalne smeri v tej steni naših sten.

Toda to je samo del tistega vrhunskega stika z goro, s skrivnostmi sten, ki nam pove, da dr. Marijan Breclj pozna iz lastne izkušnje posebne vrste planinsko euforijo plezalca: pozna pa prav tako slasti sprehodov in pohodov skozi gorski gozd, čez rušje in pečevje, čez konte in planje, po udelanih in uhojenih stezah, zraven še opojno lepoto gorske zime, v vsem njenem diapazonu, od igrivega smučanja na naših znanih smučiščih do zahtevnih visokogorskih smučskih tur.

Dr. Marijan Breclj je bil poleg tega več let predsednik Turistične zveze Jugoslavije. Tako kot turistični delavec povezuje turizem in planinstvo, saj se oba med seboj tvorno prepletata in drug drugega dopolnjujeta.

Ko mu ob izvolitvi za predsednika PSJ iskreno čestitamo v imenu vseh slovenskih planincev, mu pri tem želimo predvsem to, da bi lahko čim večkrat z vsakdanjega delovnega tira našel pot v gore in da bi mu prav ta nova dolžnost čim večkrat omogočila tudi neuradni gorniški obisk.

Gesäuse

MARJAN LIPOVŠEK

Čas je tekel in čez nekaj let sem zopet stopil v Avstriji na gorska tla. Nekoč jeseni sem se udeležil skupinskega obiska slovenskih plezalcev v Gesäuse. Poslala nas je Planinska zveza in storila za nas, kar se je tedaj dalo storiti glede opreme in bivanja. Kajti avstrijski plezalci so bili prej naši gostje.

V Avstriji smo prišli v stik predvsem s planinsko skupino, katere predstavnik je bil Karel Jug iz Graza, miren, tih in kot je kazalo, preudaren mož. Spoznali pa smo tudi nekaj odličnih vodilnih plezalcev iz Graza.

Sam ne vem, kako da sem postal vodnik naše skupine. Nikoli ni bilo o tem govora in še celo nobenih posebnih navodil nisem dobil glede tega. Toda poleg Krušica iz Jesenic, odličnega plezalca in vodje ene od izvrstnih slovenskih plezalskih navez, sem bil najstarejši in znanje nemščine me je že prvi večer pri pozdravnih govorih in odgovorih nehote postavilo na to mesto. Sicer pa smo imeli s seboj Janka Blažeja, ki je tedaj kot mlad germanist jezik še bolj obvladal. Pa tudi nekateri drugi tovariši so dobro in gladko govorili nemški. Vendar sem potem hočeš-nočeš ostal v vodstvu, kolikor je bilo sploh treba.

Ko smo stopali od Gstatterbodna navzgor, kjer divja Aniča začinja svoje večno šumenje — saj baje od tod prihaja tudi ime Gesäuse — se nam je upanje v srcih, potrlih od obupno slabega vremena, malo dvigalo. A varali smo se. Dež in megla sta nam drugi dan dala, da smo šli le na ogled pod Hochtora in pod Peterpfad na krajnem vzhodnem koncu velikanskega osrednjega ostenja.

Koča v Gstatterbodnu je prava revščina, namreč nasproti našim, ki so v zasnovi lične, prijazne, ali pa, če so starejše, dobro in pametno popravljene. Naša slovenska skromnost se je kar čudila, da tu v Avstriji, ki se tako ponaša s svojim turizmom in plezalstvom in ki tolikokrat predrzno gleda na nas z viška, niti v tem, plezalsko daleč po svetu znanem kraju, ni drugače. Sicer pa nismo bili razvajeni in nekako smo se že stisnili na ozkem pogradu.

Tretji dan nekateri nismo več vzdržali. Slabo vreme je malo popustilo in v hudi megli smo Dušan Prevoršek, Vinko Modec in jaz lezli proti severni steni Hochtora. Hoteli smo jo preplezati v smeri Jahna in Zimmerja, pa smo v lahkem svetu zaradi megle prišli previsoko. Zato smo krenili — po napotkih, ki nam jih je dal odlični avstrijski plezalec Gsellmann, nam dodeljen kot svetovalec — v smer proti Haindlkar-Turmu. Lahka hoja po drnastih grebenčkih in skrotju se je nehala pod strmo skalnato pregrado. Samo slutili smo, kje bi mogli biti, ker so se goste megle vlačile vsepovsod. Prečili smo na desno po ozkem okrajku in čez deloma previsno, ne lahke kamince splezali na lažji svet vrh stolpa. Čez previse je kapljalo, mi pa vsi v novih žametastih hlačah, ki nam jih je oskrbela naša Zveza. Žamet, če je moker, je nekaj groznega. To smo vsi vedeli in prav občutljivo pazili, ko smo plezali čez mokre skale. V previsih pa ni nič pomagalo. Dušan, ki je plezal prvi, je zavpil: — Fantje, kaj pa hlače, hlače! Al' jih čmo slečt? Al' pa vsaj narobe obrnit? — Krohotali smo se, hlače pa niso ostale suhe, čeprav je vrh stolpa potem sijalo sonce.

Treba je bilo sestopiti, megleno je pa bilo še zelo. Šli smo za neko zeleno markacijo navzdol, a zdela se nam je sumljiva. Res smo z nekega roba zagledali pod seboj Hess-Hütte na južni strani, kjer nismo imeli nič opraviti. Vrnili smo se in pravi sestop dobro pogruntali kljub meglam, mokrim hlačam in zapletenemu skalnatemu svetu.

Gesäuse je v plezalskem smislu ogromna skalnata pregrada, ki se več sto metrov visoka vleče nad pobočji vzdolž doline. Z zgornjega konca plezalskih smeri je treba vselej čez Petermpfad nazaj v Haindlkar, prav čez skrajni vzhodni konec obrobja. Drugod je vse prepadno ali pa bi bilo treba ure in ure daleč naokrog. Ne, če smo hoteli čimprej v našo ubogo Haindlkar-Hütte, je bilo treba prečiti nešteto južnih reber, čez streho Dachla, čez vrh Rosskuppe in pod Peternkopfum naokrog v Peterscharte, od koder je potem še prav strmo po stezi ob skalah navzdol, a že po severni strani v Haindlkar.

Vse ostale naveze so čakale lepega vremena in ga drugi dan tudi dočakale. Pa tudi mi nismo lenarili, le Dušan, ki je hotel biti spočit za prihodnje težke ture, je ostal v koči. Midva z Vinkom sva odšla sama v severno steno Hochtora in sicer v smer Pfannl-Maischberger.

Ko sem plezal po strmih, neprijetnih gladkih platéh vstopnega stožca, sem mislil, da bo to najtežji del vsega plezanja. Ta smer je morala biti leta 1896, ko je bila prvič zmagana, nekaj izrednega. Prav nič ni lahka. Z Vinkom sva si zaupala in sva ostala čez ta vstopna mesta in še daleč visoko gori nenavezana. Vinku Modcu, temu mojstru vseh mojstrov, je bilo to lahko, meni pa malo težje, posebno v začetku, ko sem se nekajkrat prav pošteno lovil in matral, končno sem pa le zmogel. Levo od rumenih odlomov sva splezala do votlinic in tam našla odličien, skrit, pa ne prav lahek prehod navzgor pod velikanski, globok kamin.

Tam pa je stena že zahtevala normalno varovanje. V odprti, težki plezariji sva zelo izpostavljeno zlezla po nekem žlebu navzgor in izstopila na sončnem, lahkem gruščastem robu. Pozneje mi je Gsellmann povedal, da se ta izstop imenuje Hochschüttbandausstieg. Zgornja težka mesta v tej smeri pa se bližajo čedni štirici. Vsaj po mojem vtisu.

Seveda pa je ocenjevanje nekaj zelo relativnega. To sem doživel naslednji, peti dan, ko smo plezali raz Rosskuppe.

Takrat sem sklenil, da ne grem nikoli več v takih skupinah v gore. Ne doma, ne na tujem. Ti prijazni, dobri fantje, od katerih je skoraj vsak izoblikoval samega sebe v trdi gorski šoli v osebnost, postanejo odveč, če jih srečaš kar v štirih, petih, šestih navezah naenkrat v težki steni. Seveda, malo nam je zagodlo vreme, da smo potem prvi lepi dan vsi planili v vabljivo smer. Toda rajši ne plezam, kakor da bi čakal v vrsti.

Ko pa sem tole premišljeval, se ni bilo več mogoče umakniti. Stali smo na ozkih stopih nad prepadno grapo med Rosskuppe in Dachlom in nikamor ni bilo mogoče drugam kakor naprej, ko je bila vrsta na nas. In to je bilo treba, pa še hitro, čim so se naveze pred nami spravile čez sloviti Heinriss. Kajti za nami so tudi še čakali in nič ne dvomim, da smo jim bili prav tako v napoto kakor oni nam.

Smer je težka — kaj bi govorili! Seveda pa se dá z malo sposobnosti in spretnosti dobro obvladati. Toda igrati se ni z njo. Ima čudovite plezalske prehode, posebno izredno prečnico od lusk nad Heinrissom nazaj na raz — edinstveno doživetje, zlasti za nas, ki tako strahoma tipamo za vsakim oprimkom, če zares drži. Tu je to drugače. Ni si mogoče misliti, da bi bila skala tako granitno zanesljiva, če ne bi bil ta apnenec v svoji kemični sestavi malo drugačen in pa če ne bi bila moč erozije v teh severnih krajih manjša.

Polica-zajeda-polica-spominska plošča-poklina — vse je šlo tako hitro, »v družbi«, kakor kakšen skupni izlet. Ne, to ni zame, čeprav sem bil hvaležen, da sem sploh lahko prišel tu sem. S primernim spoštovanjem sem gledal Prevorška, ki je zmagoval težave.

No, raz je visok, visok. Neka vesna prečnica nas je še čakala. Obšli smo neko glavo, splezali čez gladko ploščo, potem pa smo bili skozi kamin kmalu na zadnji glavici in v grušču pod vrhnjim robom. Tam nas je čakal Gsellmann, prijazna duša, in drugemu za drugim čestital. — No, »Herr Professor« — me je nagovoril — kakšna se vam zdi težava tegale raza? — Hm, nekako tam okrog okrog pete stopnje, — sem dejal. Namrnil se je: — Schwach vier — slabotna četrta! — je rekel.

— Lepa reč! sem si mislil. Mora že biti kempeljc, ta Gsellmann, saj so nam ga tako tudi opisali. Vendar se je na vežbalnih skalah spodaj pri Haindlkarhütte pokazalo, da so naši mladi — tedaj vodilna najmlajša generacija — bili morda še boljši — Levstek, Zupan, Kilar. Kakšni sijajni fantje in plezanci so to bili! Še danes govorijo ponavljajci njihovih smeri z največjim spoštovanjem o njih.

In zopet je šlo daleč naokrog v Haindlkar.

Šesti dan — dež in megla.

Na večer tega dne so se nekateri izmed nas pripravljali za Dachl. Za slovito severno steno, kjer se visé v zankah prebijaš navzgor med gladkimi stenami. Ležali smo na pogradih, poslušali pridušeno pogovarjanje tovarišev in strmeli v soparni večer. Naenkrat je udaril skozi vrata val vročega zraka. Nekdo je pritekkel v kočo in takoj nato se je vlila ploha kot iz škafa. Potiskala je pred seboj zrak — kaj takega še nisem doživel. Seveda ni bilo z Dachlom nič.

Sedmi dan — megla, pusto. Nekaj nas je šlo na sprehod na zahodno škrbino nad kočo in na glavici, desno od nje. Približno tako, kakor iz Češke kočice na tisto znano sedelce v grebenu Kočne, kjer vidiš pod seboj v Makekovo Kočno. Samo da smo tu gledali v lepo sosednjo krnico pod Reichensteinom.

Tisto popoldne je odšel Vinko, ki ni nikoli miroval, z dvema drugima na neko lažjo plezarijo nad kočico — takole za popoldanski sprehod. A v megli so se izgubili in prenočiti so morali nekje v skalah. Drugo jutro so kljub temu samozavestno prišli v kočico, kjer smo jih sprejeli s huronskim vpitjem.

Tole postopanje v Haindlkarhütte smo morali končati. Ni imelo dosti smisla in vreme je bilo kar naprej slabo. Hrana je bila prav tako pičila kakor plezalska bera in fantje so se puntali. Odšli smo torej v Gstatterboden in z vlakom v Celovec.

Vožnja od Selzthala v Bischofshofen skozi Gröbming, severno od Dachsteina, je bila obsijana s soncem, ki je končno vendarle, a za nas prepozno pregnalo oblake. Modrikaste zaplate so postajale vse večje in vse bolj modre. Krog vrhov so izpuhtevale megle. A ves načrt obiska okrog Grossglocknerja je padel v vodo.

V Celovcu nismo ujeli zveze. Prenočili smo v gozdu ob Vrbskem jezeru, prav po taborniško, pa brez šotorov, in dobro smo se pri tem počutili. Zjutraj smo se brili, kopali in sploh čedili na zapuščenih čolnarskih pristajališčih, ko je še hladna megla pokrivala vodo. Zvečer pa smo bili že doma med svojci in kar oddahnil sem se, ko nisem več čutil teže tujine na sebi.

Visokogorski centri za smučanje

C. P.

Zdi se, da so minuli tisti časi, ko so si utirale krepke noge globoko gor skozi Krmo proti Triglavu. Julijci in še posebno Triglav s svojima postojankama Kredarico in Staničevo kočo so bili željni cilj mnogih zimskih in spomladanskih obiskovalcev. V decembru in januarju hrume prek ledenika in bližnje okolice silni viharji, ki raznesejo sneg po vseh razpokah in globelih, pokrajina se spremeni v pravljичno gladki in zaliti smučarski raj. Februarsko sonce umiri viharje, prične se najlepša smuka, ki traja potem vse leto. V letih 1928 in dalje do druge svetovne vojne je zahajalo v ta pravljичni zimski svet mnogo vnetih oboževalcev visokogorskih zimskih lepot. V marcu in aprilu so se vrstili organizirani pohodi iz Mojstrane skozi Krmo, Bohinjska Vrata, Velo polje, Hribarice, Sedmera Jezera, Komno, Vogel v Bohinjsko Bistrico. Kdorkoli je le enkrat užival lepote s tega smučarskega pohoda, ta si je vedno želel v marcu ali aprilu ponovno na to prijetno, čeprav naporno romanje. V vsak alpinistični odsek bi spadalo to romanje vsaj na razdobje nekaj let. Ne samo turisti, tudi alpinisti bi morali poznati ta zimski gorski svet. Pohod v tem okolju je sličen nekoliko dolgim himalajskim maršem, čeprav so pri nas bliže skupaj oskrbovane postojanke, ki jih v Himalaji ni. Toda v preizkušnjo vitalnih sil gornika in alpinista spada ta pohod kljub vsemu.

Vredno je pomisliti, zakaj so vse bolj redki tisti, ki si upajo v ta naš zimski alpski svet. Lahko ugotovimo, da je čas opravil svoje. Današnji človek je bolj praktičen, bolj življenjski, ne privlači ga več tisti romantični prizvok dogajanja in bistva nespremenjene prirode. Še vedno je v gorah na metre snega, še vedno so zimske oblike vse oble in gladke. Še vedno so macesni tako silni in mirni, nebo živomodro in skale bele.

Lagodje, udobnost, to je tisto, kar hromi dejavnost današnjega človeka. Avto, motor, avtobus, v glavnem motorizacija; do tam, kjer pripelje vozilo, gre človek občudovat prirodo, dalj se mu ne da. Če naredi nekaj korakov, že krepko hrope, mišice so mu ohlapne, arterioskleroza in zamaščenje sta spremljevalca motorizacije. Redki so tisti, ki se kljub motorizaciji niso predali in izkoriščajo vozilo zato, da gredo lahko čim večkrat do podnožij velikanov in od tam tudi peš naprej.

Tudi žičnice so nujno zlo dvajsetega stoletja. Lagodno prepeljejo turista v osrčje gora. Pri nas še ni mnogo teh naprav. Krvavec, Pohorje in Vitranc so zaenkrat prvi znanilci svojega časa.

Pripravlja se važno dejanje na poti komercializiranega turizma, vdor v Triglavsko okolje, na Velo polje. Prirodne lepote bodo s tem izgubile na svoji privlačnosti, s tem se moramo sprijazniti, toda to bo treba žrtvovati. Pri tem sta dva vidika: po prvem je vredno opremiti s komunikacijami gorski svet, ki na ta način oživi in prinaša narodu dohodek; po drugem gledišču pa naj bi bila priroda kot narodni park neoskrunjena in bolj privlačna, toda le tistim redkim, ki si upajo v divji gorski svet.

Danes se po svetu mnogo razmišlja o napakah, ki so bile storjene pri gradnji visokogorskih središč, zato je osnovno vodilo pri gradnji najnovejših, da se čim manj izmalči gorsko okolje. Telefonske in električne napeljave,

plotovi z bodečo žico, ceste in vsa ta moderna navlaka je tisto, kar ubije sliko pokrajine. Vse to se da skriti v zemljo, razen cest in plotov seveda.

Pri planiranju zimskega središča na Velem polju smo zagrešili morda nekoliko napak. Zamišljena je najprej izgradnja ceste kot podaljšek preko Pokljuke, Rudnega polja na Velo polje. V teh višinah so snega prosti meseci le junij, julij, avgust in september. Gradbena dejavnost torej 4 do 5 mesecev. Drugi problem bo pluzenje ceste, saj je znano, da se ne izplača pluziti niti grossglocknerske ceste, ki ima mednarodni pomen. Gradnja ceste bo trajala verjetno več sezon po pet mesecev in bo neprimerno dražja od moderne žičnice, ki bi jo potegnili od koderkoli na Velo polje.

S temi problemi naj se ubadajo drugi, za ljubitelje prirode vstajajo druga vprašanja. Cesta, ki bi držala prav na Velo polje, bi pomenila konec lepote in miru tega gorskega sveta. Cesta bi se morala ustaviti pred samo gorsko kotlino, tam bi morali stati tudi hoteli. Velo polje naj bi ohranilo svojo prirodno lepoto, svojo poletno pastirsko romantiko. Anglež ali katerikoli tujec bo dejal, da ima v Londonu lepše bencinske črpalke, tu na Velem polju pa hoče videti čisto prirodno okolje. O tem se spleča razmišljati.

Zanimivo je, da žičnice ne pokvarijo v taki meri tisto pravo, gorsko, planinsko, alpsko vzdušje, kakor to store ceste. Bencinski vonj in ropot motorjev močno moti planinski mir, živali zapuščajo take kraje; žičnice vplivajo na vse to v mnogo manjši meri.

S cesto na Velo polje se bo predvsem odprl turistični promet v poletnih mesecih. Pozimi bodo tam nepričakovane težave, saj morajo na primer cesto na Glockner zapreti ob vsaki najmanjši poledici; toda poleti bo prišla cesta do izraza. Klasična smer, ki jo je izpodrinila moderna smer skozi dolino Vrata iz Mojstrane, bo spet oživila. Poleti bodo obiskali tisoči in tisoči Triglav z Velega polja, od tu bo dosegljiv v treh urah. Čas vzpona se bo skrajšal še bolj, ko bo zgrajena žičnica z Velega polja do Planike. V višini Planike imamo v normalnih zimah kot posledico sneg skoraj vse leto in tu kakor tudi na severni strani bo možno izkoristiti vse leto za smučanje.

Pravo turistično smučanje v neizmernem prostranstvu triglavskega okolja bo zaživel v dolgi spomladanski zimi. Marec, april in maj so najlepši smučarski meseci na višinah iznad 1800 do 2400 m, iznad 2400 m so možnosti odlične smuke tudi še v nadaljnjih poletnih mesecih. Razmere se bodo seveda spremenile glede na tisto klasično dobo turističnega smučarskega vandrjanja, pri katerem si srečal vedno iste ljudi ob nekem določenem času na določenem kraju, vsi so se poznali med seboj, vsi so bili v nekem vedrem pravem gorskem razpoloženju. Nepozabni so spomladanski spusti s Kredarice v Krmo, na ledenik in naprej skozi Kot ali za Cmirom, tudi na Velo polje se pride s Kredarice ali na Planiko in od tam na prostrana smučišča proti Sedmerim jezerom.

Seveda je povsem prirodno, da bodo z žičnicami prišli na ta prostrana smučišča desetisoči namesto nekaterih vztrajnih posameznikov. Nastopili bodo problemi za GRŠ, potrebne bodo stalne reševalne patrulje, ki bodo na mestu pri nesrečah, kakor je to urejeno na primer v Švici. Na vseh standardnih progah bo morala delovati brezhibno telefonska služba za hitro obveščanje. V Davosu imajo na primer na vsaka dva kilometra telefon, po katerem direktno alarmiraš reševalce. Za težke poškodbe služi helikopter. Nastopile bodo tudi pogostejše nesreče s plazovi, ki jih je v triglavskem območju mnogo.

Perspektive so v vseh pogledih raznovrstne.

Tudi za Vogel in Komno se obetajo žičnice.

Ta bohinjski svet pod Triglavom je v zimski obleki morda še mnogo lepši kakor poleti, obilica snežnih padavin je jamstvo za nadaljnji razvoj zimskega turizma. Ali bodo morda s tem izumrli tisti vztrajni, tihi ljubitelji gorske samotnosti, ki smo jih srečali v samoti na svojih poteh? Morda jih bo res manj, toda praksa kaže, da se ohrani v vsakem narodu nekaj tistih himalajsko utrjenih ljudi, ki vztrajajo vsem žičnicam navkljub pri svojih asketskih podvigih. Čas prinese svoje, toda tudi onim drugim bodo še ostali vrhovi brez jeklenih drogov.

Po direktni na Aiguille Verte

METOD HUMAR

Mesec je že osvetlil gore nad Chamonixom.

Ne morem spati. Kako bo jutri, me skrbi. Na Aiguille Verte hočeva po Charlet-Platonovi smeri. Prvič sva v teh gorah; izkušenj v ledu nimava. V naših gorah ne najdeš takega ledu, kot je tu. Stena, po kateri bova plezala, je izrazita ledna tura. Tisoč metrov.

Med premišljevanjem, kaj naju čaka, zaspim.

Ob dveh zjutraj zlezeva iz spalnih vreč. Na kopni skali pod Drujem polajajo trije plamenčki, tiho, skoraj sramežljivo, kot da bi se bali zmotiti skrivnostno tišino spečih velikanov.

Svicarja tudi ne govorita, v Bonattijev steber gresta; ne da se jima govoriti. Pa saj besede niso potrebne, ko so ture že stokrat preplezane v mislih.

Poljaka sta živahnejša. Namenjena sta v isto smer kot midva. »So dereze v redu?« »So.« »Greva!«

Molče se napotiva za drobnim snopom svetlobe žepne svetilke.

»Počakaj!« »Kaj je?« »Dereze.«

Poljaka sta le še drobna luč na ledeniku Nant Blanc. Na Montenversu je zapiskal prvi vlak v pozdrav mlademu jutru.

Še meni se pokvari vezava. Dan je, ko vstopiva v steno. Plezava istočasno. Če bi tu varovala, v treh dneh ne prideva na vrh. Hitro napredujeva in Poljaka nista več tako daleč. Motijo naju le ledeni žlebovi, preko katerih je treba.

Če bo šlo tako, bova ob enajstih na vrhu, mislim, ko stopam v Tonetove stopinje.

V pičlih treh urah sva pod poledenelo steno.

Sedaj bo šlo zares, tu je ključ smeri. Kako je trd led, sem videl v ledenih žlebovih, ko je Tone mimogrede zabil ledni klin. Jaz sem ga moral spotoma izbiti.

Še nekaj klinov za pas. Že visim na poledenelih oprimkih v skalni steni. Tako, tale U klin dobro drži, meter nad njim poje drugi. Dva metra prosto. — Snamem rokavice — toplo mi je. Spet klin, dobro, da ga imam kam skriti. Tipam po majavi luski, pa je ne morem doseči. V drobno poklino bom zabil klin in lusko bom z lahkoto dosegel. Klin — Kje je? Ni ga. Saj sem jih imel kakih šest. Pogled navzdol — vsi tičijo v skali. Pa prosto. Kaj pa na stojišču?

Po vrvi se spuščam nazaj k Tonetu. Nepreviden gib in dobra s krznom podložena rokavica gre po ledenem žlebu na ledenik Nant Blanc. Še srečno

Aiguille Verte, z vrisano direktno smerjo

vožnjo ji voščim in že povzemam vrvi. Tone je kot bi mignil pri mojem najvišjem klinu. Više že srebrno zazvoni »cassin« v trdem granitu. Stoji na luski, še nekaj metrov, pa bo na stojišču, verjetno še toplem od stopinj mlajšega Poljaka.

Zebe me, iz nahrbtnika mi je sedajle nemogoče vzeti rokavice.

»Naprej!« Teško sem čakal te besede.

»Počakaj, v prste se mi je zanohtalo.« Uh, kako boli! Naprej je treba.

»Grcš ti?« »Ne, sem preveč trd,« mu odgovarjam. Cepetam z nogami, poprijemam vrvi; za silo sem se ogrel. Tone pa seka drobne oprimke v navpično poledenelo steno. »Še dva metra in spet bo dobro,« mi govori. Da sta ta dva metra najtežja, vidim, ko z razrahljano vezjo na derezi plezam do stojišča, ki se koplje v soncu. Poljakov ne vidiva več; vsaj dve uri sta pred nama. Onadva imata najbrž boljše dereze, kot so naše. Ko bi vsaj sonca ne bilo! Nikdar si nisem predstavljal takega plezanja. Ves dan že plezava brez počitka, brez stojišča, neprenehoma vihteč cepin. V nogah čutiva, da so dereze odveč in nahrbtnika sta tako nabita, kot da greva za novoletne praznike v domače gore. Pa še to vroče sonce. Ko bi se vsaj kam lahko usedel, pa nič, samo strma snežna, včasih ledena strmina in za priboljšek še poledenela skale. Plezanje v Centralnih Alpah ni plezanje, ampak garanje. Da bi vsaj imela dobre dereze! To premišlujem, ko noge in roke avtomatično delajo ta dan že tisočkrat ponovljene gibe.

V plaznici naju sprejme toča ledenih izstrelkov, ki padajo s serakov. Včasih kak kos prav nevarno zašumi mimo najinih ušes, pa se tudi temu privadiva. Čemu se danes še nisva?

Sneg postaja plitvejši in pod njim je požled. Nič kaj junaško se ne lotim gnilega snežišča, ki drži na greben. Na grebenu piha prav strupen veter. Na srečo vrh ni več daleč. Še ne bo vrha?

Grevena noče in noče biti konca; sneg, led in poledenele skale... Plezava oba hkrati. Kako se varuje, sva v tej steni skoraj pozabila. Veter je vedno hujši, seraki pa še vedno enako daleč. Da le enkrat zlezem iz te stene, potem ledu še povoham ne več. Kопne skale bom pa še plezal.

Se to! Sredi serakov so se stopinje Poljakov obrnile nazaj. Da bi sedajle hodil nazaj, mi še na misel ne hodi. Poljaka sta za kakih sto metrov sestopila in po snežni strmini obšla serake. Midva bova serake prečila na najmanj strmem delu.

Tone zabije dva ledna klina in varuje. Divje sekam led, stopinja za stopinjo se kaže v zelenem ledu. Tako, samo naprej, ven iz objema ledu in mraza, na vrh, ki je videti tako prijazen, na katerem je golovo sneg — ne pa led.

Kaj je to? Desna noga je spodletela, da se s težavo obdržim v ravnotežju. Dereze so zares dokončno odpovedale; vijaka sta po celodnevnem trpinčenju klonila. Od jeze bi jokal, pa rajši ponižno izsekam veliko stopinjo in zabijem ledni klin. Tone nadaljuje začeto delo. Po dveh raztežajih izgine v oblaku pršiča, ki ga nosi ta peklenski veter. Kot vojak, ki je na bojišču izgubil nogo, pa se mora še vedno boriti, sem. Počasi in skrajno previdno izplezam težke metre te kljub vsemu lepe stene.

Zdi se mi, da imam nogo v razpoki. Za premišljevanje ni časa, treba je za vrvjo, ki izginja v vrtincu snega — vrh!

Grandes Jorasses, Mont Blanc, Chamoniške igle, Dru. Švicarske Alpe so ožarjene od zahajajočega sonca. Za lepoto žal ni časa, še za menjanje filma ne. Preveč je mraz in veter naju hoče s svojimi strupenimi sunki prebosti.

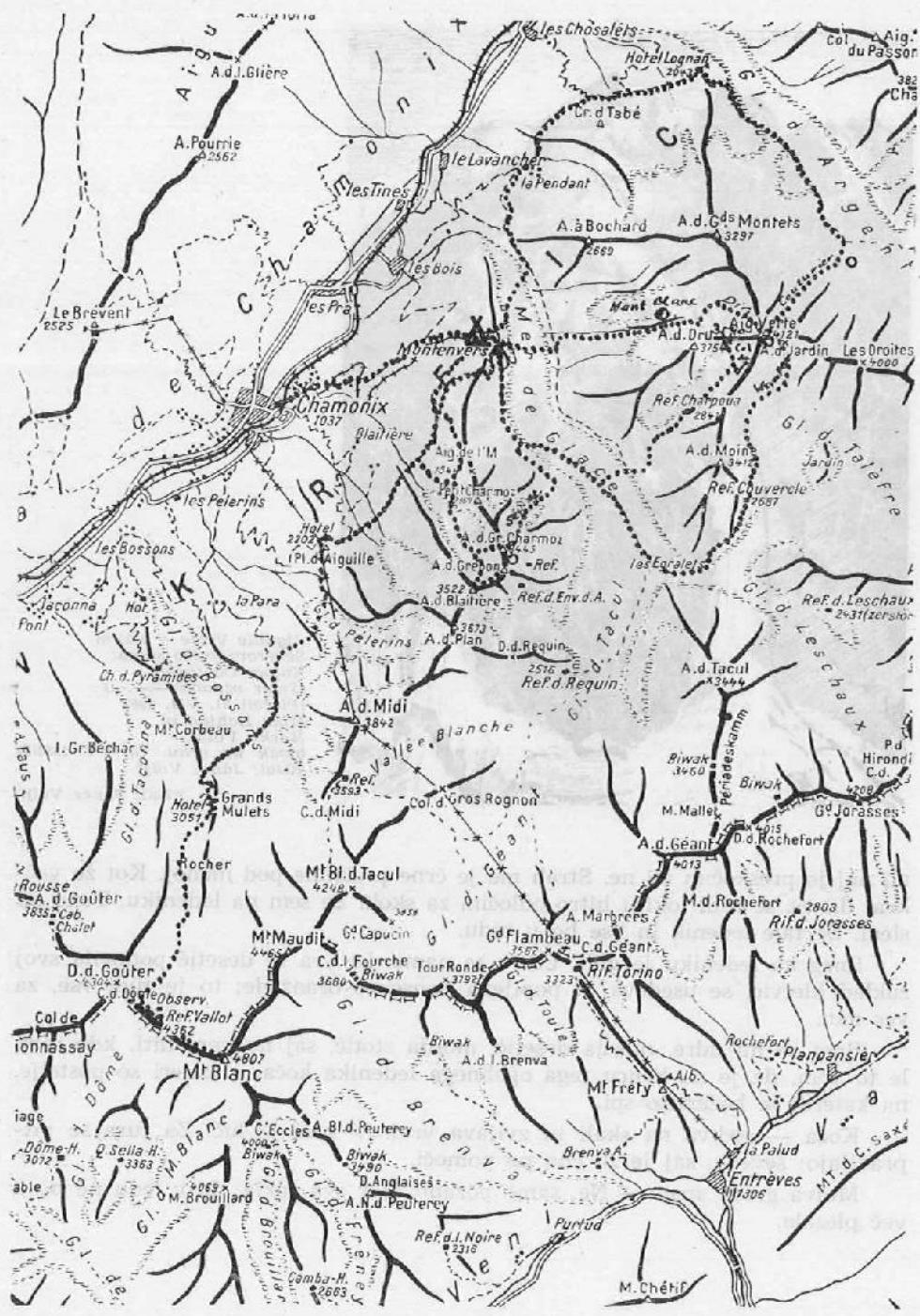
Samo navzdol, tja, kjer na zeleni travi stoji šotor in ob njem brni kuhalnik...

Stare stopinje, Whymperjev kuloar — samo po njem lahko doseževa dolino. Kuloar je tura zase. Od dveh zjutraj sva na nogah in vihar nama je vzel še tiste moči, ki sva jih hranila za sestop.

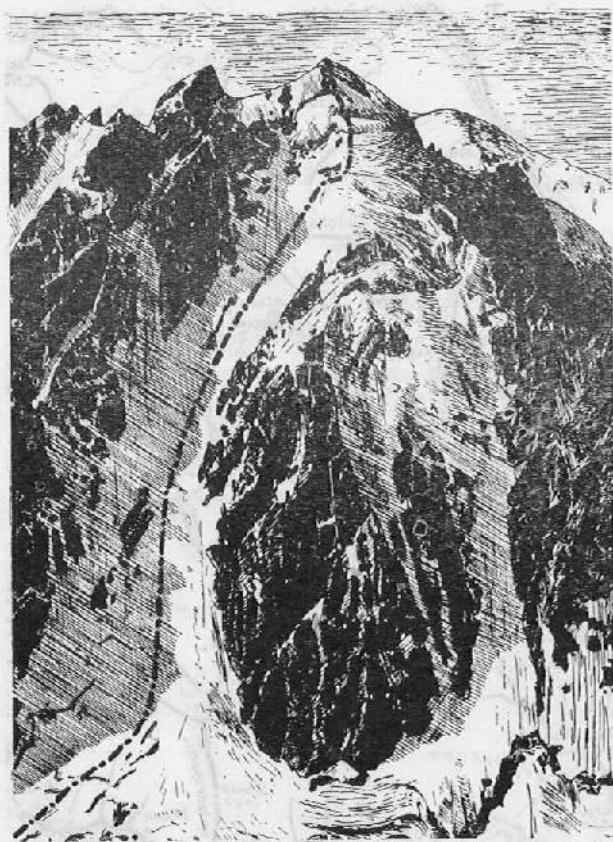
Gledava se. Tone zakorači v strmo snežno vesino; kot da je to že domenjeno, se mu po par metrih pridružim. Počasi, brez varovanja sestopava po kuloarju. Leden žleb. — Bova varovala? Ne! Tone seka majhne stopinje, sledim mu plezajoč večinoma po levi nogi in obeh rokah.

Spet sva v snegu. Na nebu se je pravkar pojavil mesec; kaže pa, da nama ne bo dolgo svetil. Po nebu se vlačijo megle. Ali bova dosegla ledenik Talèfre? Mesec, kot da je zaslutil najin strah, se je skrtil za oblake. V trdi temi sva, kje — ne veva. Pot drži samo navzdol. Spet je leden žleb in znova se začne danes že stokrat ponovljena pesem — stop za levo nogo, stop za desno nogo... Še ne bo konca?

Koliko je bilo ura, ko sva dosegla skale, ne vem. Vem le, da je bila v območju skal brezupna tema. Plezava levo, desno, naprej, nazaj, le prave poti ne najdeva. Najdem staro vrvco, se po njej spustim po granitni plošči v temo, ne da bi vrvco prej preizkusil. Po petih metrih vrvce zmanjka, noge pa mešajo noč. S težavo splezam nazaj. Odveževa se in pripraviva vrv za spust. Dvajset metrov spusta naju privede samo še nekaj metrov nad veliko črno praznino. Na drugi strani te praznine je bela lisa. Gotovo je to krajna poč. Znova se naveževa in sestopim par metrov prosto. Da, krajna poč je to. Premišlujem,

Ture plezalne odprave AO Kamnik v skupini Mont Blanc 20. VII. do 8. VIII. 1961
 Pot in vzponi △ — Tabor (Montenvers 1950 m) ○ — Bivak na prostem.

*Aiguille Verte — 4121 m
Severovzhodna stena:
Kuloar Couturier
(Smer vzpona —, —, —)
(Plezali 31. VII. 1961
Miha Habjan in
Marko Voljč;
bivak na vrhu. Gl. PV 1962/3)
Risal: Janez Voljč*

Risal: Janez Voljč

ali naj jo preskočim ali ne. Strah me je črne praznine pod menoj. Kot že večkrat danes, se tudi tokrat hitro odločim za skok. Že sem na ledeniku. Tone mi sledi. Še tale ledenik in vse bo v redu.

Sneg na ledeniku je gnil. Udira se nama, ko sva že desetič ponovila svoj zaklad kletvic, se usedeva in popijeva konservo oranžade; to je tudi vse, za ves dan.

Spet se mi udre, morda desetič, morda stotič, saj ne vem niti, kdo sem, le to vem, da je na koncu tega ogabnega ledenika koča, v kateri so postelje, na katerih se božansko spi.

Koča — sediva na skali in zvijava vrvi. V koči je luč. Za ture se pripravljajo; seveda, saj je že ena po polnoči.

Midva greva spat. — Ne, samo pozabit, kar sva rekla, da v ledu ne bova več plezala.

Zavetje v Beli

BORIS REZEK

Tesna dolina se zajeda z bistriške strani med skalne strmali in po njej priteka presihajoča Bela, ki ji je dala ime. V pomladanskih in jesenskih nalivih se napolni razdrapana struga, poleti pa leži po njej razžarjeni prod. Le prav v dnu še vre izpod skalovja razpenjeni curek in se združuje z valovjem Bistrice.

Pot drži ob strugi navzgor proti Presedljaju, na Korošico in Konja. Vmes se na vse strani razpletajo jedva zaznavne steze v zmedo skal, gozdovja in neprodornih goščav.

Med vojno so se zarasli vsi ti sledovi, ker ni nihče več hodil za njimi. Le redkokdaj so prišli v Belo partizani, njihove izvidnice in kurirji. Zato tudi po tej dolini ni bilo hajk, le proti koncu vojne so vdrli vanjo gestapovci. Malo prej jih bi pri Beli počli, kjer je dolina komaj nekaj sežnjev široka, sprejeli dobro merjeni rafali partizanske straže. Drugod skoraj ni mogoče priti v Belo. Ob ustju te tesni je na eni strani Kopa in na drugi Mešcnik s stenami in strmalmi, dostopa čez Presedljaj in Petkove njive pa sta bila prav tako dobro zastražena.

Bela je bila znova varno zavetje v nemirnih časih. Pred več kot sto leti so v njej taborili skrivači, ki so se ob vojaških novačenjih umikali v gore, saj je takrat trajala vojaška služba kar štirinajst let. Na varnem so se preživljali z drvarjenjem in divjim lovom. Tako je dolga leta bival v Beli neki Bertuc, ki je imel med razmetanimi skalnimi kladami malo pred Orglicami, svoje zavetišče z dvema izhodoma, ki je še dandanes tako, kakor je bilo v njegovem času.

Ob veliki hajki drugo vojno zimo je spet plapolal ogenj v tem starem domovanju in v koce ogrnjene postave so ždele ob njem. Takrat je bila vsa Bistrica oblegana cele tri tedne, vse zveze so bile prekinjene.

Bolnica pri Orglicah je imela le za največjo silo nekaj hrane za svoje ranjence. Vsi drugi, ki so se pred hajko zatekli v Belo, pa so morali stradati. Gamsov sicer ni manjkalo, a streljanje po njih bi lahko zvalo Nemce, da bi vdrli v dolino, ki takrat še ni bila nič zastražena.

Za ljudi, ki so se bili stiskali v Bertucovem zavetju, ni bilo izbire, ko je eden izmed njih privlekel odnekod iz plaza poginulega gamsa. Spekli so ga in obrali do poslednje koščice, potem pa se je bilo treba odločiti.

Strah pred lakotno smrtjo in zmrznjenjem je nagnal te ljudi na strahotno pot iz Bele čez zaledenele strmali Zeleniških špic in pod Kamniškim sedlom proti Žagani peči, nato pa čez Kalce in Mokrico na Osredok in v Sidraž pod Krvavcem. Z golimi rokami so se prebili po snegu in plazovih in to ponoči, da bi jih ne opazile vsepovsod oprezujoče nemške straže. Tako so ušli iz obroča, toda nekateri izmed njih so bili pozneje ujeti. Nihče ni mogel vedeti, če do kraja izčrpani niso vzdržali mučenja in kaj izdali, da je bilo treba bolnico pri Orglicah zastražiti.

Vendar Nemci hajke niso več ponovili, preveč jih je veljala. Polovica vojakov je težko ozebla, pri vsem tem pa v obkoljenem področju niso ujeli niti enega partizana.

Tudi v somračno Belo je kmalu nato prišla pomlad. Sneg ni več izdajal poti in vedno pogosteje so prihajali ranjenci. Tudi z oskrbo ni bilo več težav, ker so se nemške izvidnice upale le do Stahovice. Vendar to ni zamotilo budnosti

zaščitnega odreda, ki je stalno stražaril v zasedah na Presedljaju, Petkovih njivah in pri Beli peči.

Sredi poletja so kurirji prinesli v bolnico ranjenega ameriškega letalca, ki je s padalom odskočil iz gorečega bombnika. Bolnica je bila v podolgasti, na pol v tla vkopani lesenjači, ki je bila tako spretno postavljena, da je nihče, če ni vedel zanjo, sploh ni mogel opaziti. Stala je pod precejšnjo previsno steno in sredi gostega drevja. Tik nje je žuborel studenec, kuhinja pa je bila pod steno, da se je dim ob njej nevidno porazgubljal po gozdu.

Ranjeni letalec je bil zelo slab, vendar si je čez čas nekoliko opomogel. Tišino v Beli je kdaj pa kdaj zmotilo le brnenje ameriških letal, ki so se srebrnkasto svetlikala na sinjini neba. Ranjenec je takrat nemirno razgrinjal svojega svilenega ruto, na kateri je bil natisnjen zemljevid. Kako daleč je bil od svojega oporišča v Italiji, a vendar ni zgubil upanja. Vedel je, da so že mnogi njegovi tovariši po zamotanih kurirskih poteh prišli na osvobojeno ozemlje na Dolenjskem in potem z letalom nazaj k svojim edinicam.

Doma v velemestu, kjer so višine le nebotičniki, se ni mogel prav znajti med ostenji okrog Bele, ki jih je videl med razmaknjenimi vejami. Osupnil je, ko je slišal kukavico, in je menil, da so njeni glasovi kakšni signali.

Ni čakal ozdravljenja in vrnitve. Umril je ob razsvitu vedrega dne, ko so ameriška letala v nešteti jatah, val za valom, preletavala Belo.

Še so se vrstili grobovi. Gestapovske parole, ki so jih vodili domači izdajci, so spet vdirale po Bistrici. Tudi bolnica v Beli je bila izdana in je morala biti opuščena. Ranjenca so premestili drugam, in ko je črna tolpa prišla k Orglicam, se je lahko znesla le nad prazno lesenjačo, ki jo je požgala in oskrunila grobove. To je bilo tudi poslednjič, da so Nemci in belogardisti uspeli priti tako daleč v gore. Poslej so rajši ostajali na varnem v svojih utrjenih postojankah, ker se nobena patrila, ki so jo poslali proti Bistrici, ni več vrnila.

V nepregledni množici dogajanj med vojno je bilo zavetje v Beli le prekrilo steze in na zimo so meteži zagrnili ta skriti svet. Nihče več ni prišel vanj. Kakor v sivi davnini se je v dolino razkazoval Vršič s svojimi odklanimi lovci, po Zeleniških špicah je žarelo sonce in goli Rzenik je pokladal v dno svojo zamolklo senco.

Le neizmerne jate letal so vedno znova motile težko tišino. Senca Rzenika se je krajšala z umikajočo se zimo in po prisojajah so se odpirale kopnine. Z robov so se utrinjale svetleče se kaplje in pod previsi v ostenju Vršiča so začrtele mokrotne lise.

Počasi je prihajala poslednja vojna pomlad. Grmé so se udrli prvi plazovi iz grap pod Konjem in Zeleniški špicami. Gamsi so se pasli vedno više nad gozdovjem in orel se je prepeljal nad njimi.

Sneg je odlezel na vrhove, le po grapah so se še belili ostanki plazov. Trate so ozelenele in vedno glasneje je žuborel slap v Orglicah. Grmiči dišečega volčina so rdeče zažareli med sivim kamenjem, tudi trate so se pregnile s cvetjem in macesni so ozeleneli.

S to zakasnelo gorsko pomladjo je končno nastopil tudi mir. V Beli so se spet oglasili koraki ljudi, ki so se podajali na svoja nekdanja pota. Pritajeno šumljanje vode se je spajalo z vršanjem vetra v temačnem gozdovju.

V nepregledni množici dogajanj med vojno, je bilo zavetje v Beli le neznamenat del. Skoraj je že pozabljeno ob drugih večjih in pomembnejših stvareh. Mnogi od teh, ki so vedeli zanj, so že mrtvi ali so se porazgubili po svetu. Toda tisti, ki so ostali, še namerjajo svoje korake ali misli k grobovom padlih tovarišev in drobcem svojega življenja v varujočem objemu gora.

Usoda Krvavičnikovih pobov

VLADO HABJAN

Ena prvih in partizanom vedno na stežaj odprtih hiš je bila Kudrova, po domače Krvavičnikova na Vrheh nad Taborom ali v Šentlenartu, kot se še tudi po starem sliši.

Vegasta planjava prostranih senožeti in velikih vmesnih gozdov se kakih osem sto metrov visoko razteza med Ojstriško ali Čemšeniško planino do Javorja in dalje proti Mrzlici, ki v tem členovitem grebenu mejašijo med Savinjsko in z zasavskimi revirji.

Samotne domačije ni mogoče ugledati z nobene doline, tudi z nižjih gričev ne. S savinjske strani pa se še posebno dobro skriva za skalnato Krvavico. Njen stožčasti vrh je na redko porasel; ko kak merjašček šinek je videti ves vzhodni greben.

Na severozahodu pa kaže od kdo ve kdaj odprte boke in v spomin na muhasto igro narave svojo pordelo steno. Po tem krvavo obarvanem kamenju je kopa dobila ime. Ni osamela gora; kvečjemu kot lepotica sredi višjih vrhov. Ne oziraje se na vse orjake v soseščini, ji na vegastih planjavah za njo dvori krapinskemu človeku podobna Gunova glava.

Od daleč je videti, kot bi jo napadla prva pleša. Košate mustače tam pod nekakšnim nosom tega ne morejo popraviti, kajti glava je bila in bo zaznamovana z neznatnostjo od temnih s smrcovino in bukovino poraslih vrhov. In v tej okolici je krvaviška škrlatna in visoka stena še bolj nenavadna, kakor je nenavadno oblikovana vsa njena gmota.

To pa ni motilo gamsjega para ali tropiča, ki je šele v zadnjih desetih letih zabredel sem dol iz Solčavskih planin. Kljub odstrclu se je naglo razrasel in si v skalovju osnoval neodvisno republiko kakih trideset izbrancev...

Tako gora ni znamenita samo po svoji krvavi steni in gamsih, med domačini namreč še bolj slovi po neraziskani jami v južni steni. Ko so mimo Krvavice, največ čez bližnje Presedle, med Kozico in Ojstriško planino romale staroveške in srednjeveške karavane, so se po ljudskem izročilu v jami zadrževali razbojniki. Z vsem, kar so naropali, so se kar čedno podprli. V brezna svoje jame pa so skrili tudi vse neznanske zaklade, ki jih ni doslej še nihče odkril.

Ljudski glas ve prav tako veliko povedati, da je stena zato krvava, ker jo je močila kri Veronike Deseniške, potem ko se je začela mešati v vladarske štrene mogočnih Celjanov.

Stena seveda nima nič skupnega z Veronikinim zapeljevanjem bodočega kneza Friderika Celjskega, ne z njeno nenaravno smrtjo, ker drugi viri govore, da so jo najverjetneje utopili v graščinskem ribniku. Njegove obrise je mogoče še vedno najti ob nekdanjem upravnem in gospodarskem poslopju, pod razvalinami starega ojstriškega gradu.

Pač pa ima Krvavičnikova domačija veliko skupnega s Krvavico; saj so si pri kopi sposodili celo ime. V tem romantike in gorskega veličastja polnem svetu se je res nemogoče dolgočasiti, če znaš peti. A to so Krvavičnikovi fantje, ki jih je bilo za pol ducata, imenitno znali. Vsako prosto uro in še med delom so peli; in, med nami — vmes kdaj pa kdaj kaj malega poraubščali. Velikanski graščinski gozdovi so bili okrog in okrog polni vsega; in koga ne bi ob taki priložnosti zaskominalo... Če je kaj padlo ali ne, so peli in potem spet godli po ohcetih in žegnanjih.

Po bližnjih vaseh jih je vse poznalo, pa naj se je svet nagnil bolj na trbovsko ali bolj na savinjsko stran. Posebno Leona. Kot kak skrivnosten črnosolec je po dvakrat na teden odložil motiko in vzel pot pod noge do doline, potem pa kolesaril do celjske orglarske šole. Marsikdo takrat še sploh nevajen, da se kmet s čim takim peča, je zmajal z glavo ali pasel svojevrstno zavist, češ, kaj se hoče delati boljšega, kot smo mi. Drugi so se spet čudili tistim, ki jim je bil samorastnik všeč, tako da so se navsezadnje vsi skupaj še pogosteje govorili o teh zanimivih pobih.

Nenadoma je bilo vsega konec. V deželo so prišli Nemci. Pesem na Vrheh je utihnila. Namesto nje so se kmalu oglasile strojnice.

Revirska četa, ki je bila 22. julija tam blizu ustanovljena, je bila pri Krvavičnikovih kot doma. Oskrbovali so jih s hrano, jim odstopili svojo orožarno, ki so si jo bogato izpopolnili ob polomu kraljevske vojske in jim bili z eno besedo vsak trenutek in z vsem na razpolago.

Ne samo revircem, tudi Savinjčanom. Že v zgodnjem juliju so šle iz njihovega arzenala prve puške za snujočo se Savinjsko četo.

Vsestransko sodelovanje bratov tako s Savinjčani kot z revirci je prekinila izdaja.

V prijavi, dani precej po vojni Komisiji za ugotavljanje vojnih zločinov, zveemo:

»Dne 4. septembra je navalilo na kmetijo okrog 30 orožnikov in vojakov pod vodstvom neznanega poročnika. Z njimi je bil tudi orožniški stražmojster v Trbovljah Johann Mühlleder, rojen v Pregratnu (Freistadt a. D.). Kot kažipota sta bila zraven rudniški gozdar N. Arhar, rudniški upokojenec Štefan Bartolj in očitvidni povzročitelj zločina, mladoletni partizanski dezertar Franc Hrovat, čevljar iz Trbovelj.«

Družčina seveda ne bi bila popolna brez gestapa. Ti so med drugim bili: okrožni vodja Herbert Eberhardt, doma iz Gradca, predstojnik gestapovskega urada v Trbovljah Georg Kramholler, nadporočnik, rojen v Münchenu, ki je bil jeseni 1944. leta premeščen v Celje, dalje Walter Cilke, približno petinštirideset let star gestapovec, doma iz Königsberga, in neki Silaf, prav tako gestapovec iz Königsberga, in še več drugih, ki jih bomo spoznali med opisom aretacij.

Potek tragedije Kudrov-Krvavičnikovih pa je v nadaljevanju prijave takole opisala njihova mati:

»Usodnega dne se je že zarana pojavilo pri nas v Šentlenartu veliko nemških policistov in vojakov. Prišli so iz Trbovelj. Stopila sem ravno iz hleva, ko so se zgnetli pred hišo. Šla sem bliže. Nek policist me je pograbil in z mesta odpeljal v sobo, kjer sem ostala sama.

Slišala sem njihovo kričanje in hrup po hiši, bilo je čuti, kakor če koga pretepavajo. Zaradi starosti zelo slabo vidim, saj sem rojena leta 1868, in zato nisem pri prihodu mogla razločiti, kdo vse je prišel k nam. Od mojih sinov so bili doma: Franc, Anton in Stanko. Najstarejši fant Ciril je delal ta dan na Partizanskem vrhu. Sin Alojz pa je peljal les v Zagorje. In zato ga policija ni dobila...

Po tem dogodku je pobegnil najprej k sosedu Drnovšku ali Zajcu po domače. Nekaj dni se je tudi zadrževal pri sorodnikih, Križnikovih ali Letejevih pod Šentlenartom. Potem je dobil zveze in odšel v Ljubljano. Govorili so, da je od tam odšel k partizanom, pa spet drugi, da ne. Pogrešamo ga, a do zdaj o njem ničesar ne vem. Gotovo je tudi on mrtev. In tako sem izgubila pet sinov.

Vse moje premoženje: hišo, živino, vse kar smo imeli, nam je bilo zaplenjeno. Čez slabo leto, 4. avgusta 1942 so prišli še po mene in me odpeljali v zapore v Celje. Od tam so me čez pet dni zavlekli v taborišče Tann na Bavarskem, kjer sem bila do 4. avgusta 1944. Med potjo v lager sem na postaji padla in si zlomila nogo. V taborišču pa tako veste, da niso z nikomer lepo ravnali.

Ko sem se vrnila, sem našla razdejanje in prazne stene. Moje edino upanje je moj poslednji otrok, moj šesti sin Leon, ki je ob zlomu stare Jugoslavije prišel v nemško ujetništvo in od tam ušel k partizanom. Ni se še vrnil domov, je pa živ, kot sem izvedela.«

Kot priča pove svoje k prijavi še sosed Jernej Turnšek:

»Dne 4. septembra 1941 leta okrog desete ure je prišel k nam neki nemški orožnik s policijskim psom. Z njim so bili kot tolmač N. Arhar, rudniški gozdar z lovsko puško, Štefan Bartolj, rudniški upokojenec, oba iz Trbovelj. S seboj so vodili Franca Kudra. Orožnik je opravil pri meni hišno preiskavo, Arhar in Bartolj pa sta zunaj stražila Kudra in mene. Po preiskavi sem moral h Krvavičnikovim. Med potjo me je Franc Kuder prosil za cigareto. Dal sem mu jo in tedaj je Arhar rekel: »Za vaju je nevarno, ne smeta govoriti, bosta takoj ustreljena.«

Pri Kudrovi hiši je bilo okrog trideset vojakov z nekim poročnikom. Ta je bil majhne, suhe postave, star okrog petindvajset let in se ni dosti menil za to, kar se dogaja. Bila pa sta tam tudi dva gestapovca, eden star okrog trideset let, črne polti, močne postave, drugi pa suh, malo upognjen, star okrog dvajset let; ljudje so rekli, da se je pisal Kramberger. Oba gestapovca sta bila Slovenca. Kramberger je jedel hruške in pri tem metal obgrizke meni v obraz in me med drugim zmerjal:

»Same svinje ste!... Vse bi postrelili!... Vi greste z nami, ker niste naznanili komunistov!«

Med njimi je bil tudi Franc Hrovat, sin čevljarja iz Trbovelj. Kolikor vem je bil prej partizan, od koder je gestapovski ogleduh pobegnil. Alojz Kuder, edini Krvavičnikovih, ki se je z begom v Ljubljano rešil, mi je pred odhodom rekel, da je prav ta vsega kriv. Takrat je bil kakih sedemnajst let star. Kot partizan se je bil pri Krvavičnikovih večkrat zadrževal, tudi nekaj dni pred aretacijo bratov Kudrov. Obleko, ki jo je dotlej hranil pri njih, pa je vzel s seboj. Mislim, da je on glavni krivec in je brate naznanil, da imajo skrito orožje in municijo.

Ko sem prišel jaz k sosedovim, so pri njih že končali s preiskavo. Našli so samo en bajonet, v hribu Krvavice pa okoli dvajset kilogramov smodnika. Govorili so še o dvajsetih vojaških puškah. To je izvedel Franc Hrovat menda od Dušana Hrena, hlapca pri Jožefu Novaku iz Kleka. Tega so prav tako zaprli in je bil zato skupaj s Stankom Kudrom v Trbovljah ustreljen.

Štefan Bartolj in desetina vojakov je odgnala brate Kuder: Franca, Antona, Stanka, mene in Hrovata s seboj v Loke, od koder so nas z avtom odpeljali v Trbovlje. Ostali pa so šli čez Vrhe. Spotoma so vzeli s seboj še Cirila Kudra, ki je delal pri mežnarju Adamiču na Partizanskem vrhu, in Jožefa Novaka, posestnika s Kleka.

Brata Kuder so že na domu hudo pretcepali. Anton je bil po životu ves črn od udarcev. Ciril pa je povedal, da so ga na Partizanskem vrhu vrgli po kamenitih mežnarijskih stopnicah. Jaz sem bil zaprt v Trbovljah do 10. sep-

tembra 1941. leta, nakar sem bil izpuščen. Stanko Kuder in Dušan Hren sta bila nekako deset dni po aretaciji v Trbovljah od gestapa ustreljena. Ostali bratje Kuder so bili odpeljani v Maribor, kjer so bili 6. oktobra 1941 pobiti, kakor sem bral na rdečih plakatih.«

Poslednje upanje, o katerem je bila govorila Krvavičnikova mama, se je izpolnilo. Njen šesti in edini preživel sin Leon se je bil res vrnil. Najprej je bil pobegnil iz nemškega ujetništva in tudi potem, v partizanih, ga sreča ni zapustila.

Po vojni gospodari na visokih Vrheh, na Krvavičnikovi domačiji, kjer so se trdo preizkušale najdragocenejše vrednote našega človeka.

Ni več tistih ljudi, da bi se toliko igralo in pelo, kot se je že kdaj prej pri tej hiši. A vendar še sede Leon kdaj za klavir in tudi zapoje. Ne samo zaradi potrebe. Morda še bolj zaradi tega, da se tudi to izročilo ob vseh drugih družinskih vrednotah prenese na rod — novih Krvavičnikov.

V Viševem severozahodnem žlebu

RAFKO DOLHAR, Trbiž

Da sem tisto julijsko noč prenočil v koči Pellerini v Žabniški Krnici, bi bil gotovo le s težavo zaspal. Kajti dih in utrip skalnih velikanov Viševe skupine je tukaj ob njih vznožju tako impozanten, da ga moreš do dna duše občutiti tudi v varnem zavetju planinske kočice. Posebno težko bi mi bilo tisto noč zaspati, ker sem pričakoval, da se mi izpolni tako srčna želja, da namreč stopim na Viš iz Zajzere, to je po severnem pobočju, pa čeprav le po severovzhodnem žlebu Viša. Gotovo mi ni moč očitati, da za to pot nisem bil dovolj pripravljen; saj je od takrat, ko sem prvič dvignil svoj otroški nos k beli piramidi Viša, minilo več kot deset let. Kot je navada, da se človek, ki biva najbliže hribom, zjutraj najkasneje povzpne nanje, tako je bilo tudi z Lojzetom in mano, ko sva šele okrog sedme ure zjutraj tlačila prodnata tla senčne Zajzere.

Prozorna voda sicer še mlade Belice nama je zaprla pot. Onkraj potoka se vozna pot sicer še nadaljuje, vendar sva avto rajši pustila v senci visokih in košatih bukev in čez zasilno brv mahnila peš proti koči Pellerini. Po gozdu je bilo spričo prijetne sence kar lepo hoditi. Morda se nama tudi zato zjutraj ni mudilo zdoma, ker sva vedela, da naju skoraj do vrha ne bo obsijalo sonce. Na dnu doline, tik pod obraščeno skalno steno, smo videli v enem skoku speljano žičnico v Žabniško Krnico. Vendar žičnica ni namenjena za ljudi, temveč le za prevoz blaga in gradbenega materiala h koči Pellerini. Sedaj kočice Pellerini sicer ni. Staro kočico so porušili, da na njenem mestu zgradijo novo, večjo in udobnejšo planinsko postojanko. Kot zavetišče bolj zasilne narave služi danes bajta, v kateri ti prenočišče ponudijo delavci, ki gradijo novo kočico. Ko smo v slabi uri hoje prišli do gradbišča nove kočice in gornje postaje žičnice, ki smo jo opazovali iz doline, smo se malo oddahnili in si ogledali dela pri novi koči. Zanimivo je, da žičnica nima nobenega pogonskega motorja, temveč je zgrajena na načelu protiuteži. Po eni žici iz doline dvignejo gradbeni material, po drugi, vzporedni žici pa spuščajo sode studenčnice, ki jo natakajo

v neposredni bližini. Žičnico mislijo ohraniti tudi kasneje, da bodo kočjo lažje oskrbovali z živili.

Tako sva stopala pogumno proti Nabojsovemu sedlu. Pogled mi je večkrat uhajal v dolino, da sem lahko opazoval vremenski položaj. Sprva bolj rahli soparični oblaki so se vedno bolj gostili v kopaste oblake z močnim vertikalnim razvojem. Skrbelo me je, da nama ne bi nemara zopet spodletelo, a končno sem se prepričal, da bo v najslabšem primeru prišlo pač do prehodne plohice. Kmalu sva bila tako visoko, da sva jo morala ubrati po produ kar prosto na levo, da sva prišla do vstopa v zaželeno smer. Prej sva morala še pod Malim Višem prečkati precej strmo, a na srečo ne več pretrdo snežišče. Tudi špranja med snegom in steno, ki večkrat zelo ovira, tam, kjer sva stopila v svojo smer, ni bila posebno široka. Končno sva bila torej v skali. Sprva je lepa polička peljala daleč na desno, a kmalu sva se obrnila v pravo smer, naravnost proti žlebu, ki loči glavni steber Gamsovke in Viševo piramido, namreč Višev severovzhodni žleb. Na Malem Višu sva bila kmalu. Tu je nekaka višinska razgledna terasa v spodnji tretjini Viševega severnega pobočja. Pogled je odprt po vsej Zajzeri, Žabniška Krnica pa ti leži tako pod nogami, da lahko kar z roko primeš vse stene in masive, ki jo venčajo. Končno sva se zopet obrnila k vrhu. Prvi kamnin, v katerem je tudi nekaj lesenih prečk, nama je hitro pomagal kvišku in ravno tako hitro sva bila pod streho, ki je zapirala pot iz kamina. Preko tega previsnega mesta bi se dalo drugače težko priti, zato sva se mu raje izognila po ozki polički na desno. Zlezal sem torej naprej, a ker na polički ni bilo toliko prostora, da bi lahko vzravnal stal, mi je bil nahrbtnik v precejšnjo napoto. Vendar sem se nekako izmuznil. Po izstopu iz prvega kamina je bilo za spremembo nekaj lažjih, deloma dobro izklesanih stopov, ki so nama omogočali varno in razmeroma hitro napredovanje. Zopet sva se lahko malo oddahnila in razgledala. Višarje so se sončile na severu, midva pa sva bila kar vesela, da sva uživala prijetno senco in hlad Viševe stene. Kopasti oblaki so res vedno bolj polnili obzorje. A vrh sva že čutila nad seboj in tudi gotovost, da naju zajeda, po kateri sva lezla, pelje naravnost na vrh, nama je dajala prijeten občutek.

Po žlebu, po katerem sva sedaj lezla, v zgodnji pomladi gotovo voda teče kar v slapih, zakaj skale so bile gladko izlizane in svetlo izmite, sedaj pa še toliko ni bilo vode, da bi si človek usta splaknil. Tako sva stala pod strmim, v senci skoraj črnim kaminom: tu je pa le morala nekje voda vsaj po kapljicah prihajati na dan, ker je bila skala precej spolzka. A na srečo je bilo v skalo zabitih tudi nekaj železnih klinov, ki so nama pomagali iz zadrege. Ob prijetni spremembi lahkinih in nekoliko težjih mest sva prilezla že precej visoko, vendar je bilo sončno Viševo teme še vedno nekaj sto metrov nad nama. V gornji tretjini Viševe stene se je najina smer križala z Večno potjo po Polici bogov. Ta ozka polica skoraj vodoravno venča krog in krog Viš in Gamsovko v višini kakih dva tisoč metrov in omogoča popoln obhod obeh skalnih masivov. Na njej je poleg nekaterih naravnih širokih gred nekaj zelo izpostavljenih in vsehskozi zračnih mest, ki zahtevajo poleg trdnih oči tudi vrhunsko plezalno tehniko. Ko sva se razgledala po tej večni poti, sva opazila, da je pravzaprav tudi sonce na svoji večni poti zlezlo že precej visoko. Zadnja tretjina poti ne pozna nikakih večjih težav in je morda ravno zato manj zanimiva. Zato sva se s podvojeno nemo lotila še tega zadnjega strmega kosa poti. Končno so se začeli šopi trave zibati v grebenskem vetru. Tudi sonce naju je obsijalo in ostanki bunkerjev iz prve svetovne vojne so nama pričali, da sva tik pod vrhom. Raznih vklesanih

steza je tu vse polno in po eni od njih sva v zgodnjih popoldanskih urah le prilezla na zaželeni vrh. In moram reči, da me je pristop s severa skoraj zmedel. Kljub domači pokrajini sem se moral razgledati po znanih vrhovih, da sem prišel popolnoma na svoj račun. Skoraj istočasno z nama je na vrh priplezala tudi skupina Avstrijcev, ki je priplezala po precej težjem severovzhodnem razu Viša in je zato šele sedaj hkrati z nama prispela na vrh, četudi je nekaj ur pred nama zapustila dno Žabniške Krnice. Tako se nas je na sicer bolj malo obiskanem vrhu Julijskih Alp znašlo kar precej.

Razgleda z vrha ta dan res ni bilo velikega, ker so se termični oblaki zgostili v strnjen venec, a danes mi enkrat ni bilo žal zanj. Vsega hkrati pač ne moreš imeti. In imel sem za seboj lep vzpon v Viševem severnem pobočju. Ostali del družbe je kmalu zapustil vrh, in tudi nama z Lojzetom se ni bilo kaj obotavljati, posebno ker sva si za sestop izbrala normalno smer, ki drži po južnem pobočju skozi naravno okno h koči Corsi. Nameravano vrnitev v Zajzero skozi Medvedjo špranjo sva morala opustiti zaradi pomanjkanja časa, četudi sva prav zato vzela s seboj cepin, ki naju je tako oviral pri vzponu. Sonce je ravno z rdečkasto svetlobo oblivalo vso verigo vrhov od Rombona do Kanina, ko sva se spustila naravnost pred kočo navzdol proti dolini Rabeljskega jezera. Pod planino sva se v diru spustila skozi bukov gozd in že sva bila pri cesti, ki veže Rabelj z Nevejskim sedlom.

Varovanje v alpinistiki

Ing. Stane Jurca

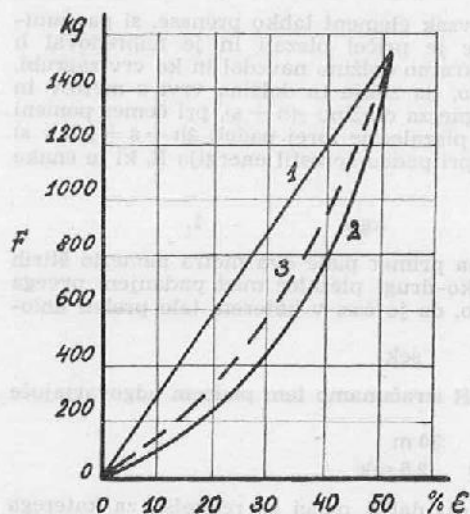
Vprašanje varovanja je postalo aktualno takrat, ko so prvič uporabili tehnična sredstva za doseg nekega cilja v gorah. Čeprav se je to prvič zgodilo že leta 1492 v Dauphinéjskih Alpah, je še skoraj 450 let po tem še vedno veljalo pravilo, da prvi plezalec ne sme pasti, ker so pač izkušnje pokazale, da prostega padca iznad varujočega ni mogoče vzdržati. Sele v zadnjem času je pa razvoj alpinizma, skupno z vsemi izboljšavami alpinistične opreme ter z interesi planinskih edinic ameriške armade povzročil, da so pričeli bolj temeljito študirati varovalni sistem in da so skušali najti možnosti in načine, da bi zagotovili čim večjo varnost naveze.

Rezultat teh prizadevanj, bodisi da gre za praktične poizkuse, računanja ali razmišljanja, predstavljajo številke, ki omogočajo, lahko rečemo, precej realen vpogled v dogajanja, ki nastanejo pri padcu enega člana naveze, s tem pa tudi že nudijo možnosti za rešitev nakazanega problema. Naš namen je, da se s tem seznanimo, še bolj pa, da na podlagi podanih številk kritično pregledamo naš dosedanji način varovanja in plezanja in da poizkusimo, če bo potrebno, spremeniti našo plezalno tehniko tako, da nam bo poleg vsega, kar lahko gora plezalcu nudi, omogočala tudi največjo možno varnost.

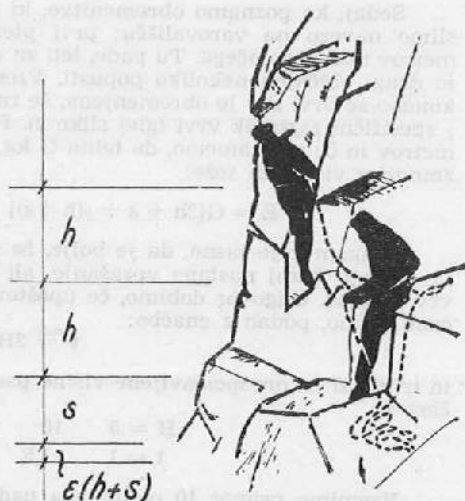
Varovalni sistem naveze tvori šest elementov, in sicer: prvi plezalec, vrv, klin, vponka, teren in plezalec, ki varuje. Padec plezalca povzroči določeno obremenitev vsakega elementa varovalnega sistema in prvo, kar nas zanima, je, kolikšne so sile, katere posamezni členi še lahko vzdržijo.

Običajno je prvi plezalec tisti, ki s svojim padcem povzroči omenjene obremenitve in neka sila deluje tudi na njegovo telo. Koliko lahko človek še prenese, ne da bi se pri tem poškodoval, je vprašanje, ki posebno v današnji dobi ne zanima samo alpinista in zato imamo na razpolago precej podatkov. Pokazalo se je, da pri razmerah pri plezanju lahko dopustimo sile, ki jih povzročajo pospeški manjši od 6 g, kar bi pri plezalcu, ki tehta 80 kg dalo 480 ali približno 500 kg.

Pri vrveh razmere še daleč niso tako preproste in za njihovo karakterizacijo navajajo cel kup podatkov, kot so: specifično raztržno delo A_T , raztržno trdnost vrvi F_r , ulovitveno silo F_u , to je silo, ki deluje v vrvi, če pade prvi plezalec, varovanje pa je popolnoma statično, in končno raztezek pri pretrganju ϵ_T . Te vrednosti so

Sl. 1

Sl. 2

odvisne od materiala, iz katerega so vrvi izdelane, spreminjajo se z načinom izdelave in z dimenzijami vrvi in za vrvi iz umetnih vlaken, torej za tiste, s katerimi danes plezamo, lahko računamo z naslednjimi povprečnimi vrednostmi:

$A_r = 150$ do 330 kgm/m, $F_r = 1300$ kg in več (max okoli 3000 kg),

$F_u = 1300$ do 1900 kg in raztezek $\epsilon_r = 40$ do 50% . Upoštevati moramo še, da se plezalec vedno priveže z vozlom, v takem primeru pa se vrv ne utrga pri sili F_r , ampak pri sili, ki predstavlja komaj kakih 60% te vrednosti. Razen tega pa vsi navedeni podatki veljajo za nove vrvi, vemo, pa, da obraba, eventualne močne obremenitve pri padcih in končno ultravioletni žarki, ki povzročajo staranje umetnih vlaken, vse te vrednosti precej znižujejo in jih moramo zato jemati s precejšnjo rezervo.

Čeprav te številke precej povedo o tem, kaj lahko od vrvi pričakujemo in kako jih moramo vzdrževati, le ne dajemo tistega, kar za naš namen potrebujemo, to je diagram, ki kaže, koliko se vrv raztegne, če v njej deluje določena sila. Ta diagram se težko dobi, si pa lahko pomagamo s primerom na sliki 1.

Klin in vponko lahko obravnavamo kot celoto, in sicer prenesejo današnje vponke 1000 in več kg, preden se odpro, klin pa lahko odpove na dva načina: ali se utrga, kar pa je redko in možno le pri napakah v materialu ali izdelavi, ali pa se izpulli, kar se večinoma dogaja. V tem primeru je obremenitev večja od sile, ki klin drži v špranji, ta sila pa ni nekaj stalnega, pač pa je odvisna od špranje, od skale, od vrste klina in še od drugih faktorjev. Edino, kar ima plezalec na razpolago, da to silo oceni, je vsem poznani zvok pri zabijanju. Pokazalo se je namreč, da je ta zvok precej dober kriterij in da lahko pod oznako »odlično« pričakujemo, da bi za izruvanje klina potrebovali kakih 800 do 900 kg, za kline pa, ki so »dobro« zabiti, kakih 400 do 500 kg. Številke veljajo za kline, ki se pri nas običajno uporabljajo. Čeprav te sile niso merili v apnencu, le nudijo oporo za naša nadaljnja izvajanja.

Pri zgornji meji, to je nad 900 kg, so pritiski pod klinom že tako veliki, da se prične drobiti tudi skala.

Medtem ko prvi plezalec povzroči s svojim padcem celotno dogajanje v varovalnem sistemu in dovoljujemo pri njem obremenitve $6g$, je kriterij za varujočega plezalca popolnoma drug, saj mora to dogajanje ustaviti, to pa zmore le, če so obremenitve take, da obdrži kontrolo nad seboj in nad vrvjo. Če se tu ne oziramo na psihično pripravljenost, odločajo o tem, ali to zmore ali ne, le sile. Meritve z dinamometrom, ki je bil vstavljen v vrv neposredno pred varujočega, so pokazale, da v povprečju ta sila ne sme biti večja od kakih 130 kg. V primeru, da se varuje sede, je ta sila lahko za kakih 20 kg večja, vendar v vsakem primeru predstavlja varujoči plezalec najbolj občutljivi del varovalnega sistema!

Sedaj, ko poznamo obremenitve, ki jih vsak element lahko prenese, si pa zamislimo navezo na varovališču; prvi plezalec je pričel plezati in je napredoval h metrov nad varujočega. Tu pade, leti za dvakratno dolžino navzdol in ko vrv zagrabi, jo drugi običajno nekoliko popusti. Vzemimo, da znaša ta dolžina vrvi s metrov in končno se vrv, ker je obremenjena, še raztegne za dolžino $\varepsilon(h+s)$, pri čemer pomeni ε specifični raztezek vrvi (glej sliko 2). Prvi plezalec je torej padel: $2h+s+\varepsilon(h+s)$ metrov in če privzamemo, da tehta G kg, je pri padcu sprostil energijo E , ki je enaka zmnožku višine in teže:

$$E = G[2h + s + \varepsilon(h + s)] \quad \text{kgm} \quad 1.$$

Vsakomur je jasno, da je bolje, če se na primer pade dva metra namesto štirih in da zato takoj nastane vprašanje, ali lahko drugi plezalec med padanjem prvega vrv skrajša. Odgovor dobimo, če upoštevamo, da je čas, v katerem telo preleti določeno višino, podan z enačbo:

$$t^2 = 2H/g \quad \text{sek}$$

in iz nje si za predpostavljene višine padca H izračunamo tem padcem odgovarjajoče čase t :

$H = 5$	10	20	30 m
$t = 1$	$1,5$	$2,0$	$2,5 \text{ sek}$

Vzemimo primer 10 metrskega padca, saj daljši padci so redkejši, za katerega kaže tabela, da traja le 1,5 sek in v tem času mora varujoči reagirati in skrajšati vrv. Kakor hitro alpinisti reagirajo, vsaj pri padcih, najbrž nihče ni meril, verjetno pa lahko sprejmemo, da tudi zanje velja isto kot za soferje, ki za to potrebujejo 0,6 do 1 sek, kar velja za zdravega, spočitega in previdnega voznika. Če računamo s srednjo vrednostjo 0,8 sek in če znaša hitrost skrajšana približno 0,65 m vrvi na sekundo, lahko v 0,7 sek, ki nam ostane za skrajšanje, potegnemo le 40 do 50 cm vrvi! V našem primeru pomeni to le 5%, pri daljših padcih še manj, pri krajših pa skrajšanje skoraj da ne pride v poštev. Če pri tem še upoštevamo, da padca najbrž nihče ne pričakuje popolnoma hladnokrvno in da lahko zaradi hitrosti, s katero poprijemamo, izgubimo kontrolo nad vrvojo, je bolje, da vrvi sploh ne preizkušamo skrajšati, pač pa, da se v tem času pripravimo, da padec čim bolje zadržimo.

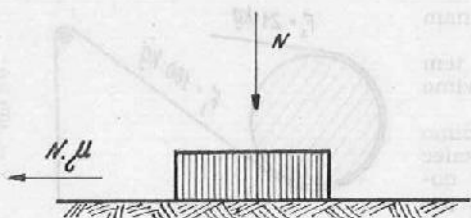
Energija E , ki se sprosti pri padcu, se porabi za deformacijo vrvi, deloma se zaradi trenja med vrvojo in obleko, oziroma med vrvojo in vponko spremeni v toploto, ostali del pa poškoduje padlega plezalca. Ta zadnji del energije ne moremo izraziti z nobeno matematično formulacijo, lahko pa predpostavimo, da gre za navpičen padec, ko padli plezalec sploh ne udari ob skale in se vsa sproščena energija porabi le za prvi dve omenjeni točki. S to predpostavko pa tudi že vemo, da dobimo največje možne obremenitve ostalih členov varovalnega sistema in da si za naš primer izračunamo sile, ki pri padcu nastopijo, moramo za oba pojava dobiti ustrezne matematične izraze.

Tisti del energije, ki se porabi za deformacijo vrvi — E_v — lahko določimo s pomočjo diagrama 1, v katerem to energijo predstavlja ploščina med krivuljo in abscisno osjo. Ta ploščina je največja pod krivuljo 1, najmanjša pa pod krivuljo 2, vendar niti prva niti druga ne dajeta najbolj točne slike tega, kar se v vrvi dogaja, ker je ta odnos za plezalne vrvi podan s črtkano izrisano krivuljo 3. Zaradi že prej omenjenega staranja vrvi, obrabe in ostalega, kar to vrednost zmanjšuje, pa mirno lahko trdimo, da velja odnos, ki je podan s krivuljo 2. Ker lovi padec $h+s$ m vrvi, je energija, ki jo vrv absorbira, enaka:

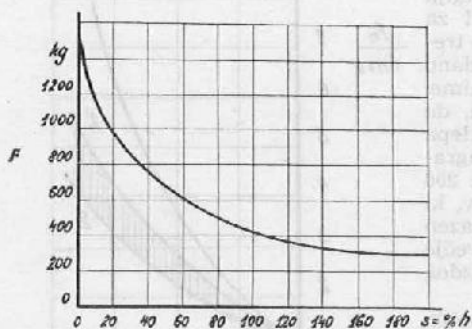
$$E_v = 0,33 \cdot F \cdot \varepsilon \cdot (h + s) \quad \text{kgm} \quad 2.$$

Nekoliko bolj zamotana je izpeljava izraza za energijo E_t , torej za tisti del, ki se s trenjem spremeni v toploto. Po sliki 3 je to delo enako zmnožku sile trenja in poti, na kateri ta sila deluje, sila trenja pa predstavlja produkt normalne sile N in koeficienta trenja μ . Določiti je torej treba koeficiente trenja, normalno silo in pot.

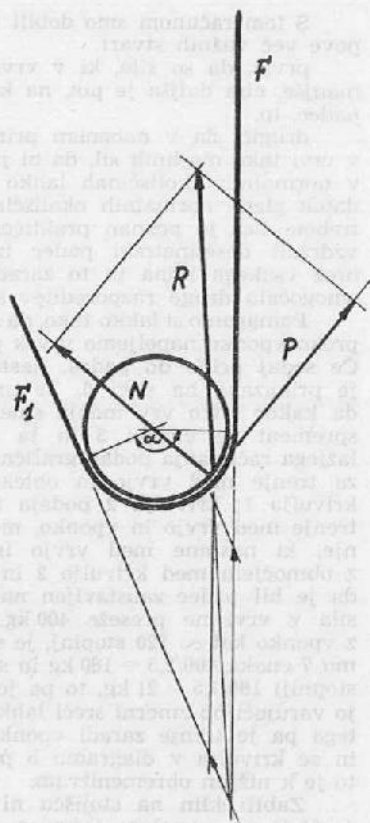
Določitev poti ni težka in če pogledamo sliko 2, vidimo, da je pot, na kateri se trenje vrši, enaka tisti dolžini vrvi s , ki jo varujoči plezalec pri padcu popusti. Koeficiente trenja so izmerili in dobili, da je koeficient trenja med vrvojo in raznimi tkaninami μ_1 enak v povprečju 0,62, med vrvojo in vponko μ_2 pa 0,40. Normalno silo N pa določimo po naslednjem preudarku:

Sl. 3

Sl. 5

Sl. 4

krog na sliki 4 naj predstavlja telo varujočega plezalca, lahko pa tudi vponko, okoli katere teče vrv, ki je na eni strani obremenjena s silo F . Zaradi te sile vrv steče in nastane trenje, ki povzroči, da se sila F zmanjša na vrednost F_1 na drugem delu vrvi. To vrednost pa si lahko izračunamo, saj sta obe sili podani z odnosom:

$$F = F_1 \cdot e^{\mu \cdot \alpha} \quad 3$$

kjer je e osnova naravnih logaritmov, μ že prej omenjeni koeficient trenja in α kot, ki ga oklepa vrv okoli telesa plezalca ali vponke, izražena v meridianih. S tem imamo podani obe sili, smeri, v katerih delujeta, in s pomočjo osnovnih fizikalnih pravil določimo rezultanto R , ki jo pa razdelimo na iskano normalno silo N in na vrtilno silo P . Vrednost normalne sile, ki jo izrazimo v % sile F , se spreminja s kotom, ki ga oklepa vrv okoli telesa ali vponke, in za razmere pri varovanju lahko vzamemo, da je normalna sila enaka $N = a \cdot F$, kjer se vrednost a giblje okrog 0,8 za plezalca, ki varuje, in okrog 0,95 za vponko. Delo trenja je torej podano z odnosom:

$$E_t = a \cdot F \cdot \mu \cdot s \quad \text{kgm} \quad 4$$

Za naš primer navpičnega padca in s predpostavko, da nimamo vmesnega klina, lahko izenačimo izraze 1. 2. in 4. in dobimo enačbo:

$$G [2h + s + \epsilon (h + s)] = 0,33 \cdot F \cdot s \cdot (h + s) + a \cdot F \cdot \mu_t \cdot s$$

v kateri izrazimo s v % h ($s = k \cdot h$), vsaki izračunani sili predpostavimo ustrezni raztezek vrvi ϵ in vstavimo za $G = 80 \text{ kg}$ ter $a = 0,8$. Rešitev enačbe je grafično prikazana na sliki 5.

S tem računom smo dobili diagram, ki nam pove več važnih stvari:

prvič, da so sile, ki v vrvi nastopajo, tem manjše, čim daljša je pot, na kateri zaustavimo padec, in

drugič, da v nobenem primeru ne dobimo v vrvi tako majhnih sil, da bi jih drugi plezalec v normalnih okoliščinah lahko vzdržal. Ta dodatek glede normalnih okoliščin je namreč potreben, ker je poznan praktičen primer, ko so vzdržali desetmetrski padec iznad varujočega brez vsakega klina in to zaradi stojišča, ki je omogočalo drugo razporeditev sil, kot običajno.

Pomagamo si lahko tako, da zabijemo klin ter preko vponke napeljemo vrv k prvemu plezalcu. Če sedaj pride do padca, nastane situacija, ki je prikazana na sliki 6. Že prej smo omenili, da kakor hitro vrv menja smer, se sila v njej spremeni po enačbi 3 in ta odnos je zaradi lažjega računanja podan grafično na sliki 7 in to za trenje med vrvjo in obleko, ki ga podaja krivulja 1; krivulja 2 podaja isti odnos sil za trenje med vrvjo in vponko, medtem ko je trenje, ki nastane med vrvjo in skalo, podano z območjem med krivuljo 2 in 2'. Privzemimo, da je bil padec zaustavljen na taki dolžini, da sila v vrvi ne preseže 400 kg. Če vrv oklepa z vponko kot ≈ 120 stopinj, je sila F_1 po diagramu 7 enaka $400/2,5 = 160$ kg in sila F_2 (kot ≈ 200 stopinj) $160/7,5 = 21$ kg, to pa je obremenitev, ki jo varujoči ob zmerni sroči lahko prenese. Razen tega pa je trenje zaradi vponke nekoliko večje in se krivulja v diagramu 5 pomakne navzdol, to je k nižjim obremenitvam.

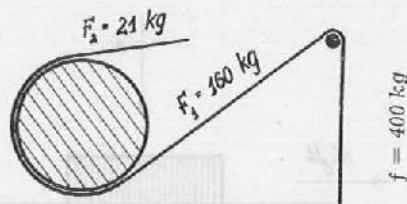
Zabiti klin na stojišču ni noben problem, če je le na razpolago primerna poklina; vprašanje pa je, kako dinamično varujemo ali z drugimi besedami, kako počasi zaustavimo padec. Odgovor sledi pravzaprav iz slike 7 in se da povedati takole: Ko vrv zaradi padca stečč, povečamo z roko, v kateri držimo prosti konec vrvi, kot okoli telesa in nato vrv počasi stisnemo, s čimer ustvarimo zaustavljanje padca potrebno trenje. Vsekakor je to maneuver, ki gaje treba vaditi.

S tem, da izpolnimo oba navedena pogoja, to je, da varujemo dinamično preko klina, pa problem varujočega plezalca še vedno ni rešen, saj nam naš račun kaže, da mora kljub vsemu vzdržati precejšnje obremenitve, ki so po svojih učinkih — kljub isti absolutni vrednosti — različne in odvisne od tega, kako teče vrv okoli telesa.

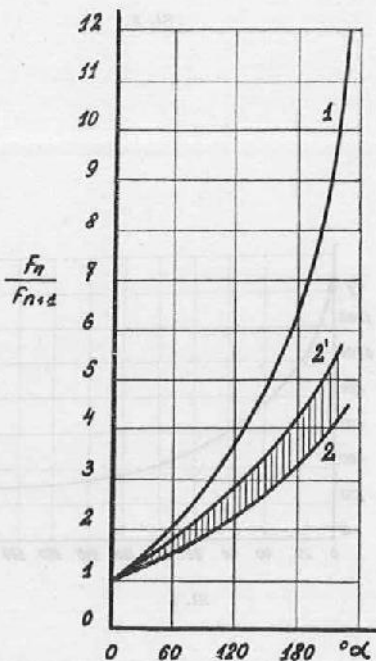
V glavnem obstajata dve možnosti in sicer vsem poznano ramensko varovanje in varovanje preko bokov in oglejmo si sile za vsak primer posebej!

— Pri bočnem varovanju predstavlja krog na sliki 4 boke, okrog katerih teče vrv in rezultanta obeh sil v vrvi R tvori z vzdolžno osjo telesa precejšen kot, to pa pomeni, da ta sila v glavnem vleče plezalca s stojišča. Ker je sila večja od kakih 100 kg, je popolnoma jasno, da moramo to silo kompenzirati tako, da zabijemo še en, takoiimenovani sidrni klin, na katerega se varujoči plezalec priveže. Nekoliko nerodno pri tem načinu varovanja je, da rezultanta ne prijemlje v osi telesa in da zaradi tega plezalca zasuče in to tem bolj, čim hitreje se padec zaustavi.

— Pri ramenskem varovanju je kot, ki ga tvori rezultanta s telesno osjo, majhen in posledica tega je, da plezalca dvigne proti gornjemu klinu. Jasno je, da je ravnanje z vrvjo sedaj težje, razen tega pa lahko pri ramenskem varovanju le malo izpreminjamo kot, ki ga oklepa vrv okoli telesa, in je zaradi tega zaustavljanje padca bolj sunkovito. Če pa imamo sedaj še smolo in se nam gornji klin izpuli, nastane moment, ki lahko varujočega plezalca zviže k tlom tako, da si sam le težko pomaga. Pri bočnem varovanju pa tega ni.

Sl. 6

Sl. 7

Iz vsega tega lahko torej sklepamo, da ima v navedenih pogojih bočno varovanje precejšnje prednosti.

Poleg ramenskega in bočnega varovanja obstaja še ena možnost in to je, da plezalec na vrvi sedi (glej ilustracije člankov prof. Avčina), vendar so meritve pokazale, da lahko varovanje odpove že pri obremenitvah, ki ne presežejo ~ 40 kg. Kljub relativni udobnosti, ki jo ta način zlasti pri tehničnem plezanju nudi, je zaradi navedenega vzroka bolje, da ga sploh ne uporabljamo.

Po vsem tem, kar vemo o silah, ki jih povzroči padec prvega plezalca, lahko trdimo, da se da z malo sreče vzdržati vsak padec, če je le varovališče pravilno urejeno in če je na razpolago dovolj vrvi. Zato pa mora skrbeti prvi plezalec sam.

Ker niti zaradi prvega plezalca niti zaradi klinov ne smemo dopustiti obremenitev, ki bi bile večje od ~ 400 kg, moramo po sliki 5 zaustaviti padec na poti s, ki je približno enaka dolžini napredovanja h. Iz tega pa sledi, da lahko napredujemo le za polovico proste vrvi. Pri naših 36 m najlonkah s prosto dolžino ca. 30 m pomeni to:

po preplezanih 15 m je treba zabiti klin, nato lahko napredujemo za nadaljnjih 7 do 8 m, ponovno zabijemo in ker ima sedaj drugi na razpolago le še kakih 8 m vrvi, moramo v naslednjih 4 m poiskati primeren prostor za stojišče. Raztežaji so torej sorazmerno kratki.

Pri tehničnem plezanju je ta pogoj običajno kar hitro izpolnjen in zaradi trenja vrv prav nerada teče. Padec prvega plezalca sedaj ne predstavlja več problema za tistega, ki varuje, saj se zgodi, da padca niti čuti ne, pač pa se lahko izpulji klin, pa tudi vrvi, ki so že nekoliko izrabljene, so na zgornji meji tega, kar vrv sploh lahko vzdrži. Če zahtevamo absolutno možno varnost, potem mora prvi s primernimi manevri ali pa z izpenjanjem vponk preprečiti, da tako trenje ne nastopi.

Ostane še eno vprašanje in to je, kako varujemo, če imamo na varovališču samo en klin. Naša dosežanja razmišljanja sicer kažejo, da je to precej problematično, čeprav ne nemogoče, saj še vedno velja stari latinski izrek, ki pravi, da drznim pomaga sreča. Praktičen primer tega je padec Debeljaka v Dedcu. Ker pa skoraj povsod lahko računamo na pomoč trenja ob skalo, ki ga računsko ne moremo obvladati, ki pa ogromno pripomore k ublažitvi padca, se moramo le odločiti, ali preko klina napeljemo vrv k prvemu plezalcu ali pa privežemo sebe. Samo na podlagi naših računov je tu odločiti težko, treba je upoštevati razmere na stojišču pa tudi analiza poznanih padcev bi dala dragocene podatke.

Popolnoma isti zakoni veljajo seveda tudi za varovanje v snegu in izkušnje, ki jih tu že imamo, so najboljši dokaz, da je dinamično varovanje edino pravilno. Samo tehniko pa bi bilo treba obdelati posebej.

Iz vsega povedanega lahko zaključimo naslednje:

1. Po možnosti zabij na varovališču dva klina, od katerih je eden sidrni klin, preko drugega pa napeljemo vrv k prvemu plezalcu.
2. Če je le mogoče, varuj sede.
3. Varuj preko bokov, ker je več možnosti, da padec lepo ustaviš.
4. V primeru padca ne poizkušaj krajšati vrv.
5. Varuj dinamično, to je zaustavi padec počasi s tem, da povečaš kot vrvi okoli telesa in nato stisneš vrv.
6. Ostani miren, ker ti v nasprotnem primeru vse znanje ne more pomagati.
7. Če plezaš prvi, pusti drugemu dovolj vrvi zato, da zaustavi padec. V raztežaju zabij v primernih razdaljah vsaj dva klina.

Zaradi sil, ki nastopajo v vrvi in pa zaradi navedenega načina varovanja pa moramo postaviti določene zahteve tudi za vrvi:

1. Premer vrvi naj ne bo manjši od 10 mm.

2. Dolžina vrvi naj bo 40 do 45 m.

3. Potrebna je primerna skrb za vrvi:

a) preprečiti je treba mehanske poškodbe in obrabo,

b) voditi je treba kartoteko o eventualnih padcih na vrvi,

c) vrvi naj bodo čim manj izpostavljene soncu.

Literatura

1. Belaying the Leader — an Omnibus on Climbing Safety, The Sierra Club, San Francisco, 1959.
2. Avčin F., Planinski vestnik 1952/30, 76, 116. Die Alpen 1958/33.
3. Zajec B., Predavanje o vrveh na sestanku AAO 18. IV. 1961.
4. Avto-moto zveza Slovenije — Prometni predpisi, Ljubljana 1960.
5. Bosch M., Berechnungen der Maschinenelemente, Springer Verlag 1953.

Cerro Payne

Na vrsti so Andi

SANDI BLAZINA

Javnost je bila že obveščena v naših dnevnikih in revijah o tem, da se pripravljajo alpinistični odsek Akademskega planinskega društva v Ljubljani v južnoameriške Andi.

Planinski Vestnik je kdaj pa kdaj objavil nekaj malega o njih, posebno o ekspedicijah v tem delu sveta, mislim pa, da je sedaj primerno o teh gorah nekoliko več spregovoriti.

Naloga ekspedicije APD v Ande ne bodo le alpinističnega značaja, temveč bodo naši alpinisti — študenti skušali opraviti tudi strokovno znanstvena raziskovanja, kar bo vsekakor dalo delu ekspedicije posebno vrednost in pomen za nadaljnjo afirmacijo našega alpinizma v svetu.

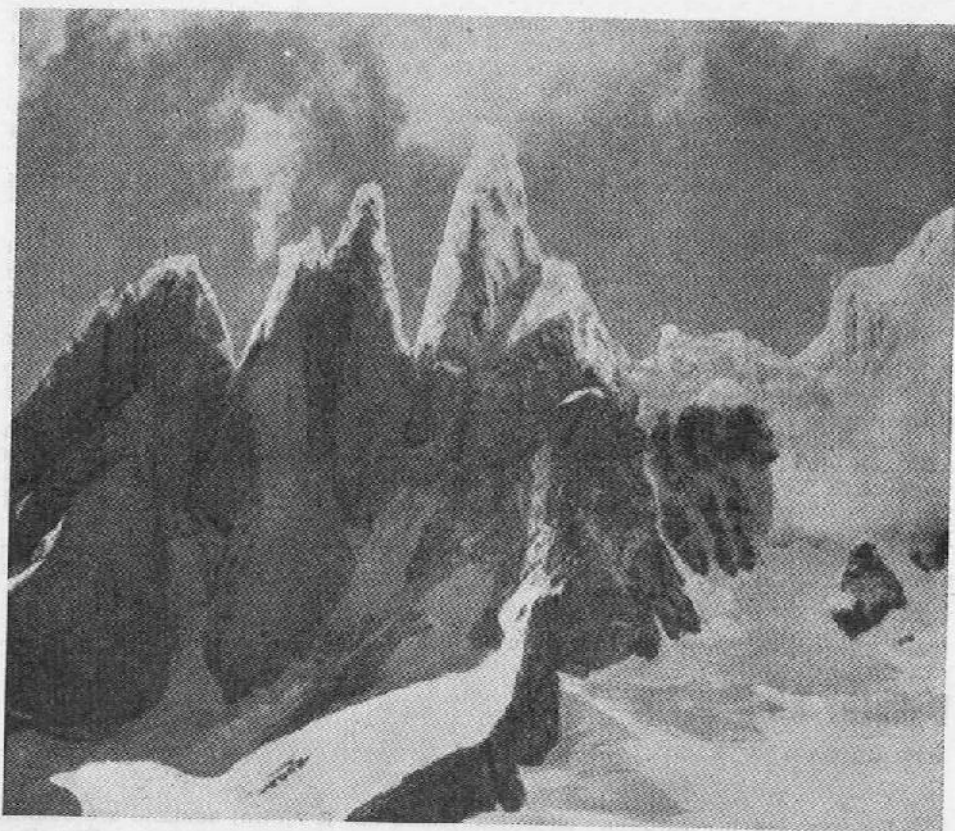
Vzdolž zapadnega roba južnoameriškega kontinenta poteka najdaljša gorska veriga na svetu Cordillera Andina.

Ande tvori pretrgana veriga večjih in manjših vrhov v skupni dolžini preko 8000 km in sega od obale Karibskega morja do Kap Horna, v smeri od severa proti jugu.

Vse te vrhove nadvlada Aconcagua, ki dosega višino 7035 m.

Morfološke karakteristike Andov so zelo različne. Za andska pogorja eruptionskega izvora je karakteristična konična oblika vulkanskih vrhov z gladkimi strmimi pobočji. Vrhovi so pokriti z večnim snegom, doline so gole in puste, brez vegetacije in prebivalstva.

Druga andska pogorja včasih do neke mere spominjajo na Alpe ali celo na azijska pogorja. Zelo bujno je rastlinstvo v dolinah, vrhovi so ostro nazobčani z izrazitimi razi in grebeni. Pobočja pokrivajo razpokani ledeniki. Posebno karakteristično za andske ledenike je nastajanje ledenih tvorbo zaradi delovanja sončnih žarkov na ledenike. Take tvorbe imenujejo »los penitentes« — spokornike, na gosto posejane ledene špice, visoke tudi po več metrov.

Cerro Torre

Nad obalo Karibskega morja se dvigajo vrhovi znamenite »Sierra Nevada de S. Marta« do višine 5887 m. Ob vstopu v Ekvador se Andi razcepijo v dve vzporedni verigi vse do Patagonije. Med najbolj izrazite vrhove v tem predelu Andov štejemo Chimborazo (6310 m) in Cotopaxi (5938 m). Zadnji je najvišji aktivni ognjenik na svetu.

Ze v prvi polovici 18. stoletja so francoski in španski raziskovalci opazili izrazito gmoto Chimboraza in so ga šteli še dolga leta potem za najvišji vrh sveta. Prijelo se ga je ime »Rcy de los Andes« — kralj Andov.

V Peruju in Boliviji se verigi nekoliko razmakneta. V zapadni Cordilleri se najviše vzpenjata Cerro Ampato 6615 m in Cerro Sayama 6530 m. Na drugi strani se dvigata Cordillera Blanca in Cordillera Real in vrhovi, ki segajo preko 6700 m. Ta predel Andov je najlepši in najmogočnejši. Zelo nas spominja na najlepše pokrajine v Alpah. Evropski alpinisti so zadnja leta v ta predel mnogo zahajali.

Andi južno od 20. vzporednika na mejah med Čilom in Bolivijo ter med Čilom in Argentino so spet drugačni. Meja večnega snega je tu pri 6000 m. Visoke planote so peščene in slane puščave. Najviše vrhove tvorijo ugasli ognjeniki. Oyos del Salado dosega višino 6870 m in je po višini drugi najvišji vrh Amerike.

Najviše vrhove najdemo še nekoliko južneje, med 32° in 33° vzporednikom, kjer se Andi dvignejo najviše z vrhom Aconcague, ki je tudi edini »sedemtisočak« izven gorovij Centralne Azije.

Višino Aconcague so večkrat in različno ocenili. Najviše je bila ocenjena z 7132 m, najmanj pa s 6953 m. Najbolj pogosto sprejeta višina je 7035 m. Več let je bilo sporno, ali je Oyos del Salado višji od Aconcague in s tem tudi najvišji vrh Amerike ali ne.

Manj raziskano je vsekakor andsko področje južne Patagonije in Ognjene zemlje. Pri raziskovanju teh povsem divjih pokrajin, kjer neprečno divjajo snežni viharji, ima največ zaslug Alberto De Agostini, ki je raziskoval tu več kot 30 let.

Vrhovi so tu sorazmerno nizki in dosegaajo komaj višino med 3000 in 4000 m. Ker pa se te gore dvigajo takoj nad morsko gladino, je relativna višina tudi tu pomembna in vzponi na te vrhove terjajo izredne napore.

Zaradi svojih izrazitih oblik so tu najbolj znani Cerro Torre 3123 m, Cerro Fitz Roy 3375 m in Cerro Payne 2460 m. Največji evropski alpinisti zadnja leta tu preizkušajo svoje moči in sposobnosti.

Leta 1937 so nemški alpinisti zavzeli Cerro Payne. Leta 1952 sta Francoza Magnone in Terray prispela na vrh Cerro Fitz Roy po daljšem obleganju in večkratnih poizkusih. Pri vzponu sta uporabila 120 klinov, kar pričča o izrednih tehničnih težavah tega vzpona.

Vzpon na Cerro Torre leta 1960 se je končal s porazom zmagovalcev. Avstrijec Toni Egger in Italijan Cesare Macstri sta dospela na vrh po večdnevem plezanju, uporabljajoč vse tehnične pripomočke ekstremnega plezanja. Pri sestopu je ledeni plaz presekal vrh med plezalcema in odnesel Avstrijca v prepad.

V zgodovini alpinističnega raziskovanja in osvajanja Andov zasledimo imena največjih alpinistov. Whymperja, ki je leta 1830 stopil na Chimborazo v spremstvu vodnikov iz Valtournanche, brata Carrel, Kaspareka, ki se je smrtno ponesrečil pri vzponu na Cerro Salcantay v Peruju, in Bonattija, ki je dvakrat brezuspešno poizkusil priti na Cerro Torre.

Ekspedicija Akademskega planinskega društva si seveda ne bo postavila vratomlčnih ciljev. Cilji bodo zahtevni, vendar taki, da bodo ustrezali našim fizičnim in predvsem finančnim sposobnostim.

Bobotov Kuk

MIHA POTOČNIK ml.

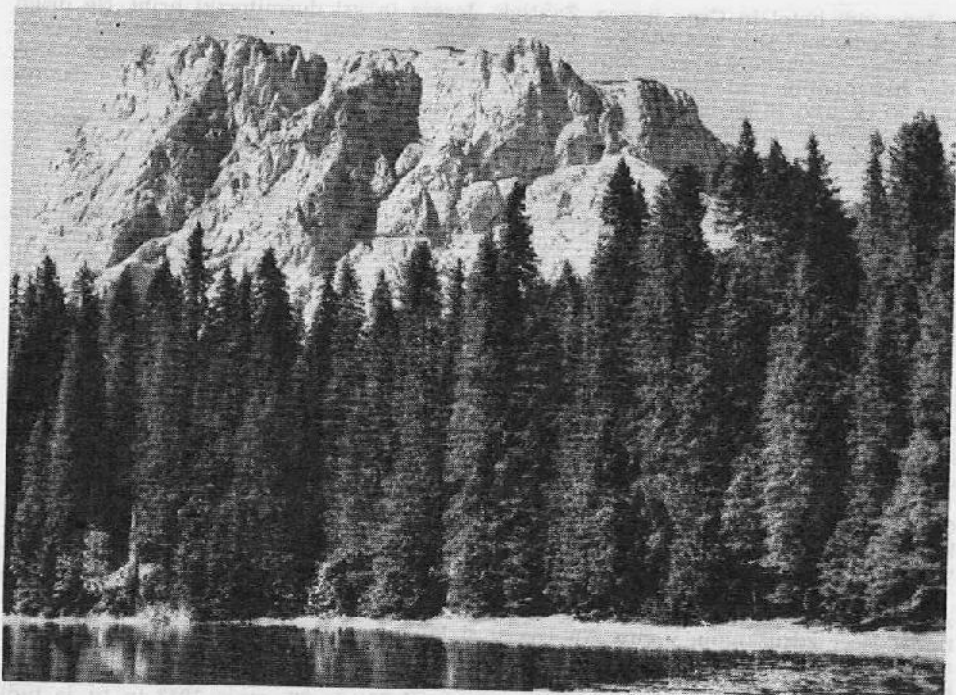
V novem hotelu »Durmitor« ob Crnem jezeru nas je zjutraj namesto ure budilke zbudil dež, češ da je ura že pet in da moramo vstati, da gremo na turo v Durmitor, kakor smo se zvečer zmenili. Slabe volje smo kljub dežju vstali in začeli razmišljati, ali bi bilo bolje, da počakamo kak dan ali pa da kar takoj odpotujemo v Ljubljano. Vozel je razrešilo vreme spet samo, saj je ob enajstih že sijalo sonce na povsem jasnem nebu. Tak je pač Durmitor. A v Nikšiču, ki leži le 85 km vstran, je bilo ves ta čas popolnoma jasno.

Ko sem hitel iz sobe na teraso, sem spotoma nameraval vzeti pri vratarju reklamni prospekt. Pa ga nisem, saj stane 100 din, čeprav ga drugod dobiš zastoj. Tu moraš torej za njihovo reklamo sam plačati. S terase se je nudil očem krasen razgled. Za hotelom se je izvijala iz vlage travnata ravnica, a na robu, kak kilometer od hotela, stisnjena turistična vasica Žabljak, krita z lesenimi strehami. Na drugo stran, so se nad prostranimi smrekovimi gozdovi ostro zajedali v blago sinjino skalnati vrhovi Durmitorja — od leve prvi Savin Kuk (2312 m), Medjed, Bezimeni vrh, potem najvišji vrh Crne gore Bobotov Kuk (2528 m), Suva Rtina ter mizasta Crvena greda (1788 m). Prekrasne gore! Nekdo je ob pogledu nanje dejal: »V teh planinah so pri stvarjenju sveta gotovo kopirali Slovenijo.«

Z jeepi smo se šele opoldne odpeljali proti goram z našim ciljem, Bobotovim Kukom na sredi. Sprva smo mislili na vrh peš od hotela, toda sedaj, ko nam je ponagajal dež in nam pustil le še polovico dneva, smo si raje izbrali krajšo in manj znano pot iz Dobrega Dola, z leve strani, do koder smo se lahko pripeljali.

V Žabljaku smo na desni strani ceste, malo vstran od enakih lesenih hišic, zagledali lepo, novo šolo, katere polovico so naredili domačini sami na svoje stroške. Na vzpetini nad vasjo pa smo zagledali prekrasen mavzolej iz belega marmorja, še v gradnji. Po obliki in velikosti je povsem enak hišicam v Žabljaku. Narejen je po zamisli pokojnega Moše Pijade.

Peljali smo se naprej po planoti — Jezera, — kjer gradijo letališče ter zavili na desno na gorsko cesto, ki drži proti 2212 m visokem Šedlu. Okoli nas se je razprostiral že povsem kraški svet, na katerem so se srebrila jezera večja od triglavskih:

Bobotov Kuk

Modro jezero, le 3 m globoko, a polno rib; Srablje, valovito jezero. Na planoti sami leži troje jezer (zato nosi planota tudi tako ime — Jezera); Riblje, Vražje in Ševarita Lokva, ki pa se poleti posuši. Tudi nad Crnim jezerom ob hotelu je še dvoje jezer. Blizu večjega, Zmijinega jezera, leži najvišja vas v Jugoslaviji — Bosača (1543 m), ki je stalno naseljena, tudi pozimi.

Z jeepi smo se odpeljali čez Sedlo v Dobri Dol, majhno kraško planoto. Ker smo bili že pozni, smo takoj peš nadaljevali pot po slabo vidni stezici, ki se je vzpela desno iz ceste na majhni greben, od tam pa v ozko dolino, že sredi med gorami. Na turi so nas spremljali domači planinci iz Žabljaka, kjer imajo tudi svoje planinsko društvo. — Nad travo in skalami v dolini se je levo vzpenjala podolgasta gora Šareni pasovi, s prelomi in skladi vseh smeri. Po dolini smo čez kako uro prišli do kotline Zeleni virovi (na karti Mliječni Dolovi), že pod samo goro Bobotov Kuk. Se bolj na desno pod Slemenom, kjer leži še več zaplat snega, je počivalo jezerce Zeleni virovi, ki nikoli ne usahne; okoli njega je stal trop ovac in dva pastirja s piščalkami. Više gori se je paslo nekaj gamsov.

Tod je še dosti neimenovanih vrhov, lepih in visokih. Gora med Bobotovim Kukom in Zubci (gora z osmimi stolpi) se pa imenuje kar Neimenovani vrh.

Z Zelenih virov smo se po debelem grušču, ki se razprostira vse tja od jezera proti kamniti glavi Bobotovega Kuka, počasi dvigali proti desnemu sedlu. Na levo od melišča se je skoraj iz dna Zelenih virov strmo pognala široko in mogočna stena gore pred našim vrhom. Nekaj sto metrov smo se vzpenjali po debelem kamenju, ki je kar žarelo od opoldanske pripeke. Kamenje se je blizu sedla zajedlo v travnat, a zelo strm breg, potem se pa naenkrat zgrmadilo v kopasto skalnato glavo Bobotovega Kuka. Pod glavo smo iz sedla prečkali rušasto pobočje vse do levega grebena in se po odprti in precej strmi stezi visoki kakih 100 m, povzpeli po dveh urah in četrto hoje na vrh (2528 m).

Vrh je ves razbit od strel. Tudi betonirano trigonometrijsko točko so strele že takoj prvo leto popolnoma razbile. Bobotov Kuk, ki leži prav na sredi venca durmitorskih hribov, je z naše strani precej strm, z druge povsem odsekan. Z vrha

se lepo vidi hotel in Crno jezero, Zabljak, Jezera in vsi durmitorski hribi. Na drugi strani pod nami smo zagledali — med Prutašom, še bolj pisanim od Šarenih pasov, in Sedlom — Škrko z dvema Škrčkima jezeroma, enim zelo velikim in drugim manjšim, potisnjem pod Prutaš. Dve uri od vrha leži znana Čirova pečina z ledenimi kapniki. V njej je po bajki oče ubil sina, ki ga je zamenjal z medvedom.

V te hribe pride zelo malo turistov. Do Zabljaka kot izhodišča na Durmitor se jih pripelje sicer mnogo; a velika večina se le malo sprehodi okoli hotela ter ob jezeru. Naprej ne gre skoraj nihče.

Durmitorski hribi so še skoraj nedotaknjeni. S svojo lepoto te povsem prevzamejo in spet in spet si zaželiš, da bi se potikal po njihovih pobočjih z nazobčanimi pečinami in travnatimi terasami, po pekočih meliščih, med številnimi jezери. Tu leže skriti zakladi, povsem neizkoriščene možnosti. Ob Škrčkih jezerih, morda ob Zelenih virih bi se prijetno podala planinska koča, ki bi gotovo privabila mnogo turistov. Nekaj več markacij in poti, malo reklame in tudi črnogorski hribi bi lahko zaživel ter nudili svoje lepote vsem, ki bi si jih zaželeli.

Ko smo se vračali z vrha, sem od domačinov izvedel še nekaj zanimivosti o Črni gori. Več vasi nosi prav čudna imena: Japonska, Rim, Bombaj. Za Bobotovim Kukom pa leži vas Mala Crna gora, kamor še med nobeno vojno ni stopil tuj vojak. Ta vasica, skrita za globoko sotesko, deset ur hoda od najbližjega naselja, sploh še ni doživela vojne. Tudi noben domačin iz Male Črne gore ni dovršil več kot osnovne šole — niti želje za tem ni nikdo pokazal.

Naslednjega dne zjutraj smo si pred odhodom v Beograd še zadnjič ogledali Crno jezero in hribe, ki so se sklanjali nad gladino. Ob jezeru so postavljene tudi klopi. Najbližja razgledni kolibi se imenuje kraljeva klop — od tam se pač najlepše vidi jezero s hribi.

Crno jezero je sedaj, ker je za več metrov upadlo, predeljeno na dva dela. A ker se drugi del hitreje suši, je poleti kaka dva metra razlike med obema jezeroma, sicer združenima v eno. Na jezeru si lahko izposodite čoln, lahko se kopljete ali pa lovite ribe, predvsem glavatice, težke do 15 kg. Ob drugem delu jezera je malo vstran na levem bregu znamenita Titova pečina, kjer piše na ploščici: »Tu je tovariš Tito s svojim vrhovnim štabom živel od 20. do 29. maja 1943 in tu je tudi odločil o preboju preko Sutjeske.«

Še poslednjič sem se s pogledom poslovil od Durmitorja, posebno še od Bobotovega Kuka, pa od vseh jezer, od širnih gozdov, še zadnjič sem si zaželel, da bi bilo danes včeraj, ko smo se še vzpenjali po durmitorskih hribih. Tedaj sem se spet spomnil na arabski napis na freskah pravoslavne cerkve Bogorodice Ljevičke v Prizrenu: »Zenica mojega očesa je gnezdo tvoje lepote«. Jaz bi vklesal ta napis na durmitorske hribe. Na vsako stopinjo, ki sem jo prehodil, na vsak kamen, ki leži ob pozabljenih jezerih. »Na svidenje prihodnje leto«, sem dejal bolj sam sebi v tolažbo in še zadnjič ujel že motne obrise gora, ki so mi mežikale skozi bele koprene opoldanske pripeke, potem pa pobegnile za rob Jezera, od koder smo se strmo spustili po cesti proti Beogradu.

Na rob Robanovega kota

T. O.

Pred 25 leti sem prvič stopil vanj. S kranjske strani se nismo radi odločili za sestop z Moličke peči, držali smo se Korošice, Bistrice, Okrešlja, čeprav smo vedeli, da je Robanov kot nekaj posebnega. Takrat sem našel pri tatmanu za kočo Franceta Avčina. Menda je tudi njega radovednost pognala sem čez. Tik pred vojno sem bral Herletove opise Velikega vrha in Poljskih devic.

Po vojni nam je bil laže dostopen kot Logarska z Okrešljem, zato nam je postal domač. Kdo bi naštel vse poti, ki so se stekale v Kotu samem, na Travniku ali doma pri Robanovih! Leta 1948 smo se odločili, da bomo imeli odprto Korošico tudi pozimi. Živel smo zato, da bi v skladu z vsemi drugimi napani naših ljudi tudi v planinstvu dosegli čim več. Tedaj je Robanov kot postal eno od naših oporišč za Korošico. Zimski oskrbnik Kordež je imel pri Robanovih svoj drugi dom. Zimski pristop na Moličko peč po stari nemški stezi čez Jeruzale in Žvižgovec ni bil nič prehud tudi za ljudi, ki še nikoli niso imeli derez na nogah. Rad se spominjam vsake od teh poti;

na Poljsko in Belsko planino, na Škrbino, na Strelovec in Krofičko, na Knezovo in Icmankovo planino, na ves tisti robati, zeleni in pečevnati svet od Ojstrca do Molzneka, od Velikega Vrha do Dola, na Kocbekovo grapo, in seveda na Ojstrico, kraljico pokrajinske vedute, ki se vzdiguje nad temno zelenino iz dna doline Bele.

Te poti niso kaj prida izhrojene. Le malo ljudi poznam, ki gredo s Korošice čez Dol v Luče, ki jih zamika, kako je s prehodom med Logarsko in Kotom mimo Icmankove planine. Na Krofički se je v šestih letih vpisalo šest ljudi. Na Veliki vrh jih stopi manj kot na Decdec ali na Vršiče. Smučarjev, ki imajo tu na razpolago širni smuški svet, vreden Parsenna in Davosa, že nekaj let ni več. Skozi Kot drve na Korošico poleti v glavnem transverzalisti. Mudi se jim iz športnih ali finančnih razlogov. Sem in tja zaide v Kot motorno vozilo. Pot ni dobra, a čas je zlato. Kot opomin na stare čase, na klasično obdobje našega planinstva, se je v Kotu vsako poletje zadrževal pokojni Branko Zemljic, ljubitelj savinjske domačije in nje zaslužni prosvetitelj. Z Robanovim Jožetom sta modrovala, ko sta ugedala hitronogege imetnika transverzalne knjižice ali ko sta z grozo opazila moderne Factone, ki s svojimi profiliranimi gumami v živo režejo skromno rušo — posebno v rosнем jutra ali po dežju — okoli Joževe bajtice. Ta ruša, ki je pogrnjena čez ledeniško grobljo, mora prerediti skozi deset tednov 15—20 govedi. In ta bajtica — »v mojem srcu bajtica«, kakor je zapisal ljudski pesnik, bajtica, ki se je pred nekaj leti prenovila tako, da se vsa bliska v zlati, morda ne dobro presušeni macesnovini, ta bajtica je hočeš nočeš priča velikih sprememb, ki jih je prinesel neizprosni Hronos — čas. Ali se jim moramo upreti ali naj jim popustimo? Res se je treba pogovoriti o tem.

Ze dolgo teče beseda o zaščiti gorske prirode. Po nekem nikjer napisanem dogovoru je Robanov kot »od velkomaj« določen, da ostane tak, kakršen je. Moderna tehnika naj bi se v njem ustavila že 1. 1910, ko so celjski Nemci ob navzočnosti zastopnikov vseh alpenvereinskih sekcij slovesno odprli pot čez Jeruzale na Korošico. Savinjska podružnica je mislila na planinski dom v severozahodnem delu Travnika, pa se je premislila. Vozne poti, ki so jih utrli Pečovski, Golci, Robani, Vršniki, Havdeji in Prepotniki ali kdo ve kateri še, pa so menda tako stare, da spadajo k prvobitnemu licu doline, čeprav so tudi sad nekih tehničnih posegov v breg in dol. Ali naj se torej čas tu zares ustavi?

Večina poznavalcev in vodilni ljudje naše vrhovne ustanove za zaščito prirode pravijo, naj bo tako. S tem se strinja tudi domačin, idealni čuvar idile Robanovega kota Robanov Jože, in z njim vrsta tistih ljudi, ki jim je pri srcu mir, tišina, samotnost. Tudi jaz imam rad stari, mirni Kot, kakršen je. Še novina na bajti me je bodla v oči.

Zaščita prirode pa ni tu zato, da bi zavrnila vsej pokrajini napredek. O Gornji Savinjski dolini se namreč rado sliši: »Bodite veseli, da imate mir! Kako bi šla ta stvar v denar, kako bi to hodili uživati tuji!«

Nesmisel. Tujcev, turistov ne bo, ker zanje ni poskrbljeno. Ko smo pred leti dobili ponudbe iz Holandije, se je izkazalo, da jih pozimi lahko sprejme samo Pohorje, vzhodno Pohorje s svojimi hoteli, morda še Pokljuka, s Komno že niso bili zadovoljni. G. Savinjska dolina od Ljubnega do Logarskega kota, dolga 29 km, do danes še nima hotela, nima gostinskega objekta prvega reda, kakršen je, na primer, vsaj po eden v Planici, v Kranjski gori, v Gozdu, Martuljku, v Bohinju, na Jezerskem. Priroda ni sama sebi namen, služiti mora človeku. Če bi pred 60 leti ne bilo žalskih in celjskih planincev, bi v Logarsko takrat ne stekla cesta. Koliko bi danes imela gostov, če bi vanjo morali potovati s koleslji, pri Igli pa s ceste zavoziti kar v Savinjo? To bi namreč morali storiti, če ne bi tiste previsne skale, nad katero se nagiblje mitična Igla, takrat pred 60 leti navrtali in prebodli. Po vsem svetu se danes planinska društva tresejo za osnovne dobrine gorskega sveta — za tihoto, samotno, za prvobitnost — a po drugi strani so ravno planinska društva skozi zadnjih sto let sistematično navajala in vodila trume planincev v gore. Tu so jim postavila ležišča in gostišča. Število koč, domov in zavetišč gre samo v Jugoslaviji že v stotine, v Alpah je že danaj presegle tisoč. Skratka, planinstvo je že dolgo časa, a najmanj 70 let upoštevan činitelj v turizmu.

Ali naj mi ostajamo pri tem ob strani in čakamo, da nas bodo take prišli turisti obiskovat? Ne, turistična izgradnja gorskega sveta spada k izgradnji naše dežele kot organski del celotne izgradnje, ki smo si jo postavili za cilj. Ali naj bo ta izgradnja za vselej privilegij bolj razvitih držav, kakor so bližnje alpske dežele? V Švici se bore za vsakega hribovskega kmeta, češ, ta mora ostati v hribih, ker hribovska kmetija spada k estetskemu in ekonomskemu elementu gora, z drugo besedo, potreben je za lepoto gora in za gospodarstvo z njimi. V Franciji je stalno

na delu poseben komite strokovnjakov in finančnikov za turistično izrabo francoskega alpskega sveta. In tako dalje — celo vrsto podobnih dejstev iz tekoče literature najbolj razvitih držav na svetu bi lahko navedli.

In mi? Jasno je, da ne moremo za njimi na vrat na nos. Spet pa ne smemo biti zadovoljni s tem, kar je in kakor je. Naša nerazvitost nam na tem področju ne sme postati fetiš. Ne smemo skloniti glave, češ, drugi so nas prehiteli, nas pa pustili v kmečki idili, zdaj pa to negujmo za vse čase kot absolutno, trajno vrednoto. Industrializacija je način modernega življenja. Kdor se ga ne posluži, kdor ga ne zmore, je obsojen na zamudništvo in preužitkarstvo. Torej mora ta način prodreti tudi v naše turistično gospodarstvo.

Po svetu se, na priliko, mnogo piše zoper žičnice v gorah. Največ seveda tam, kjer jih je največ in kjer se še vedno grade nove — to je v razvitih alpskih deželah, imajo jih že blizu 2000, večjih in manjših, najvišja je premagala Mt. Blanc, že danes se gugalje gondola v višini 3750 m. Varuhi gorske idile pišejo članke, žičnice se pa množijo. Uvajajo se helikopterji, v Švici že močno nadomestujejo smučarske lifte, tudi Avstrija jih že ima za turistične namene. Pri nas ta stvar še ni tako vroča, toliko pa že, da zadnje čase močno razmišljamo o tem. Treba je samo, da se naredi stvar po dobro premišljenem načrtu in da ima svoj gospodarski račun. Ta je pri turističnih napravah zapleten, kompleksen, a s tem je treba računati, če hočemo napredovati.

Res, naš gorski svet je tako lep, da bi moral ves ostati tak, kakršen je, v svoji prvobitni podobi, kolikor po tehniki že ni preobražen in prenarčen. Ne bodimo pa nestrpni nasproti tehniki, ne bodimo samo romantiki in idiliki, bodimo tudi realisti. Tudi tehnični objekt je lahko lep, obrazu narode prilagojen, z občutkom in ljubeznijo do nje posajen in zgrajen. Ali regulacija Kotovca v Logarski ni tehnika? Kdo bi se upal reči, da je lepota Logarske z njo pa kaj utrpela?

In naj mi Zemljičev duh in Robanov Jože oprostita, da sem se upal to zapisati prav na rob Robanovega kota. Naj mi tudi Kot oprostita! Ostal bo tak, kakršen je.

Iz Škofje Loke na Lubnik

LOJZE ZUPANC

*Lubnik, ti vrh prelepega imena,
dve leti sem te gledal iz nižine,
ko si kipel v jasnino, ko v sivine
meglá zagrinjal si se do temena.*

*Glej, danes se povzpela noga lena
na tvoj je vrh, kjer zloba iz doline
poti si ne utre, v soncu premine,
kot gine v rečni strugi vodna pena.*

*Tod mesta ni za mestne hudobije,
z otroško vero vzljubiš spet človeka
in zviška zreš na podle grdobije,
ki zdolaj jih uganja nam pokveka;
pozabiš zlahka na vse razprtije,
ki jim v dolini zaman iščeš leka.*

Turistom, ki se izogibajo visokih gorá in napornih plezalnih tur v planine, je v zadnjih letih pot iz Škofje Loke na Lubnik ena izmed najbolj priljubljenih. Starodavno mesto Škofja Loka, ki se razprostira v okrilju srednjeveškega gradu in razvalin stare utrdbe na Kranclju, nudi s kopastim Lubnikom (1024 m) v ozadju slehernemu obiskovalcu romantično lepo sliko, ki je vredna slikarskega kista in palete. Od tod držita poti v dve slikoviti dolini: Selško in Poljansko, v kateri se zajedata obe Sori — Selščica in Poljanščica. Mesto z okolico ima izrazito gorsko podnebje: poletja so topla, noči prijetno hladne. Sora je najtopplejša reka na Gorenjskem in novo, pravkar dograjeno moderno kopaljšče v Puštalu privablja v poletnih mesecih številne kopalce iz Ljubljane in obrobni krajev. V zimskem času pa nudi hribovje okrog mesta več ko preveč prikladnih terenov za smučanje.

Zgodovina Škofje Loke sega daleč v preteklost, saj je že leta 973. cesar Oton II. freisinškemu škofu Abrahamu daroval Loko s Selško in Poljansko dolino. Ta prelepi kraj nad sotočjem obeh Sor so si freisinški škofje izbrali za središče gospodarstva in si postavili Zgornji stolp ter grad na položni vzpetini nad samim mestom, ki je dobilo to ime z ustanovno listino že leta 1274. Vojskovodja celjskih grofov, Vitovec, je v 15. stoletju mesto sicer požgal, turški vpadi in upori kmečkih podložnikov ter potres leta 1511 so mesto težko prizadeli, toda škof Filip je poskrbel, da je bila Škofja Loka kmalu zatem temeljito obnovljena. Od takrat pa vse do današnjih dni je mesto ohranilo svoj srednjeveški značaj, dasi se po osvoboditvi živahno razvija in gospodarsko napreduje z ustanavljanjem novih industrijskih podjetij.

Srednjeveški značaj Škofje Loke pa je močno poudarjen tudi v ljudskem pripovedništvu, saj ni gradu, razvaline ali pokrajinske značilnosti, na katero bi ne bila naslonjena pripoved s pristnim etnološkim ozadjem. Pričujoča razpravica naj bi bila skromen doprinos k spoznavanju, da bi moral vsak dober planinec čimbolj spoznati ne samo krajevne lepote neznanih predelov naše ožje domovine, temveč se seznaniti tudi z zgodovinskimi in folklornimi posebnostmi krajev, ki jih obiskuje.

Pričnimo od kraja. Tunist, ki hoče obiskati Lubnik, se že ob vходу v Škofjo Loko na Kamnitem mostu sreča z zgodovinskimi ostanki srednjega veka, ki pa mu ne povedo dovolj, če ni seznanjen z zgodovino kraja. Kamniti most v središču mesta, s katerega je 1381 padel freisinški škof Leopold in s konjem vred utonil v narasli Selščici, je n. pr. povezan z naslednjo pripovedko:

KAMNITI MOST

V starih časih ni bilo v Škofji Loki niti enega mostu. Grajski brodarji so čez Selščico prevažali ljudi in tovore, zbrano brodarino pa je loški glavar pobiral vse dotlej, dokler se ni v njegovi nenasitni malhi nabralo toliko denarja, da bi bil z njim lahko zgradil zidan most.

Mogočnjaku, ki je bil zdrgnjenec, da malo mu podobnih, pa je bilo žal denarja, zato je ukazal svojim hlapcem in valptom, naj most čez Selščico zgrade tlačani.

Rečeno — storjeno! Vsi tlačani loškega gospostva so morali oditi v tlako. Delali so dolgih sedem let, dokler ni bil most čez Selščico zgrajen. Vse so naredili, le na ograjo so pozabili.

Lakomnost pa je glavarja tako zaslepila, da tudi zdaj ni pustil čez most nikogar, ki bi ne hotel plačati mostnine. Na sredino novozgrajenega mostu je postavil mostninarja in mu ukazal:

»Kdorkoli bi hotel priti čez most, naj odšteje mostnino! Nihče ni od te obveznosti izvzet, naj bo plemič ali kmet, suhec ali debeluh, gospod ali kmečki smrduh!«

»A kolikšna naj bo mostnina?« je vprašal mostninar.

»Voznik naj plača belič, pešec bakreni štirak, jezdecu pa zaračunaj srebrnjak!« je še naročil skopuh, zajezdil konja in odvihral v grad, ki kipi nad mestom v nebo.

Ze naslednji dan pa je prestrašeni mostninar prisopihal v grad in potožil:

»Milostni gospod, povedal vam bom, kar je res: vozniki, pešci in jezdecji se upirajo in nihče noče plačati mostnine. Tlačani so od vseh najhujši, ker pravijo, da so most zgradili s tlako in da ni pravično, da zdaj zahtevate še dačo.«

Glavar pa je zakričal, da je odmevalo od grajskih zidov:

»Kdor ne bo odštél mostnine, naj ga grajski helebardi priženo v grad in zapro v srednji stolp, pod katerim je za upornike pripravljena plesniva, temna ječa!«

Kakor je ukazal, tako se je zgodilo. Mostninar je zaustavljal sredi mostu pešce, jezdece in voznike ter pobiral dac. In spet so bili ubogi tlačani najhujše prizadeti. Plačevali so mostnino in godrnjali.

Nekoč pa se je mudil v Loku lastnik loškega gospostva — freisinški škof. Neka dne je zajezdil konja jahanca in odpeketal z gradu, da bi obiskal graščaka na sosednjem Starem gradu. Pot ga je vodila skozi Selška vrata. Komaj pa je pridirjal do mostu, ga je sredi novega mostu zaustavil mostninar, ki ni poznal izjeme, in zakričal:

»Milostni gospod in knez, ne pustim vas čez! Četudi ste graščak, odštejte srebrnjak, ali pa vam ježo čez most prepovem!«

Takšne šale pa loški gospodar ni prenesel.

»Mostnina je za tlačanc, a ne zame, ki sem knez! Izgini mi s poti, da me ne pograbi bes in da te ne kaznujem za ncsramnost!«

To je zakričal s takšnim gromkim glasom, da se je konj pod njim splašil ter poskočil in se ritensko prevalil z mostu v naraslo reko, kjer se je ubil, jezdec pa utonil.

Tako je loški knez zaradi skopuštvaja svojega oskrbnika nesrečno končal v valovih narasle Selščice samo zato, ker most ni imel ograje.

Most pa stoji še dandanašnji in tudi ograjo že ima, da se radovedni Ločani lahko vesijo čezno in buljijo v šumečo Selščico.

Opomba dr. Pavla Blaznika k pripovedki: Kamniti most preko Selščice je dal zgraditi freisinški škof Leopold — 1378—1381 —, ki se je tod smrtno pone-srečil, ko se je mudil v Loki na obisku. Na nezavarovanem mostu se mu je namreč splašil konj, ki je vrgel jezdeca v Soro, kjer je utonil. Škof Leopold je pokopan v nunski cerkvi. Prav tako ustreza zgodovinski resnici, da so most gradili loški tlačani, ki jih je vezala skozi stoletja dolžnost, da so na novo postavljali in popravljali vse javne zgradbe v mestu. Mostnina spominja deloma na dajatev bro-darino, na račun katere so oddajali podložniki iz Selške doline, brez upoštevanja soriške županije, in del podložnikov v javorski županiji, letno po eno mero ovs-a kot prispevek za brod na Gorenji vasi pri Kranju, kjer je moral do 13. stoletja ondotni podložnik brezplačno prevažati preko Save podložnike loškega gospostva; brodarino so morali podložniki prispevati tudi od 13. stoletja dalje, ko je bil preko Save zgrajen most. Mostnina v Loki spominja deloma tudi na mitnino, ki so jo tod pobirali skozi dolga stoletja. Srednji stolp je stal sredi današnjega grajskega dvo-rišča in je služil deloma tudi za ječo.

Sredi mostu je starinski kip, na njegovem podstavku pa je upodobljen loški grb, o katerem je v Škofji Loki ohranjena naslednja pripovedka:

PRIPOVEDKA O LOŠKEM GRBU

Ločani pripovedujejo, da je bilo prvemu loškemu zemljiškemu gospodu, ki je na loškem ozemlju s krivo palico krotil tlačane, ime Abraham. Ko je le-ta nekoč pripotoval z Bavarskega v Loko, je ostal na loškem gradu vse dotlej, dokler se ni naučil našega jezika. Vcs srečen, da se bo poslej lahko po domače razgovarjal s svo-jimi podaniki, se je nekega vigradnega dne napotil s svojim spremljevalcem proti daljni Idriji. Ta spremljevalec pa je bil zamorec, ki ga je loški gospodar prejel v dar iz bogatega Ogleja.

Pot ju je vodila po Poljanski dolini, ki je bila v tistem času vsa zarasla s hostami, v njih pa je bilo toliko medvedov, da neoboroženim potnikom ni bilo varno hoditi skozi temne gozdove. Zato je zamorec vzel s seboj na pot veliki lok in tul, napolnjen s puščicami.

Ko sta tako hodila in hodila, jima je sredi temne hoste zastavil pot velikanski medved. Graščak je ves prestrašen obstal in drgetal, njegov spremljevalec pa — ne bodi len — je nategnil lok ter izstrelil smrtonosno puščico naravnost v medve-dovo srce. Medved se je zvalil na črno zemljo, gospodar pa je ginjen objel svojega rešitelja in del:

»Moj zvesti služabnik, rešil si mi življenje! Za to junaštvo te bom poplačal, da da bodo še pozni rodovi govorili o tebi.«

In je zares potlej, ko se je vrnil v loški grad, ukazal, naj v grb, ki je pred-stavljaval veličino in moč loških knezov, naslikajo še glavo njegovega rešitelja.

Od takrat je v loškem grbu glava črnega zamorca.

Preko mostu nas vodi pot skozi obok — Selška vrata — po ozki, zaviti ulici v mesto. Markacija nas povcde v Blažovo ulico, imenovano po padlem komandantu škofjeloškega partizanskega odreda Blažu Ostrovrharju. Na levi strani Selških vrat je v podaljšku oboka stara plemiška hiša, ki so ji meščani vzdeli ime Kasarna.

Pojdimo dalje! Po stopnišču mimo nunske cerkve in samostana, ki so ga klarise sezidale leta 1358, se povzpni-mo po zložni strmini za grajskim obzidjem do gradu, v katerem je nastanjen škofjeloški muzej, ki je med najbogatejšimi in najvzorneje urejenimi pokrajinskimi muzeji na Gorenjskem. Ustanovljen je bil že pred vojno od prizadevnih članov krajevnega Muzejskega društva (prof. dr. Pavle Blaznik, prof. France Planina, Lovro Planina, Cvetko Kobal itd.). Muzejske zbirke prikazujejo razvoj ter značilnosti Loke in okolice. Cehovski časi, razvoj obrti, značaj mesta in okolice, rast in zaton škofjeloškega gospostva, kulturni delavci — rojaki, predvsem pisatelj Ivan Tavčar, favna škofjeloškega hribovja, bogati arhiv visoških Kalanov in drugih kulturnih ter znanstvenih ustanov v Škofji Loki, muzej NOB — vse to je v obilni meri in solidni razvrstitvi na ogled turistu, če bo na poti na Lubnik našel

Zdrgnjenec = skopuh.

Kriva palica = škofovska palica.

mimogrede čas tudi za ogled muzeja, ki se pod vodstvom sedanjega ravnatelja Andreja Pavlovca in prizadevnega odbora Muzejskega društva razvija v pomembno kulturno ustanovo prelepe Škofje Loke.

Nad gradom kipi v nebo Krancelj, slikovit vršič, kjer je Muzejsko društvo odkrilo in restavriral ostanke Zgornjega stolpa, ki je od 12. stoletja do potresa l. 1511 varoval loški grad in mesto. Pogled s Krancelja na loški grad, ki leži pod njim ko na dlani, ter na mesto je edinstven in tako lep, da se izplača povzpeti mimogrede tudi nanj. Loški grad ima tri trakte. Z njim je povezan velik del loške zgodovine, v njem je bival glavar, ki je včasih upravljal gospostvo freisinških škofov, v njem je škofa Konrada V. doletela tudi nasilna smrt, kot to pripoveduje naslednja pripovedka:

SREDNJI STOLP

»Pod krivo škofovsko palico ni težko tlačaniti!« so včasih zatrjevali tisti podaniki loškega gospostva, ki so sedali za bogato obložene mize. Največji širokoustnež pa je bil grajski kaščar, ki je vsako jesen nagrmadil v grajsko kaščo toliko zlato-rumenega zrnja, da bi ga vsi Ločani ne pojedli sedem let, in tolikšne hlebe sira, da bi bilo enega več ko preveč družini sedmih ust za sedem dni.

Loški zemljiški gospod je na Spodnjem trgu postavil velikansko kaščo, ki so jo morali tlačani vsako jesen napolniti do slednjega kotička. In še jim je ukazal, da lastnega zrnja ne smejo prodajati bajtarjem in gostačem vse dotlej, dokler ne bo prodan poslednji mernik pšenice, spravljene v njegovi kašči.

Tako je gospod bogatel in bogatel, dokler ni za prodano zrnje izkupil polno možnjo zlatih novcev. Njegov kaščar pa se je polakomnil zlata, zato je potlej, ko sta v gradu preštevala denar, potegnil izza pasu oster nož in zabodel svojega gospoda, grajskim pa natvezal, da se je gospodar loškega gradu sam zaklal.

Graččaka so kot samomorilca zakopali v samotnem kraju grajskega dvorišča. A mah še ni povsem prekril gomile, ko so grajski zvedeli za kaščarjev zločin. Poslali so nadenj helebardiste, ki so morilca privedli v grad in ga pahnili v temno ječo pod srednjim grajskim stolpom. Tamkaj so ga na natezalnici mučili in mučili, dokler ni priznal:

»Gospodar mi je obljubil desetino izkupička. A ker mi ga ni dal, sem ga zaklal.«

»Pa koliko je znašal izkupiček za prodano zrnje?«

»Pet tisoč zlatov.«

»A kam si jih dal?«

»Zakopal sem jih.«

»Kam?«

»Tega vam pač ne povem,« je v silnih bolečinah izhropel mučeni kaščar in izdihnil na natezalnici.

Kjer je umrl, tamkaj so ga pustili, da je po dolgih dolgih letih ostal pod srednjim stolpom le še kup belih kosti.

Grajski pa so zakopani zaklad iskali in iskali. Prerili in prekopali so grajski vrt in dvorišče, a vse zaman. Nazadnje so porušili še srednji stolp, meneč, da je zločinski kaščar vanj zazidal rumene zlatnike. A glej, četudi ni ostal kamcn na kamnu, zlatnikov niso našli.

Ločani pa pripovedujejo, da je zlati zaklad še zdaj zakopan pod zemljo, kjer je nekoč stal srednji stolp. Le kopati si nihče ne upa tamkaj, kjer leže kaščarjeve kosti. A prišel bo dan, ko bodo tudi kosti razpadle v prah. Takrat bo tisti srečnež, ki bo izkopal zlati zaklad, postal tako bogat, da si bo lahko kupil grad, ki ima sto oken in devet vrat.

Opomba dr. Pavla Blaznika k pripovedki. Osnova pripovedki je zločin nad škofom Konradom V., ki ga je 1412 umoril v Loki njegov sluga (gl. Loški razgledi I/1954, str. 62). Omemba sira v kašči se nanaša še na razmere v srednjem veku, ko je bil izredno važno hranilo in so ga podložniki v veliki meri oddajali v naravi zemljiškemu gospostvu; v novem veku so namesto sira prispevali le denar. Prispevanje v žitu se je ohranilo skozi stoletja. Ko so bile cene žitu v pozni zimi najvišje, je gospostvo začelo prodajati žito v kašči. Dokler ni bila ta prodaja zaključena, je bilo prepovedano vsako drugo kupčevanje z žitom v vsem gospostvu. Tekst o porušenju stolpa sega v polpreteklo dobo, ko je bil fevdalizem že davno pokopan.

Plošči na zunanji strani gradu pripovedujeta o obnovi gradu po potresu. Sredi grajskega dvorišča je do leta 1892 v resnici stal mogočen štirioglat stolp z ječami, ki ga pa danes, kot rečeno, ni več. Po podržavljenju škofovega posestva leta 1803 sta

bila v gradu nastanjena sodišče in davkarija, nato uršulinska šola z penzionatom, pred dobrim letom pa je naša ljudska oblast v vnevi za ohranitev kulturno zgodovinskih ostankov prepustila grad v upravo in uporabo škojloškemu muzeju.

Pojdimo dalje po markirani poti proti Grebenarju, samotni kmetiji v prijazni dolinici pod Kobilu, kjer je v okolici kraškega sveta več vrtač in podzemeljskih jam (Gipsova jama, Marijino in Migulovo brezno). Na vršku med Grebenarjevo domačijo in Flisovo potjo se obrnimo proti severni strani in zakličimo v smrekove gozdove ob vznožju Lubnika, od koder se nam bo oglasil edinstveno čist in jasen odmev. Gozdno stezo — Flisovo sprehajalno pot — s spominskim napisom na zglačeni skalini in klopco za kratek počitek pred vzponom v reber obraščajo z obeh strani pravi kostanj, bukve, hrasti, topoli, jeseni, gabri in macesni, pravcati naravni park. Na rebreh nas pozdravljajo in vabijo grmiči robidovja, borovnic, malin, rdečih jagod, pod drevjem so bogata najdišča rjavih gobanov. Avtomobilska cesta, speljana iz Zminca proti Blegošu kmalu zatem prečka našo gorsko pot, mi pa se držimo markacijskih znamenj in kmalu nas pozdravi kažipot proti razvalinam Starega gradu (501 m), do kamor je Turistično društvo Škofja Loka leta 1955 speljalo prijetno sprehajalno pot, ki nas mimo okamenelih svatov — skupine čudežno oblikovanega skalovja — vodi dalje proti Staremu gradu. O teh skalinah je ljudska fantazija spletla naslednjo pripovedko:

OKAMENELI SVATJE

Nekoč se je na Starem gradu šopirila grofična, zlobna ko kača in surova ko vsi grajski. Rada bi se omožila, a brž ko je s snubcem spregovorila, jo je le-ta urnih nog ubral z gradu, ker mu surova grofična ni bila všeč. In tako je nekega dne razglasila po vsem loškem ozemlju, da bo šla v zamož s tistim mladcem, naj bo reven ali bogat, ki bi znal preklinjati še huje kakor ona.

Na samini pod strmim gradom pa je tedaj v revni bajti živel star drvar, ki je imel tri sinove, vse tri takšne preklinjavce, da jim podobnih ni bilo ne v Selški ne v Poljanski dolini.

»Grajska hči je še hujša, kot ste vi,« jim je dejal, ker mu njihovo preklinjanje ni bilo pogodu. »Idite v Stari grad srečo iskat! Kdor bo grofično v preklinjanju prekosil, se bo lahko z njo poročil.«

Prvi je odšel na Stari grad najstarejši brat. Komaj ga je grofična ugledala, je zaklela:

»Strela jasna, kdo pa vendar si, da si raztrgan in umazan ko cigan drzneš k meni dvigniti oči? Brž povej, kaj bi rad, pasji sin in potepin!«

»Nisem ne pasji sin ne potepin, ampak najstarejši drvarjev sin. Prišel sem pote, da bi šla z menoj v zamož, če si zares takšna preklinjavka, kot bi bila vražja hči.«

Takih žaljivk pa grofična ni prenesla, zato je svojim hlapcem ukazala:

»Pred gradom raste hrast. Nanj otvezite tega bedaka in mu hrbtišče ustrojite z biči, da bo pomnil svoj živi dan, da nisem vražja, ampak grajska hči!«

Valpti so prišleka prebičali, da se je pod večer komaj še privlekel domov in glasno preklinjal grajsko hčer.

Drugi dan je odšel na Stari grad drugi brat. Ko je na grajskem dvorišču zagledal grofično, jo je pozdravil:

»Slišal sem, da je tvoj ta grad in da si preklinjavka in zlobna ko sam gad. Pa bi te vseeno vzel za ženo, ker tudi jaz nisem od muh, saj znam preklinjati ko zelenjuh.«

»Če sem zares hudobna kakor gad, boš tudi ti do konca svojega življenja pomnil, kdaj si prvič in poslednjič prišel v Stari grad,« mu je odvrnila grofica. »Hlapci, privežite ga ob drevo in namečite mu jih z biči na hrbtišče, da bo pasji sin in potepin svoj živ dan pomnil, kdaj je prvič stopil na grajsko dvorišče!«

In valpti so ga prematili, da se je pod večer komaj še privlekel domov ter preklinjal zlobno grajsko hčer.

Tretji dan se je tretji brat zarana odpravil na Stari grad. Vsi grajski so še spali, ko je prišel pod okno, kjer je v kamri smrčala grofična. Skozi odprto okno je zlezal k njej, jo zbudil in zaklel:

»Vrag naj te pohini, saj drnjohaš, da bi te še grom ne prebudil! Takoj vstani!«

»I, kdo pa si, ki mi zapoveduješ, kakor mi ni niti rajni oče?«

»Jaz sem tretji brat, ki sem prišel v Stari grad ženo iskat. Starejša brata si ukazala preteptati, a mene ne boš zmogla, ker sem hujši kakor ti! Vstani in prebudi grajskega kutarja, da naju poroči, ali pa bom tebe in grad preklel!«

»Vrag te vzal, kako se ti vendar mudi!« se je zavzela grajska hči. »Pa znaš zares preklinjati?«

»Bolje kakor ti!« ji je oponesel tretji brat.

Takrat pa mu je zagrozila:

»Le pazi se! Če bom hujša kakor ti, ti bodo moji hlapci zrahljali kosti, da me boš pomnil svoje žive dni!«

»Le brž poklič kutarja, da naju poroči!« je tretji brat zatopotal z nogami in stisnil pesti. »Če nočeš, ti tako resnično zavijem vrat, kakor sem resnično tretji brat.«

Kaj je hotela grofična? Hlapci, ki bi ji bili lahko priskočili na pomoč, so še spali. Zato je s tretjim bratom odšla h grajskemu patru, ki ju je poročil prej, preden je vzšlo sonce. Potlej so vsi grajski hlapci in deklice pirovali in popili vse vino v grajski kleti, ženin in nevesta pa sta plesala in preklinjala, da si je grajski kutar tiščal ušesa.

Opoldne pa je grofična rekla:

»Zadosti smo jedli in pili, zadosti plesali in se veselili, zdaj pa pojdimo na sprehod!«

In vsi svatje so vstali izza obloženih miz ter odšli z nevesto in ženinom iz gradu. Z njimi je šel tudi grajski kutar. Sonce je pripekalo, ko so se po ozki stezi pomikali v dolino, da bi se ohladili v mrzli Selščici. Na poseki pod starim gradom pa je grofična, ki ji je bilo vroče, zaklela:

»Preklet bodi tvoj oče drvar, ki je tod posekal drevje, da me sonce žge kakor ciganko!«

Ženin pa se je za malo zdelo, da mu mlada žena preklinja očeta, zato se je ozrl v nebo in zaklel:

»Preklete sonce, skrij se za oblake, da ne boš žgalo moje bledolične žene!«

In glej, zgodilo se je čudo! Za kazen, ker je preklel sonce, je ženin z nevesto in vsemi svati ter z grajskim kutarjem vred okamenel.

Poseko pod Starim gradom je že zdavnaj zaraslo novo drevje. V senci dreves pa še dandanašnji leže skale — okameneli grajski svatje in grajski kutar, ki ženina in neveste ni upal grajati zaradi kletvin.

Kdor ne verjame, naj gre pogledat! Ob poti na Stari grad bo videl okamenele svate in grajskega opata, ki mu z ramen visi — okamenela kuta.

Opomba dr. Pavla Blaznika k pripovedki: Stari grad je bila ena freisinških postojank, kjer so bivali v 13. in v začetku 14. stoletja loški vitezi, ki so bili sicer v freisinški službi, a so skušali biti čimbolj neodvisni od svojega gospoda. Bili so dokaj samovoljni.)

Stari grad je 1511. leta porušil potres in je danes razvalina. V okolici Škofje Loke pa sem naletel še na druge motive pripovedk o Starem gradu, ki govore, da je nekoč živel na Starem gradu graščak, ki je bil takšen kvartač, kakršnega ni bilo daleč naokoli. Baje je neke noči zakvartal grad in lastno hčer, ki pa jo je rajši zabol, kakor da bi se moral ločiti od nje. Za grehe svojega očeta pa se je hči spremenila v kačo, ki na kresno noč med razvalinami suši zlato. Kdor gre mimo in pogleda zlato, od bleščave oslepi. — — —

Privoščili smo si kratek ovinek na Stari grad. Vrnimo se na avtomobilsko cesto, speljano proti Blegošu. Pod previsno pečino, kjer se je pred vojno smrtno ponesrečil sin loškega lekarnarja Boguš Burdych, naletimo na spominsko ploščo pokojniku, kmalu zatem pa se pot odcepi proti gorski vasi Gabrovo, kjer nam preprosta hribovska gostilna pri Voljčiču nudi počitek. Gospodar in gospodinja sta prijazna in postrežljiva, zato ni nič čudnega, da se vsak turist, ki je namenjen na Lubnik, pred zadnjim vzponom na vrh ustavi še v gabrovski krčmi, poleti pa posedi za mizo pod uljnakom.

Nad Gabrovim se po markirani poti, ki pa kriči po obnovitvi markacij in gostejšim spoznavnim oznakam, pričnemo krepko vzpenjati proti vrhu Lubnika. Pol ure pod vrhom je pod apnenčasto pečino podzemeljska jama Kevderc, kjer so zoologi našli posebno vrsto slepih hroščkov, arheološko izkopavanje, ki ga je pod vodstvom Muzejskega društva v Škofji Loki opravil lansko leto loški rojak Aci Leben, pa je obogatilo loški muzej z redkimi najdbami, katerih izvor še ni povsem pojasnjen. Izkopavanja pa se bodo nadaljevala, ko bodo v ta namen na razpolago potrebna finančna sredstva. Tudi Kevderc je ljudska domišljija obdala z mitosom, češ da v njem leže kosti lubniškega zmaja in pastirja, ki mu je zmaj na lubniških lazih kradel ovce, ko pa je vse požrl, je zavlekel v jamo še pastirja in ga ugonobil.

Na vrhu Lubnika nas pozdravi nadvse udobno urejen in opremljen planinski dom, ki ga je leta 1953 dogradilo Planinsko društvo v Škofji Loki. Dom je skozi vse

leto odlično oskrbovan in ima 22 postelj, 3 gostinske sobe ter kuhinjo. Dnevna oskrba znaša 660 din, za člane PD pa samo 540 din. Mlad zakonski par že pet let oskrbuje Dom na Lubniku v splošno zadovoljstvo vseh turistov.

Obsežen razgled z Lubnika po bližnji in daljni okolici je naplaciilo za strmo pot, ki smo jo premagali v kratki turi. Vsenaokrog se zeleni gozdovi kopljejo v sončni svetlobi, vasi na prisojnih policah leže pod nami ko igrače pred otrokom, v temnih debreh, grapah in tokavah Selške doline se vlečejo bele poti, v ozadju se pogled odpočije na veličastnih Savinjskih Alpah, Karavankah in Julijskih Alpah. Triglav se blešči ko dragulj in kipi pod jasno nebo. Bohinjske gore, planote Jelovice s Planico, Križna gora, Jošt, Smarjeta, Škofjeloško pogorje z mogočnim Blegošem v ozadju, Polhograjsko hribovje z Osolnikom, Sorško polje, Kranj, Ljubljana, vse leži pod nami ko na dlani in preslabo je pero, da bi moglo opisati lepoto, ki se ponuja očem.

Povzpni se, prijatelj planinec, na Lubnik v kateremkoli letnem času in srečen boš in na Lubnik se boš rad vračal še in še.

(Zgodovinski viri po prof. Fr. Planini.)

društvene novice

SKUPŠČINA PSJ. 10. in 11. februarja 1962 se je na Papuku vršila šesta redna skupščina vrhovne planinske organizacije v naši državi. Centralni odbor je zanjo izbral planinski dom na Veliki v višini 345 m ob vходу v gozdnate bregove in tokave širnega Papuka sredi ravne Slavonije nad Slavonsko Požejo. Zbralo se je čez 100 delegatov iz vseh republik, mnogo starih znancev, ki so se srečali na vseh dosedanjih skupščinah, prišlo pa je tudi mnogo mlajših delegatov, znamenje novih tokov in sil v planinskih društvih. Skupščino je vodil dolgoletni predsednik tov. Rade Kušič, med vidnimi osebnostmi imenujemo predsednika PZS tov. Feđorja Kuširja, tov. dr. Miho Potočnika, načelnika GRS, tov. Jončiča, tov. Džambasa, urednika Naših planin tov. dr. Ž. Poljaka, starosto alpinistov tov. Jožo Čopa.

Skupščina je potekala v delovnem vzdušju. Poročila so bila poslana delegatom vnaprej, tako da je bilo dovolj časa za razpravo in delo v komisijah.

Skupščina je izvolila nov centralni odbor, za predsednika pa dr. Marijana Breclja, državnega sekretarja za blagovni promet, člana Zveznega izvršnega sveta.

S tem je vodstvo centralnega odbora prešlo v roke moža, ki je imel vse svoje življenje najožji stik z našimi gorami. Poznamo ga kot alpinista-skalaša in smučarja, kot sodruidnika Planinskega Vestnika, kot človeka, ki je vedno razumel pomen in potrebe planinstva.

Povzetek iz poročil centralnega odbora PSJ.

Planinska društva se vedno bolj naslanjajo na komune in se povezujejo z drugimi organizacijami preko komunalnih delovnih oblik. To je edina pot k vedno večji decentralizaciji in demokratizaciji planinstva. V šestih republiških zvezah ima PSJ 418 osnovnih organizacij s 130 339 člani. PSJ je pristopil k jugoslovanski zvezi organizacij za fizično kulturo, čeprav sta bili dve republiški zvezi proti temu. Za vsebino dela v planinskih društvih to ni odločilno, pravi PSJ, društvom je še vedno omogočena popolna samostojnost pri opravljanju specifičnih nalog. Število članstva je močno napredovalo. Leta 1958 je bilo 91 164, v treh letih je naraslo za več kot 40 000. Največji delež pri tem ima Slovenija, kar kaže tabela:

Savez	Število društev	Skupno članstvo	Člani	Mladinci	Pionirji	Skupaj mladine	Procent mladine
Srbija	160	32 091	14 861	10 080	7 150	17 230	53,69
Hrvatska	65	22 920	12 734	6 115	4 071	10 186	44,44
Slovenija	90	51 161	30 172	11 463	10 026	21 489	41,59
Bosna in Herc.	44	12 765	7 483	3 062	2 220	5 282	41,59
Makedonija	41	8 243	3 482	4 761	—	4 761	57,75
Črna gora	18	2 719	1 232	892	595	1 487	54,68
Skupaj	418	130 399	69 964	36 373	24 062	60 435	46,35

Med mladino je največ šolske, 85 %, medtem ko je delavske komaj 10 %, kmečke pa 5 %.

Centralni odbor je štel po statutu 41 članov, izvršni odbor CO pa ima 15 članov iz vseh republik.

Odbor ugotavlja, da je planinska organizacija za mladino interesantna in da lahko računamo še z večjim pritokom mladine. Potreben je vsestranski in boljši program za delo z mladino in za strokovno vodstvo mladine. PSJ se zato resno ukvarja s problemom strokovnega planinskega kadra in z ustanovitvijo planinske šole, kakršne imajo nekateri drugi alpski narodi. Skupščina je sprejela vrsto sklepov glede dela v mladinskih odsekih, predvsem v tem pogledu, kako najti nove stimulatивne oblike pri delu z mladino, kako najti najprimernejše ljudi za vodstvo v Savezu, na zvezah in v družtvih.

O alpinizmu se v poročilu obširno govori. Za razdobje od leta 1958—1961 je bil za razvoj alpinizma pri nas pomemben plenum PSJ v Logarski dolini no-

vembra leta 1960, nekateri problemi pa so se obravnavali že na Matki leta 1958.

Leta 1960 se je vršil tudi širši sestanek aktivnih alpinistov v Zagrebu, skratka, Savez se je močno naprezal, da bi prišlo do jasne orientacije našega alpinizma. Jeseni leta 1961 je bilo v državi 48 AO, 25 v Sloveniji, 9 v Hrvaški, 5 v Srbiji, 2 v Makedoniji, eden v Črni gori, 6 v BiH. Zanimanja je po vseh republikah precej. Sredstva, s katerimi zveze alpinizem podpirajo, so zelo različna, a v glavnem spričo drage opreme in drugih izdatkov so zvezna sredstva majhna (Slovenija v letu 1961 1 400 000, Hrvaška 143 370 din, Srbija 555 000). Skupna sredstva za alpinistični tabor niso bila izrabljena, ker je bilo premalo udeležencev (!). To pomeni, da posamezni odseki in AO ne znajo ali nočejo izrabiti možnosti, ki jih nudi savezni proračun. Za nabave iz inozemstva je vedno manjkalo deviz, v bodoče pa so, tako pravi poročilo, zagotovljena in to iz proračuna 625 dolarjev, pri trgovinski mreži pa 4650 dolarjev.

Od 596 alpinistov jih je 498 v Sloveniji. Naj o številkah spregovore tabele:

Število alpinistov

	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
Slovenija	201	244	192	192	209	236	283	283	361	374	498	—
Srbija	—	3	7	7	8	8	10	13	12	21	21	20
Bosna in Herc.	4	5	5	7	7	9	9	10	12	14	14	14
Hrvaška	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	66
Črna gora	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Makedonija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Število pripravnikov

	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
Slovenija	352	300	224	231	213	217	151	96	144	232	183	—
Srbija	—	14	11	13	5	13	16	20	18	61	60	55
Bosna in Herc.	23	25	20	17	20	18	15	15	17	15	21	26
Hrvaška	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52	180
Črna gora	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	10
Makedonija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	19

Število vzponov

	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
Slovenija	2507	3061	1671	1637	1720	1807	1481	1894	1828	2756	2927	—
Srbija	—	39	62	46	63	21	29	72	140	210	—	346
Bosna in Herc.	14	18	26	28	76	52	49	68	77	152	—	145
Hrvaška	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	450
Črna gora	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
Makedonija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88

Zanimivo je, da PSJ ni zmožgal pripraviti alpinistični tabor v višini 4000, čeprav je bilo to že večkrat sklenjeno. Za sistematično pripravo na vrhunske uspehe je to nujno in je dolžnost PSJ, da tak tabor organizira, če hoče, da se naš alpinizem v svetu zares učinkovito afirmira. Skupščina je dalje potrdila voljo naših alpinistov, da se organizira čim več ekspediciij v visoka gorstva na drugih celinah.

Hrvatski planinci so močno razvili *speleologijo*. Amaterski speleologi v vrstah PSJ utemeljujejo upravičenost speleoloških sekcij s športnimi pa tudi praktičnimi nalogami v ekonomiki našega kraša.

Šibka točka planinskih društev pri zvezi je *propaganda in tisk*. Samo Slovenija, Srbija in Hrvatska so poslale o tem svoja poročila pravočasno. Vse planinske periodične publikacije premagujejo velike težave: manjka jim sotrudnikov, imajo sorazmerno nizko naklado, ne izhajajo redno. Naj ob tej priložnosti zapišemo, da je naše glasilo Planinski Vestnik redka izjema ne samo v planinskem tisku, ampak v našem periodičnem tisku sploh, saj že 12 let izhaja brez bistvenih zamud in to vsak mesec, tudi poleti. Planinski Vestnik spada tudi med najstarejša društvena glasila v državi, je pa najstarejše glasilo, ki je obdržalo svoje ime od začetka do danes (od leta 1895). Sicer pa se je propaganda držala običajnih propagandnih sredstev: predavanj, filmov, radia, prireditev, družabnih večerov, raznih publikacij, razstav itd. Sklepi, ki so bili sprejeti, niso dovolj poudarili potrebe po filmski propagandi.

V *mednarodnih odnosih* se je PSJ najbolj uveljavljal v okviru UIAA, za katere predlaga PSJ nov statut, precej drugačen od sedanjega. ČSR in Francija sta to prizadevanje podprli, v nekaterih točkah pa tudi Italija, Poljska, Bolgarija in Maroko. Jugoslavija predseduje komisiji UIAA za spremembo statuta. Skupščina UIAA 1961 v Avstriji je potekla v duhu jugoslovanskih predlogov. Prišlo je do stikov s Poljaki in Bolgari, posamičnih in skupinskih. V dveh letih (1959, 1960) je šlo v inozemstvo 367 naših alpinistov v 65 odpravah. Srbija je dala 16 takih akcij in 106 udeležencev, Slovenija 23 s 152, BiH 1 s 13, Hrvatska 17 z 78 udeleženci. PSJ se je v inozemstvu udeležila 8 konferenc z 18 predstavnikmi. V Italijo je odšlo 12 skupin, v Francijo 12, Avstrijo 7, Zapadno Nemčijo 6, Švico 5, Poljsko 4, Grčijo 4, Bolgarsko 2, v Turčijo, Holandijo, ČSR in v Himalajo po eden.

Največja težava pri vzdrževanju zvez z inozemstvom in pri odpravah je ta, da nimamo za to določenih deviz. Devize manjkajo za opremo in za bivanje. Načelo recipročnosti se ni kaj prida obneslo in so zamenjave zato kmalu prenehale. Težko je tudi ustreči predpisu, da mora turistična grupa za inozemstvo šteti 20 ljudi, kar je pri alpinistični odpravi redko.

PSJ bo moral povečati dosedanja prizadevanja za večjo afirmacijo našega alpinizma v mednarodnem svetu. Od tega je odvisen tudi njegov nadaljnji nivo in napredek.

Finančna situacija PSJ kaže, da je v dotacijah udeležena ljudska oblast z 28 %, podjetja in sindikalne organizacije z 22 %, delež dohodkov od koč pa znaša komaj 33 %. V tem pogledu se društvom priporoča, da svoje delovanje bolj naslonijo na komuno in lokalne faktorje in da poiščejo nove vire dohodkov od podjetij in sindikalnih organizacij, da zmanjšajo osebne in materialne izdatke v korist funkcionalnih. Iz gospodarstva s kočami omenimo, da ima Slovenija z BiH najmanjši delež osebnih stroškov 13,3 %, razmeroma visoki so materialni (72,4 %), nizek je tudi procent investicij v Sloveniji (14,3), v primeri z investicijami v Hrvatski ali še bolj v BiH (37,1 %). Od 188 koč jih je bilo 86 (45,7 %) pasivnih in znaša negativni saldo 11 milijonov dinarjev, pri čemer je delež Slovenije 7 841 000 din. Analize, zakaj tako, PSJ ni mogel narediti, podatki pa tudi niso popolni, ker ne zajemajo vseh koč. Problemi pri planinskem gospodarstvu so povsod isti: vzdrževanje koč, možnosti, kako bolje izkoristiti kapacitete, finančno poslovanje, oskrbniški in strežni kader, neplaninski značaj nekaterih domov, rentabilnost itd. Republiške zveze bodo morale narediti podrobno analizo o gospodarstvu po kočah, stanje, kakršno je, je treba popraviti.

Himalajski fond pri PSJ je zbral 2 860 000 din. Vsa ta sredstva so bila prepuščena za kritje stroškov prve jugoslovanske himalajske ekspediciije. Skupščina je razpravljala o ponovnem formiranju ekspedicijskega fonda PSJ. Predlaga se, da vsak član planinskega društva prispeva 50 din letno za ta fond. Če se bo to realiziralo in če bo članarina bolj disciplinirano dotekala, potem se bo letno zbrala že kar čedna vsota, nekaka tretjina tega, kar je stala naša odprava na Trisule.

PSJ je objavil tudi *program za leto 1962*: Organiziral bo prvo smotro planinskega podmladka Jugoslavije, dalje

ponovno mladinsko delovno brigado za gradnjo mladinskega športnega centra v Tjentištu, prvo tekmovanje v turnem smučanju alpinistov, letni alpinistični tabor, na katerega bodo vabljeni po 4 alpinisti iz vsake republike, in alpinistični tabor v višini 3000—4000 m. PSJ bo skrbel za bolj redno izhajanje svojega Biltena, ki ga urejuje ing. D. Čolić. V čast 20-letnice ljudske revolucije bo organiziral zimski marš preko Igmana v počastitev junakov tega legendarnega pohoda.

V okviru UIAA računa PSJ z udeležbo na sestanku izvršnega komiteja UIAA, dalje z udeležbo na seji mladinske komisije UIAA, na sestanku zdravnikov reševalcev, na zasedanju komisije GRS pri UIAA in na generalni skupščini UIAA.

Material, ki ga je zbral PSJ za svojo skupščino, je obsežen in za vsakega planinskega aktivista zanimiv, prinaša pa marsikaj novega tudi vsakomur, ki mu je pri sreju razvoj in napredek naše družbe.

60. OBLETNICA PD RUŠE. 8. IV. 1901. Planinsko društvo Ruše je za 60-letnico društva pripravilo jubilejno proslavo. Pozdravni nagovor je imel zvezni ljudski

poslanec — častni predsednik društva tov. Viktor Stopar. Ta je ob tej priložnosti v imenu PZS podelil srebrne častne znake zaslužnim članom društva.

Planinski oktet iz Maribora je za uvod zapel Himno kozjanskega odreda, druga je bila Aljaževa Triglav moj dom. Kroniko društva je podal tov. ing. J. Teržan, za njim pa je vse navzoče povedel v svoj intimni pohorski svet pesnik prof. Janko Glazer. Razpoloženje je ohranilo in še poglobilo oktet s svojimi pesmimi: Sattlerjevo Na planine, Jerebovim Pisemcem in Bučarjevo Tam, kjer pisana so polja. Sledila je pesem L. Zorzuta Čigavo Pohorje? Ob zaključku so prebrali še kroniko Razglednega stolpa na Žigartovem vrhu, kakor jo je napisal prof. Ivan Šumljak. Prof. Gena Pen je kot napovedovalka s prisrčnimi obrazložitvami poedine točke povezovala v celoto.

Društvo je razstavilo bogato zbirko posnetkov, ki so pričali o delu društva od ustanovitve do danes.

Proslava je potekla v intimnem razpoloženju, ki je navzoče usmerjalo predvsem v bogastvo in lepote planinskega sveta. Tega so nam odkrili prav ti, ki so pred 60 leti položili temeljni kamen PD Ruše.

iz občnih zborov

V decembru leta 1961 ustanovljeno 92. planinsko društvo v Sloveniji nosi naziv Planinsko društvo Tovarne avtomobilov in motorjev Maribor.

Planinska skupina, ustanovljena pred 4 leti v tej gospodarski organizaciji, je s svojim delom pokazala, da je prerasla okvir planinske skupine pri matičnem društvu PD Maribor ter hkrati izpolnila vse pogoje, ki omogočajo ustanovitev samostojnega planinskega društva. Novoustanovljena planinska organizacija šteje 510 članov, med katerimi je tudi 120 mladincev in pionirjev. Pregled uspešnega dela planinske skupine kot tudi obširen načrt dela novoustanovljenega društva dokazuje, da se njihovi člani zavedajo pomena planinstva za delovnega človeka. Želimo, da bi društvo uspešno premagovalo začetne težave in da bi bila bilanca izvršenega dela ob koncu leta 1962 čim bolj uspešna.

Novoustanovljeno Planinsko društvo Gornja Radgona je v decembru leta 1961 stopilo na samostojno pot planinskega udejstvovanja. Članstvo društva se je formiralo iz območja občine Gornja Radgona ter je štelu ob ustanovitvi 40 članov.

Delovni program novoustanovljenega društva kaže živahno dejavnost te organizacije v njenem območju kot tudi to, da bomo marsikaterega člana PD Gornja Radgona srečali na vrhovih Julijskih in Kamniških Alp.

V planinski postojanki na Dobenu se je 28. januarja 1961 vršil ustanovni občni zbor Planinskega društva Žičnica, Ljubljana. Ustanovitev planinskega društva v tej gospodarski organizaciji z veseljem pozdravljamo in želimo, da bi se vse dane obljube uresničile v popolno zadovoljstvo vseh članov društva. Za predsednika društva je bil izvoljen tov. Janez Erbežnik.

V novi tovarni Avtomontaže se je dne 31. I. 1962 vršil ustanovni občni zbor Planinskega društva Avtomontaža. Društvo združuje v svoji organizaciji 76 članov. V smernicah za bodoče delo so sprejeli sklepe o razširjanju planinske dejavnosti med člani kolektiva, prikazati lepoto planin, predvsem bližnje okolice ter zbirati sredstva za gradnjo lasne planinske postojanke. Novemu planinskemu društvu želimo plodno delo, da bi doseglo vse naloge, ki jih je v letu 1962 prevzelo.

ZIMSKI REŠEVALNI TEČAJ.

Od 22. I. do 27. I. je postaja GRS Tolmin organizirala pri Koči na planini Razor reševalni tečaj, ki so se ga udeležili razen članov še pripadniki JLA in LM. Tečajniki so se pod vodstvom Jeseničanov seznanili z reševanjem, z Akkia čolnom in drugimi transportnimi sredstvi, nudenje prve pomoči ponesrečencu pa je prikazal dr. Andlovic. Tečaj se je uspešno zaključil s transporti ponesrečencev do Tolminskih Ravn. J. L.

iz planinske literature

Še beseda o Saint-Loupu

Po prizadevanju prof. Lilijane Avčinove smo dobili prevod iz francoske alpinistične literature, knjigo Saint Loupa »Gora ni hotela«. Tudi za Cankarjevo založbo je to drugi takšen prevod, potem ko je 1958 izdala Cevčev prevod knjige Frisona Rocha »Prvi v navezi«.

Ne gre načenjati sedaj vprašanje, ali se kaže omejiti pri prevajanju na francosko alpinistično literaturo (čeprav je v nekaterih smereh nad nemško, angleško in drugimi), niti to, ali so bila izbrana najboljša dela iz nje. Vsekakor ima Saint Loupova knjiga svoje prednosti in zlahtno vsebino.

Pisatelj je zbral in napisal devet zgodb o alpinistih, katerim je gorska smrt že položila prst na njihova čela, vendar so se rešili po nekem »čudežu«, ostali živi in v glavnem nepoškodovani, pa so srečno prešli tisto nedoločeno mejo, kjer se še mešata senca in luč, kjer smrt še ni dovršeno dejanje, toda od koder se je življenje že malodane umaknilo.

Saint Loup je izbral svoje »čudežne rešence« večji del med francoskimi alpinisti, mogel pa bi najti tudi drugod še precej takšnih zgodb.

Tako je samo pet let po prigodi E. Whymperja (glede katerega dvomim, da je prvi »meril brezdno«) vodil (1867) znani vodnik Hans Pinggera slavnega polarnega raziskovalca in odkrivalca ortlerske ter adamelske skupine Julija Payerja na vrh Punta San Matteo v južni ortlerski skupini. Na grebenu med Piz Tresero in Punta San Matteo se jima je utrgala opast in sta padla približno 250 m globoko skupaj s snežnimi grotami porušene plasti. Njuna zgodba je torej na moč podobna tisti Bellina in Rouillona, ki je opisana v Saint Loupovi knjigi, le da Bellin in Rouillon nista storila po padcu tega, kar Ringgera in Payer. Potem ko sta ta dva ugotovila, da nista odnesla pomembnih poškodb, sta se zagrizla ponovno v strmino in stala po 4 urah na vrhu Punta San Matteo, kakor da se ni zgodilo ničesar pomembnega ali da je 250 m globok padec samo neupoštevana nevšečnost.

Pinggeri in Payerju je pomenil ta dogodek kvečjemu srečno naključje, nista pa ga štela kakor Saint Loup za izraz nekakšnega višjega zakona, katerega ustroja ne poznamo, in moramo zato šteti takšne in podobne dogodke, katerih ni mogoče niti razložiti niti določiti, po teološko za čudež (str. 20).

Ne verjamem, da bi bili gospodje teologi pripravljene sprejeti našega pisatelja v svojo družino, nasprotno — dokazovali bi mu, kolikor že sam ni storil tega (glede Whymperja, Bellina in Rouillona, Greloza in Vallueta), da ni šlo v zgodbah, katere opisuje, za neke »nadnaravne« pojave in vzroke dogodkov, katerih ni moči pojasniti in obrazložiti, ampak je šlo le za morda nenavadne in manj verjetne dogodke, ki pa imajo svoje vzroke v danem dejanskem položaju, oblikovitosti terena, snežnih razmerah, v osebnih lastnostih ali celo v zavestnem morda pa podzavestnem delovanju »čudežnih rešencev« (Tone Pogačnik, dr. Lammer, ing. Guy Labour).

Po navadi se končajo padci samohodcev v ledeniške razpoke s smrtjo, ki ostane dostikrat za vedno ali za dolgo časa skrivnost. Spomnimo se Georga Winklerja, ki je izginil 16. avgusta 1889 pod zapadno steno Weissborna, ko je bil šele dobrih 19 let star, vendar je imel za seboj številne, za takratne čase in razmere izredno težavne prvenstvene plezalne vzpone in je bil najbolj drzen alpinist-samohodec. Njegovo truplo se je pokazalo na ledeniškem odlomu šele 1956, potem ko ga je skrival ledenik 67 let v svoji notranjosti, ohranjeno, kakor bi umrl Winkler prejšnji dan (prepoznali so ga po hotelskem računu, katerega je imel Winkler pri sebi, ko se je ponesrečil).

Kakor je torej zelo velika verjetnost, da se smrtno ponesreči samohodec, ki pade v ledeniško razpoko, pa vendarle ni čudež, če je pristal Winklerjev vzornik prof. dr. E. G. Lammer na bloku, zagozdenem med stene razpoke, ali če razpoka ni toliko globoka, da bi že padec vanjo povzročil smrt (ing. Guy Labour). G. Lammer se je rešil potem v eni uri sam, ing. Labour pa je prav tako s smotrnim ravnanjem podaljšal svoje življenje za en teden, dokler ga niso našli reševalci.

Še manj utemeljeno bi mogli govoriti o čudežu pri navezah pripravnikov visokogorske šole iz Chamonixa, ko sta se pravočasno umaknili edini navezi, ki bi ju mogel zadeti plaz kamenja in blata. Takšnih »čudežev« se zgodi v gorah precej in so dostikrat samo vprašanje časa, v katerem ni alpinist na kraju, ki je nevaren zaradi snežnega ali kamnitega plazu, skalnega podora in podobno.

Ostale zgodbe, popisane v knjigi, so si podobne v tem, da so se zgodile na snežnih pobočjih, v ozebnikih, snežnih žlebovih in deloma v tem, da so se ustavili »čudežni« rešenci nad prepadom ali v nasprotnem pobočju ali v izteku plazu, kamor jih je ta izvrgel.

Nihče ne bo oporekal možnost, da bi n. pr. ponesrečenca zaneslo preko varne ploščadi in prepad ali da bi ga zasulo tako, da bi ostal v snežni gmoti ter se zadušil in podobno. Če pa se zgodi nasprotno, rešitev še ni čudež in se da lepo obrazložiti s tem, da je odnesla snežna strmina največji del sile padca, da so drseli ponesrečenci po že izritih ali uglajenih poteh drugih, mrtvih teles (skal, plazov) in da so ponesrečenci, morda le podzavestno, uravnavali vsaj deloma in po svojih možnostih ter sposobnostih to pot tako, da jih niso občutneje poškodovale skale v žlebu ali druge ovire.

Na kratko — zgodbe v knjigi so bolj ali manj zanimive, ne opravičujejo pa izdajo knjige, če bi bil njen namen samo ta, da se dokaže s temi prigodami čudežnost rešitve v njih udeleženih junakov. Ni že čudežno to, kar je čudno, nenavadno in manj verjetno.

Večjo vrednost daje knjigi lep jezik in mnoge, deloma izvirne misli, čeprav bo ta ali ona naletela na ugovore.

Kako radi pozabljamo danes n. pr. resnico, ki jo je zopet pribil Saint-Loup: »Moderni človek se ne zaveda, da je premagal večino nevarnosti, še preden je stopil v gore, kajti podzavestno nosi v sebi izkušnje prejšnjih generacij. Whymper pa je bil gol, ko se je odpravljal zavojevat Matterhorn. Gol tudi, ko je leta raziskoval pristopne poti.«

Saint Loupov slavospev Matterhornu spominja na visoko poezijo Guida Reya. Njegove misli o alpinizmu in alpinistih kažejo modro umerjenost in se pravilno ločijo od tiste ekstremne tehnokracije moderne alpinistike, »ki ne vodi nikamor, razen da napišeš nekako takole:

»Prekopaliti moram tisoč štiri sto metrov višinske razlike povprečnega naklona 70 stopinj. Lepo je in v formi smo. Dva prehoda spodnje šeste in trije zgornje pete stopnje. Stirinajst ur dejanske hoje in en bivak. Na vrhu smo. Zabili smo deset klinov. Pobrali štiri. Če je komad po petdeset frankov, me stane to tri sto frankov. Bil sem glava, tovariši so sledili. Usposobljen sem za bodoče sprehode v Himalajo...«

Misel je jasna, kar se le da. Se bo pa morda kdo spodtaknil ob njo. Človeški duh je včasih zagoneten kakor egiptčanska Sfinga.

Ponovno se vrača Saint Loup k Lammerju, »mračnemu možu, strašnemu alpinistu-samotarju«. Ni moč v okviru kratkega poročila razpletati vprašanja o pravilnosti ali nepravilnosti misli, katere je zapisalo spretno in ostro pero tega »samotnega iskalca poti«, kakor je imenoval Lammer sam sebe v naslovu svoje znamenite knjige »Jungborn«, in o tem, koliko je Saint-Loup pravilno doumel te misli in Lammerjevo osebnost.

Kakor ne bomo mogli pritrditi Saint-Loupovim izvajanjem na koncu str. 35, ki zanikajo moč ljudskih množic, vendar ni brez podlage njegova prejšnja misel o Lammerju: »Kajne, mladi moderni plezalci, kako se vam zdi smešen ta brkač, ki nosi pelerino in klobuk, jopo z ogromnimi žepi in naočniki za led, umerjenimi za

kratkovidne oči? In vendar ne boste, vi žanjci prvenstvenih, nikoli nič drugega kakor druge naveze tega moža, ki je bil vodnik akrobatskega alpinizma. Vodnik — kar pomeni: tisti, ki kaže pot.»

Prazno bi bilo zanikanje dejstva, da je Lammer od konca prejšnjega pa tja v prva desetletja našega stoletja izredno vplival na mlade alpiniste, ne samo v Nemčiji in Avstriji, ampak tudi drugod, med drugimi na Klementa Juga. Prav tako pa ne bi bilo pravično, če bi obesili dr. Jugu očitek, da je bil tudi njemu vzor Nietschejev »Übermensch«, kar naj bi se kazalo kasneje v siju hitlerjanskega nacizma, čeprav se dr. Jugu do njegove smrti, ko je 11. VIII. 1924 padel v triglavski steni, ni niti sanjalo o Hitlerju. Dr. Jug je bil res izrazit individualist po svoji naravi in zaradi vpliva življenjskih razmer — brez tega najbrže tudi ne bi bil postal takšen alpinist. Jugov razvoj in miselnost, ki se nam razodeva iz njegove literarne zapuščine, če jo presojamo v celoti in ne po iztrganih odlomkih, napisanih pod vplivom trenutne zagrenjenosti, pa kažeta vse kaj drugega kakor naklonjenost idejam, kakršne je rodil kasneje nacizem.

Naj se vrnem h knjigi. Njen prevod se bere lepo. Nimam izvirnika, da bi mogel primerjati točnost prevoda, sem in tja, zlasti pri »poeziji predgorja« n. pr. o svežem mleku in trdem siru na str. 7, bi imel vtis, da se celo nekam preveč drži originalnega teksta.

Ni mi prav razumljiv stavek na str. 54, 5. in 4. vrsta od spodaj (verjetno bo prav »s« in ne »v« skale). Na str. 57, 12. vrsta od spodaj, bi bilo namesto »da« smiselno pravilneje in lepše »ker«, saj ni sreča, da nekdo mlad umre. Napaka pa bo v izvorniku ali v prevodu na str. 160, da je našel nek plezalec Pogačnikovo smučarsko palico nekaj stotin metrov nad mestom padca, ker bi morala viseti v tem primeru palica nekje v zraku na višini Kredarice.

Prav v Pogačnikovem poglavju, ki je bilo prirejeno posebej za slovenski prevod, motijo razen nekam skravžljanih pojmov o slovenski revščini in slovenskih planincih še razne netočnosti, katere bo treba pripisati najverjetneje neznanemu pisateljevemu informatorju ali pa nesporazumu med njim in pisateljem, vendar bi jih kazalo popraviti oziroma pojasniti v prevodu vsaj s posebno pripombo. V temle je stvar:

Triglavska severna stena ni stopila v zgodovino s Henrikom Tumo, ki naj bi ga 1906 spremljal (najbrže »čez steno«) vodnik Jože Komac, ampak s trentarskimi divjimi lovci — od katerih jo je, kolikor vemo — prvi preplezal med 1895 in 1900 Ivan Berginc p. d. Štrukelj. Drugi za njim, zopet Trentar, »divji Jože« Komac-Pavr jo je preplezal 1909 in je šele naslednje leto (21. VIII. 1910) spremil dr. Tumo čez njo.

Ni točno, da bi od 1906 do 1926 nihče ne prišel raziskovat severne triglavske stene, tudi zaradi tega, ker so našli 1922 dr. Jug, Kveder, Joža Čop in Volkar smer skozi kamine, l. 1923 dr. Jug, dr. Vlado Kajzelj in Volkar Jugovo varianto nemške smeri, že l. 1911 pa so drenovali prvi ponovili slovensko smer.

Popraviti je treba tudi dan odkritja Zlatorogovih steza (polic), ki je bil 24. julij (in ne avgust) 1931, če smemo verjeti dr. Mihi Potočniku, ki je bil zraven pri odkritju te najlepše smeri v steni, pa še to, da je bil Čopov Joža že krepko v 53. letu, ko je preplezal svoj (centralni) steber.

Na kraju je (na str. 155) zašla Aschenbrennerjeva smer iz Travnikove v Triglavsko steno. Pri najboljši volji se ne da drugače razlagati zadnji odstavek na navedeni strani, pa če ga bereš od začetka ali od konca.

To so seveda manjše pomanjkljivosti, ki so pa le odveč. Pri tem in zaradi tega se mi je utrnila tale misel.

Planinska založba pri PZS se ubada s težavami okrog prodaje svojih knjig in je to njena Ahilova peta. Cankarjeva založba in Mladinska knjiga imata dobro organizirano prodajno mrežo, vendar jima ne bi mogli škodovati pri izdajanju alpinističnih del morebitni nasveti novo ustanovljenega kulturno literarnega odseka pri Planinski zvezi Slovenije, sami pa bi lahko segli Planinski založbi pod ramo pri prodaji njenih del. Tako bi drseli mi in drugi po istem snežnem žlebu planinske literature, pa bi bilo (brez »čudežev«) manj nevarnosti, da bi zaneslo koga v sosedno skalnato korito in bi obležal kot nečudežni ponesrečenec (kar velja morda za PZ).

Stanko Hribar

NOČNI VZPON NA STROMBOLI opisuje Pierre Strinati iz Ženeve v spomladanskem zvezku Les Alpes 1961. Ugotavlja, da je Evropa revna z vulkani. La Solfatara de Pozzuoli v bližini Napolija ugaša, Vulcana na Eolskih otokih se je po izbruhu l. 1836 spremenil v solfataro, grški arhipel Santorin je zabeležil nekaj izbruhov, ki so mu spremenili strukturo, zadnji izbruh je bil l. 1956. Vezuv je nazadnje bruhal l. 1944, zdaj se samo kadi. Etna je aktiven, izbruhi so česti a kratki. Stromboli pa je eden redkih stalno aktivnih vulkanov na svetu in to ves čas od antike. Stromboli je klasičen vulkan, ki ga želi videti vsak vulkanolog. Od Napolija do Eolskih otokov se pride z ladjo v desetih urah. Ladja ne pristane v pristanišču, konfiguracija otoka in hudi vetrovi niso ugodni za pristajanje. Strinati je v San Vicenzu našel edinega vodnika Salvatora, vendar mu je ta odsvetoval vzpon na Stromboli. Bilo je oblačno, oblaki da so polni škodljivih plinov. Zato sta se odpravila ob enih ponoči. Brez posebnih težav, a v hudem in mrzlem vetru sta prišla do eruptivne cone v višini 700 m. Na tej terasi je več žrel, ki v stalnem ritmu bruhajo »bombe in lapilli«. Vulkanolog Tazieff, katerega film pozna ves svet, je stopil na rob žrela. Stopila sta še na vrh (900 m) in ob štirih zjutraj opazovala izbruhe in poslušala gromnje, ki jih je spremljalo. Posnetki, ki jih je naredil Strinati, so fantastični.

GROENLANDIJA je največji otok na svetu, ime pomeni, kakor se čudno sliši, »zelena dežela«. Tako so jo krstili tisti, ki so prvi zadeli na njeno jugozahodno obalo, ki je utegnila res biti zelena že tedaj, v zadnjem desetletju pa je zelene površine še več. Zadnja leta postaja Groenlandija privlačna dežela za alpiniste, tam je še dosti neodkritega sveta. Literature za Groenlandijo je dovolj v angleščini in nemščini, zelo upoštevano je delo G. H. T. Kimble and D. Good: Geography of the Nortlands.

BECHTOLD je bil pred vojno pri nas zelo znan nemški alpinist. V Vzhodnih Alpah je imel 50 prvenstvenih tur, l. 1929 je bil na Užbi na Kavkazu, l. 1932 in 1938 je bil štirikrat na Nanga Parbatu. Njegov plezalski tovariš je bil Willy Merkl, z njim je plezal v Wettersteinu in Karvendlu ponovite klasičnih smeri,

l. 1924 pa je zapisal veliko prvenstveno gladko južno steno Kleiner Mühlsturzhorna, nato osem novih vzponov v Dolomitih v skupini Pala, med drugimi zahodno steno Cima di Campido, l. 1928 je preplezal Peutereyski greben. L. 1929 je bil z Merklom v Kavkazu in tu naredil 8 prvenstvenih vzponov, med njimi dva pettisočaka in kot drugi prišel na Užbo po Schulzejevi poti. L. 1932 je bil prvič na Nanga Parbatu skupaj z Merklom in Amerikanci. Prišel je do višine 7000 m. L. 1934 je prišel do višine 7050 m, kjer so imeli tabor VII, tu pa se je ločil od tovarišev in povedel v bazo obolele nosače. Prišlo je do katastrofe — Bechtoldu je pripadla nato naloga, da likvidira ekspedicijo. O tem je napisal znano knjigo »Nemci na Nanga Parbatu«. Leta 1937 je tu Nemce zadela še večja nesreča. V taboru IV pod Raktot Peakom je zasul plaz 7 spečih alpinistov in 9 šerp. Bechtold je takoj odletel v Himalajo ter se s Paulom Bauerjem in dr. Karlom von Kraussom v višini 6200 m trudil, da bi še našel mrtve prijatelje. L. 1938 je bil zraven, ko so našli Merklovo truplo. L. 1934 je pomagal ustanoviti Nemško himalajsko ustanovo. Tudi po drugi svetovni vojni je še deloval v DAV, sekcija Nürnberg ga je celo izvolila za častnega člana.

INVALIDA NA KILIMANDŽARI, seveda Avstrijca Thomas Kachler in Otto Umlauf, težka vojna invalida (brez ene noge), sta lani dosegla najvišji afriški vrh.

PLANINSKE ROŽE KOT ZDRAVILO so v ljudski medicini že dolgo znane. Čaj iz slečev (rhododendron ferrugineum in hirsutum) priporoča ljudski zdravnik revmatikom in zoper ledvične kamne. Mešanica čaja iz listov brusnic (mahovnic) in sleča pomaga pri bolečinah v sklepih. Vendar sleč ni ravno preveč čislano zdravilo, še manj očnica (planika, pečnica). Pač pa ljudska in učena medicina silno čislata encijan. Korenika vsebuje gentiopikrin, nekaj eteričnega olja in veliko sladkorja. Zato korenika lahko vrc. Destilat je znano encijanovo žganje. Encijanova tinktura, tinctura gentiana, tinctura amara so znani medikamenti. Sveža encijanova korenika ima močno aromo. Če se posuši, se aroma izgubi, korenika pa ima naprej sladok, nato pa grenek okus. Alkoholni ekstrakt iz encijanove ko-

renike uporabljata ljudska medicina zoper kronične prebavne motnje in kronično zaprtje. Posušene korenike, zmlete v prah, odpravljajo gliste in druge zajedalce. Alpska vijolica (*Cyclamen europaeum*) cvete v avgustu in septembru, ima svetlordeče, vijolici podobne cvete. Iz korenike pridobivajo tinkturo zoper giht in revmatizem, pomaga pri krčih v črevesju in pri srčni nevrozi. Vsebuje tudi cyclamin, ki sodi v skupino saponinov, lugalnih snovi.

Razni jegličiči, avrikliji, primule pomagajo pri kašlju, vrtoglavici, migreni, ledvičnih boleznih. V koreninah imajo do 8% saponina. Jemljejo se s čajem iz cvetov in zeli. Najnovejši ekstrakti se uporabljajo pri boleznih dihal.

Razne manj znane rože: *Athamanta cretensis* zdravi želodec, *Meum athamanticum* krepi ženske organe in pomaga pri histeriji in astmi. Seme *Myrrhis odorata* je dobro za doječo matere in ugodno vpliva na krvni obtok. *Imperatoria Ostruthium* vsebuje uspavalno sredstvo, *Sempervivum arachnoideum* in *tectorum* pa čuva streho pred strelo. Baje je že Karel Veliki zapovedal, da mora rasti na vsaki strehi. Listni sok pomešan z mastjo pomaga proti golši.

Razni iglavci vsebujejo terpentinov olje, ki ga ljudska medicina močno obrajta zoper gliste, katarje in ledvične bolezni. Kopel s terpentinovým oljem pomirja, razna zdravilišča imajo te kopeli še danes na programu. Inhalacija terpentinovega olja ugodno učinkuje na dihalne organe. Nekaj tega olja na blazino, pa boš dobro spal, tudi če te draži nadležni kašelj. Pomešano z olivnim oljem je dobro za masažo pri srčnih in živčnih boleznih. Pomaga tudi pri žolčnih motnjah.

NEKAJ NOVEJSIH SMERI v Alpah prinaša v lakoničnem, stereotipnem opisu letno pročilo GHM (*Annales 1960 du Groupe de Haute Montagne*), ki ga s skupnimi močmi izdajata FFM in CAF, dve vrhovni francoski planinski organizaciji. Nekatero od njih smo v naši rubriki že omenili, tu opozarjamo na opise vzponov, ilustracije in črteže, ki vsebujejo glavne poteze stene, smeri vzpona, raztežaje in ocenitve posameznih raztežajev in mest. Naj navedemo nekatere vidnejše vzpone: *Aiguille du Midi*, vzhodno jugovzhodni steber, ki so ga že leta 1957 prvi preplezali Marcel Bron, vodnika Charles Bozon in André Contamine, istočasno še naveza Jean Juge in Pierre Labrunie. Komaj 220 m visok steber z enim mestom VI, sicer pa IV—V, A₁ A₂,

45 klinov, 15 lesenih zagozd, 9 ur plezanja. Nadmorska višina 3842 m. Sosedni steber, jugovzhodni, je dokaj lažji, preplezali so ga leta 1960 Bréban, Dassonville, P. Kohlmann in Mevel, vodil je torej znani Kohlmann. Vzhodno steno *Le Tridenta* (3639 m) primerjata Sennelier in Thérond vzhodni steni *Grand Capucina*, je pa mnogo nižja, težave se sučejo od III do V, A₁ A₂. Južno steno *Aiguille du Pouce* (2873 m) so leta 1960 preplezali Kohlmann, Mazeaud in Saint-Amoud in jo ocenjujejo od IV do VI, celo VI+ na enem mestu. Visoka je 450 m, večji del terja prosto plezanje, eno ali dve mesti pa zmore le »akrobat«. Vzhodni steber v *Mont Blanc du Tacul* (4243 m) se je vdal dvema vodniškima aspirantom, Martinettiju in Mollicerju, a ima dve mesti VI, več V, 500 m višine. Na jugovzhodni strani *Pointe d'Ayere* (2612 m) so že leta 1959 potegnili zanimivo smer Hugo Weber, Michel Vaucher in vodnika Pierre Julien in Yves — Pollet — Villard. Porabili so na 300 m 70 klinov, 10 zagozd, težave od IV do VI, a večji del V, A₁ do A₂.

Med ostalimi vzponi se omenjajo celo *Rochers du Parquet* (1949 m), 200 m visoke pečine v *Mont Aiguille*. Tu so šolske smeri od leta 1953 do 1959 nadelali znani Coupé, Couzy in Livanos, za njimi Girard, Lepage in chamoniška vodnika Martinetti in Mollier. Ena smer v južnem vrhu je terjala 90 klinov in 18 ur plezanja, eno mesto VI imenujejo »atletsko«, treba ga je preplezati 10 m prosto. *Parquet* je v *Vercorsu*. Tu je tudi *Glandasse*, ki ima 450 m visoko steno. Leta 1961 so jo preplezali Livanos, Vaucher in Lepage v 21 urah. Isti trije so v masivu *les Ecrins* leta 1959 preplezali jugozahodno steno *Aiguille de Sialouze* (3576 m) v 15 urah. Visoka je 350 m, eno mesto je VI. ocenjujejo ga A₂. Vse kaže, da za velike smeri velikim res že trda prede. Nam se tega ni treba bati, saj je pred nami cela vrsta velikih smeri, ki jih naši plezalci še niso ponovili.

BREITHORN, *Matterhornov* sosed, ima na severni zermattske strani, v preteklem desetletju vpisan novejši ledni vzpon po severovzhodnem ozebniku na vzhodni vrh (4141 m). Smer je zelo težavna, naklonina 55—60°, višina 600 m. Prvi so prišli čez Avstrijci Erich Vanis, Graf in Kubiena leta 1954, drugi so bili leta 1960 Italijani Cavalieri, Mellano in Perego. Isto leto so v Uriju po jugovzhodnem grebenu na *Titlis* (3239 m) prišli Francozi. Greben je težak, zdelali so ga v treh dneh, premagati so morali vrsto ekstremnih težav (VI, A₂).

TORRE VENEZIA ima v južni steni slovite smeri že iz l. 1933 in 1936. L. 1960 pa sta Biasin in Melucci naredila najtežjo v tej steni po 250 m visoki orjaški zajedi, nato pa preko strehe, ki visi iz stene več desetih metrov, poteka torej vmes med obema klasičnima smerema, levo od znamenite Tissijeve smeri. Smer je visoka 500 m, ima več mest VI, A₂, A₃, plezalca sta porabila 95 klinov in dve zagozdi. Melucci pravi, da je enaka najtežjim detajlom v smeri Solda v Marmolati ali Cassinovi v Cini. Plezala sta 27 ur, 18 ur je odpadlo samo na zajedo. V smeri je več raztečajev, v kateri se težavnost VI, VI+, A₃ razteza na 30 do 40 m nepretrgano. Izstopila sta v Tissijevo smer, zadnjih 140 m. A še v teh so težave V, z enim mestom VI.

CATINACCIO, severni vrh (2911 m), vzhodna stena (smer Olympia) spada med najbolj vidne dolomitske vzpone. V vzhodni steni so v ravnotežju težave prostega in umetelnega plezanja. 250 m visoka stena je terjala 110 klinov — sved-

rovcev in 40 normalnih, vzpon je naporen, »atletski«. Pozimi marca l. 1961 sta Biasin in Melucci smer že ponovila, Francesch in Romanin pa sta prišla prva čeznjo septembra 1960. Izhodišče je v zavetišču Vaolett. Prva dva sta plezala čistih 25 ur, druga dva komaj 10, ker sta se vzpenjala na 120 klinov, ki so v steni ostali. Se hujša je smer v Tofani, Punta Giovannina, v jugozahodni steni. L. 1960 so jo preplezali Michielli, Lacedelli in Zardini. Visoka je 400 m, težavnost VI+ v prvih 300 m. Porabili so 385 klinov, v steni so jih pustili 100, plezali so 44 ur v zelo slabem vremenu. Na pogled ta smer ni prav nič lepa, scenično inferiorna.

TYMPHI je gora v Grčiji, njen vrh Gamla ima v vzhodni steni centralni steber, v katerem je l. 1960 plezal sam Guido Magnone z Grkom po imenu Spyros Antypas. Steber je visok 450 m, porabila sta 20 klinov in 2 zagozdi. Smer ima eno mesto VI, A₃, sicer pa se težavnost suče od III do V+.

Iz uredniške listnice

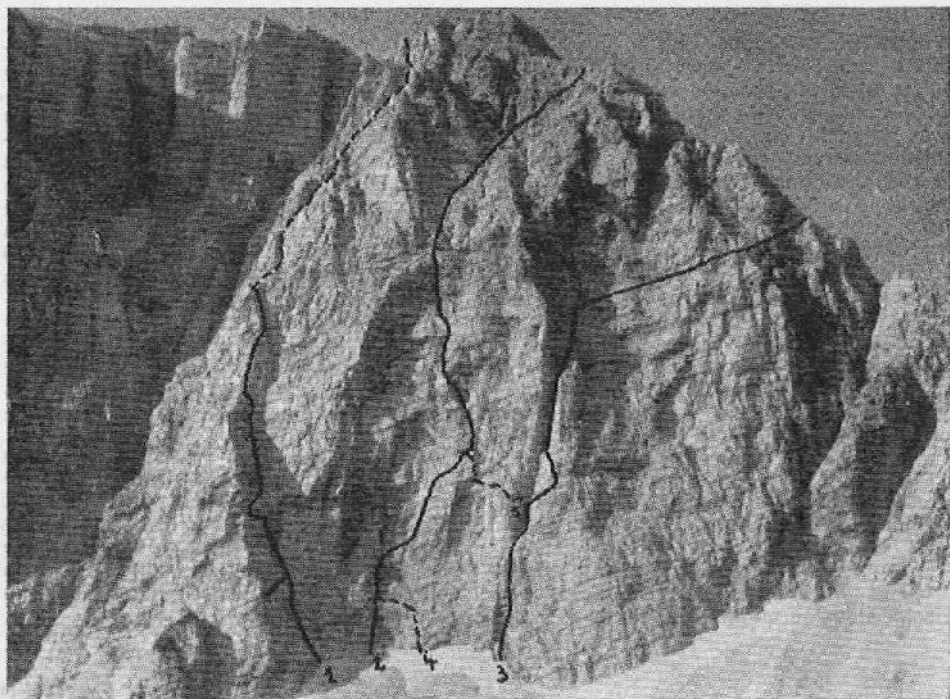
Razgovor z mladimi sotrudniki Planinskega Vestnika se je vršil 16. II. 1962 v knjižnici PZS. Razgovor sta pripravila tov. Tonček Strojini in glavni urednik po sklepu mladinskega posvetovanja na Šmohorju 1961. Udeležba žal ni bila dobra, iz službenih razlogov se sestanka tudi ni mogel udeležiti T. Strojini. Navzoči so ugotovili, da je bilo vsa leta sodelovanje mladine v našem glasilu vsaj po številu obsežno, po kvaliteti pa vsa leta pomembno in nepogrešljivo. Urednik je dal pregled nad vsemi mladimi pisci v zadnjem desetletju in jih razporedil po kvaliteti in intenzivnosti sodelovanja. O načelih, ki se jih je uredništvo pri objavljanju držalo, je tekel daljši razgovor.

Ne odloča samo literarna kvaliteta. Če gre za alpinistično dejanje, ni upoštevanja vredno samo pisanje, tudi teža in težavnost dejanja je važna. Včasih soodloča tudi tematični kriterij, če avtor obravnava kako področje, ki le redko pride na vrsto.

Po urednikovem referatu in ob referatu T. Strojina, ki ga je uredništvo imelo na razpolago, je bilo sprejetih več sklepov:

Okrepi naj se direktni korespondenčni stik med mladimi pisci in urednikom; natečaji planinskega spisja naj se po dosedanji praksi ne razpisujejo, ker nimajo pravega uspeha; rubrika »Mladi pišejo« naj se ne vzdržuje več, ker jo je rast MK prerasla; uvede naj se rubrika »Mladinske novice« ali »Novice iz mladinskih odsekov« s stalnim poročevalcem; mladi pisci naj se ne obravnavajo več po kriteriju stimulacije, ampak tako, kot so se doslej alpinisti (literarna kvaliteta ali kvaliteta dejanja). Društvom se priporoča, naj izdajajo svoja ciklostilna glasila, najboljše članke pa bi PV ponatisnil; rubrika Alpinistične novice naj za spremembo prinaša tudi novice iz alpinističnih vrst i. p.; alpinisti, ki odhajajo v inozemske gore, naj o svojih uspehih in neuspehih obvezno poročajo v PV; mladinski odseki naj med svojim članstvom literarno spretnejše izberejo in jih povežejo z uredništvom s tem, da pošljejo njihov naslov in po možnosti prilože tudi kak njihov spis; uredniški javni pogovor z mladimi sotrudniki naj se ne uvede; mladi fotisti naj uveljavijo moderno fototematiko na temo »človek in gora« in to tako, da človek v goskem svetu ne pozira statično, ampak ga kamera zajame v dinamičnem zanosu. Naša fotografija je pred desetletji že doživela visoko mednarodno kvaliteto, dolžnost mladine je le, da ji da novo, sodobnejšo vsebino.

Končno je bilo sklenjeno, da se od časa do časa tak sestanek še skliče. Želja uredništva in uredniškega odbora pa je, da bi bil sestanek čim bolj obiskan.

IZ KARTOTEKE PRVENSTVENIH VZPONOV

SEVERNA STENA TRIGLAVA — zapadni del. Zapadna zajeda

Prva plezala 22. julija 1959 Jože Hudeček in Ljubo Juvan.

Dostop: iz Vrat po poti proti Luknji in po grušču pod steno 2 uri.

Opis: Vstop s prodišča po zajedi v levem delu stene. Po ploščah navzgor več raztežajev pod prvo previsno zaporo. Po polici desno in nad zaporo v krušljiv svet. Mimo votlin dva raztežaja pod streho. Preko z desne proti levi in po strmi steni navzgor na polico pod veliko streho. Po polici levo na raz. Tik raza po previsni poti navzgor v zajedo nad streho. Štiri raztežaje po zajedi in levo na ramo na razu. Dalje po stebri nad ramo več raztežajev navzgor, nato desno nazaj v zajedo, ki se tu spremeni v travnat žleb. Po njem dva raztežaja do stika z Jugovim siebrom. Dalje lažje po tej smeri na rob stene.

Ocena: IV+ z dvema mestoma V+. Višina smeri 450 m, čas plezanja prvih plezalcev 12 ur. Sestop: po Bambergovi poti na Luknjo in dalje v Aljažev dom dve uri in pol.

SEVERNA STENA TRIGLAVA — zapadni del. Ljubljanska smer

Prvi plezali spodnji del smeri 2. in 3. julija 1961 Tone Sazanov, Ante Mahkota, Nadja Fajdiga in Ljubo Juvan, gornji del pa 30. in 31. julija 1961 Tone Sazanov in Ljubo Juvan.

Dostop: isti kot pri Zapadni zajedi.

Opis: Vstop s prodišča po značilnem kotu (desnem). Raztežaj navzgor na stojišče. Od tu delikatna prečnica 3 m na levo v poč in po njej navzgor pod streho. Od tu desno po ozki polički na stojišče, 15 m navzgor na višjo polico. Levo preko krušljive luske v poč in po njej na sistem polic. Od tu dva in pol raztežaja desno pod krušljivo poč, po poč (2 svedrovca) na slabo stojišče. Se 10 m po poč in desno navzgor v lažji svet. Čez strmo stopnjo v gla-

dek žlambor in dalje na polico. Desno in prestop na višjo polico tik pod črnim odlomom. Po polici okrog roba na večje stojišče. (Tu se priključi varianta iz tržaške smeri.) Od tu tri raztežaje navzgor proti levi na pomol (možic). Raztežaj naporno navzgor na krušljivo polico. Malo desno in navzgor pod streho. Se desno (3 svedrovci), kjer je streha najmanjša, preko nje in po žlamborju navzgor. S police na levi po krušljivi steni v kamin. Raztežaj po kaminu, nato po desni steni kamina (1 svedrovec) na polico. Nazaj v kamin in navzgor v lažji teren. Desno navzgor na Zlatorogove police in iz stene.

Ocena: V, VI. Višina stene 700 m. Čas plezanja prvih plezalcev 34 ur.

Sestop: isti kot pri zapadni zajedi.

SEVERNA STENA TRIGLAVA — zapadni del. Tržaška smer

Prva plezala Aleč Kunaver in Sandi Blažina poleti 1954.

Dostop: isti kot pri zapadni zajedi.

Opis: Vstop 20 m desno od vpadnice kamina. Raztežaj navzgor in desno ob treh strehah (V+) v kamin. Po njem dva raztežaja do zialke. Raztežaj desno po polici, prestop na višjo polico in nazaj v kamin nad previsi. Po desni strani kamina navzgor (IV+) in skozi okno (VI, k) iz strmega dela stene. Dalje je plezanje možno po Wislakovi smeri ali pa prečenje po policah desno na rob stene.

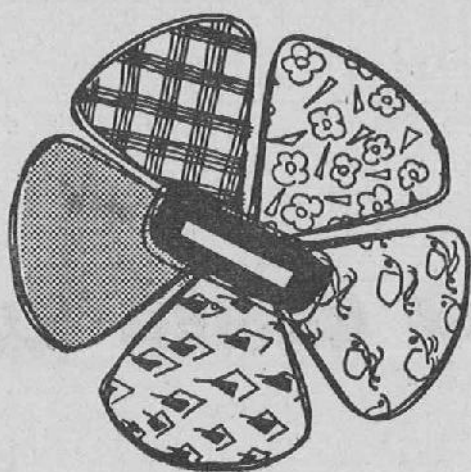
Ocena: IV, z mestom VI. Višina stene 500 m. Čas plezanja prvih plezalcev 7 ur.

Sestop: isti kot pri zapadni zajedi.

Severna stena Triglava — zapadni del

- 1 — Zapadna zajeda
- 2 — Ljubljanska smer
- 3 — Tržaška smer
- 4 — Vstopna varianta 14. 5. 1961
- 5 — Varianta Tržaška-Ljubljanska smer

Foto Jaka Čop

GROSISTIČNO TRGOVSKO PODJETJE
LJUBLJANA, TRUBARJEVA CESTA 1

NUDI PLANINCEM IN PLANINSKIM POSTOJANKAM
RAZNO TEKSTILNO BLAGO, KONFEKCIJO,
GOSPODINJSKE STROJE IN POTREBŠČINE
TER RAZNE UVOŽENE PREDMETE

ENTROMERKUR

Āovarna dušika Ruše

PROIZVAJA IN DOBAVLJA:

Karbid

za avtogeno varjenje, razsvetljava in acetilensko kemijo

Apneni dušik in nitrofoskal – Ruše

za gnojenje

Ferokrom suraffine

za jeklarsko industrijo

Elektrokorund

za bruse in brušenje

Kisik in acilen

za rezanje in varjenje kovin

Taljeni magnezit

za elektroizolacijo

Brzjavni naslov: Azot Maribor, telefon: Maribor 35-48 in 36-48, teleprinter: 03312

Železniška postaja: Ruše – Industrijski tir. Tekoči račun: NB Maribor $\frac{604-11}{1-185}$

tovarna usnja v šoštanju

Najboljše

podplatno usnje
komerčno in goodyear
vse vrste boksov
črnega in barvastih
dullboks
za specialne smučarske čevlje
mastno, cugovano
in nekrišplovano kravino
ter svetovno znani likanec
kupite najceneje
v tovarni usnja v Šoštanju

POSTREŽBA TOČNA IN HITRA!

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950

Tekoči račun pri NB Trbovlje 600-29/1-11

Brzjavni: Papirnica Radeče

Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U

Industrija za elektromehaniko, telekomunikacije,
elektroniko in avtomatiko

„ISKRA“

Jugoslovansko tržišče zastopa:
ISKRA PSO LJUBLJANA, Linhartova 35/I,

tel. 32-933, 33-732, 33-772
telex 03-134

Naši glavni izdelki so:

- ISKRA – visokofrekvenčne telefonske naprave
- ISKRA – kinoakustika, prenosne ojačevalne naprave
- ISKRA – radio in TV sprejemniki
- ISKRA – električne stenske ure
- ISKRA – avtoelektrika
- ISKRA – selenski usmerniki in stavki
- ISKRA – instrumenti in električni števc
- ISKRA – preklopniki, rotacijski stroji
- ISKRA – industrijska televizija
- ISKRA – elektronski merilni instrumenti
- ISKRA – oprema za laboratorije
- ISKRA – kontaktne naprave
- ISKRA – signalne naprave

TRGOVINE IN ZASTOPSTVA:

Ljubljana, Titova c. 19
Zagreb, Gundulićeva 7
Beograd, Takovska 6
Skopje, Maršala Tita 27

Sarajevo, Brankova bb.
Split, Bosanska ul. 2
Rijeka, Rade Končara 17
Titograd, Njegoševa 16

ŽELEZARNA JESENICE

SLOVENIJA

dobavlja vse od gredlja

okroglo, polokroglo, kvadratno, ploščato, šestoglato, osemoglato in tračno jeklo

debelo, srednje, tanko in fino pločevino

vlečeno, luščeno in brušeno jeklo

debelo, srednjo, tanko in fino žico

hladno valjane trakove – od zelo širokih do finih cevi od 1/8"–3"

bodečo žico in pohištvene vzmeti
žičnike

elektrode za avtogeno in elektro varjenje

do plemenitih jekel